

KESKI-
SUOMEN
HYVINVOINTI-
ALUE

PERHEKESKUS

Mukana elämässä.

Keski-Suomen perhekeskus- toiminta

Suunnitelma järjestämisen ja toimeenpanon tueksi

Lapset, nuoret ja perheet
Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus- ohjelma 2020–2023

Sisällysluettelo

Lukijalle

1.	Perhekeskustoiminnan yleiset lähtökohdat; käsitteet ja periaatteet	7
1.1.	Käsitteet	7
1.2.	Kansallisesti määritetyt periaatteet	10
2.	Lainsäädännöllinen perusta perhekeskustoiminnalle	11
3.	Keski-Suomen perhekeskustoimintamalli	14
3.1	Keski-Suomen perhekeskuskehittämisen taustaa	14
3.1.1.	Kuntakierrokset	15
3.1.2.	Kysely keskisuomalaisille lapsiperheille	16
3.2.	Strategiset lähtökohdat	17
3.3	Perhekeskuksen toimintaprosessi osana palveluverkkoa	20
3.4	Rakennetaso (palveluverkosto, johtaminen)	22
3.2.1.	Perhekeskuksen palvelukokonaisuus ja palveluiden integrointi	22
3.2.2.	Asemointi- saatavuus, saavutettavuus	24
3.2.3.	Sähköinen perhekeskus Keski-Suomessa	25
3.2.4.	Perhekeskukset osana tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksia	26
3.2.5.	Yhteistyörakenteet ja -käytänteet, sopimukset	29
3.2.6.	Järjestöjen ja seurakuntien kiinnittyminen perhekeskustoimintaan	38
3.2.7.	Systemisyys	44
3.2.8.	Perhekeskustoiminnan johtaminen ja koordinointi	45
3.2.9.	Keskittetyt palvelut lasten, nuorten ja perheiden vastuualueella, integraation keskipiste	45
3.2.10.	Tilannekuvaus Keski-Suomen perhekeskustoiminnan nykyhetkestä	48
3.2.11.	Talous ja resurssit	51
3.2.12.	Seuranta ja arviointi	52
3.2.13.	Osaamisen vahvistaminen	54
3.2.14.	Riskit ja ratkaisut	57
3.3.	Asiakastaso (toiminta ja toimintatavat perheiden kanssa; tehtävät, menetelmät, arvopohja ja toimintakulttuuri)	58
3.3.1.	Näkökulmia yhteiseen asiakasymmärrykseen	58

3.3.2.	Keski-Suomen perhekeskustoiminnan arvot ja palvelulupaukset	60
3.3.3.	Perhekeskuksen tehtävät	62
3.3.4.	Perhekeskustehtävien toteutumisen seuranta	67
3.3.5.	Yhteisiä toimintamalleja	68
4.	Keski-Suomen perhekeskustoiminnalle esitetyt keskeiset päätavoitteet ja painopisteet hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen	79

Lopuksi

Lähteet

Liitteet

Lukijalle

”Suomessa perhekeskustoimintaa on kehitetty yksittäisissä hankkeissa ja laajemmissa ohjelmissa 2000-luvun alusta alkaen. Tutkimustietoa on tuotettu perhekeskuksen palvelukokonaisuuksien, monialaisen yhteistoiminnan, johtamisen, varhaisen tuen sekä henkilöstön osaamisen näkökulmista.” [Tutkimus- ja kehittämistietoa](#)

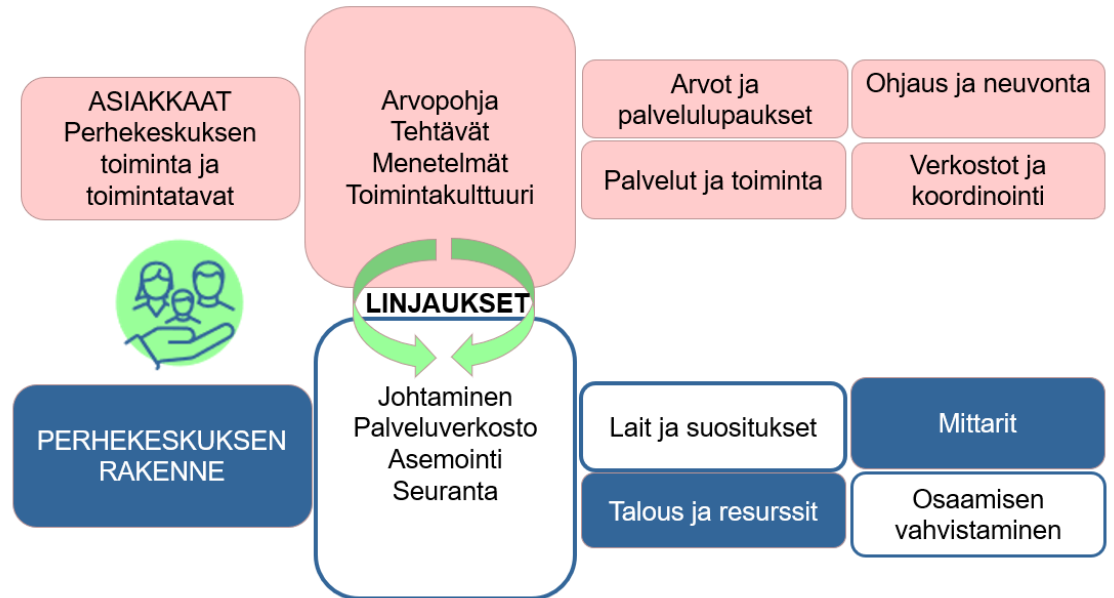
Suunnitelma toimii rakenteena palvelujen yhteensovittamiselle sekä yhteistoiminnallisista toimintatavoista ja yhtenäisistä käytännöistä sopimiselle. Yhteinen työn suunnittelu ja toiminta vahvistavat osaamista ja parantavat toiminnan tuloksia. (Hastrup A., ym. 2021)

Tämän suunnitelman työstämisen vaiheet perustuvat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) työpaperiin 9/2021: [Perhekeskusten kehittäminen ja vakiinnuttaminen tulevilla hyvinvointialueilla](#). THL:n julkaisu ohjaa alueita kiinnittämään erityistä huomiota perhekeskustoiminnan kriittisiin tekijöihin, kuten tarpeisiin, osallisuuteen, yhteensovittamiseen, yhteistoimintaan, osaamiseen, johtamiseen sekä tarvittaviin sopimuksiin. Tieto perustuu perhekeskusselvitykseen (Pelkonen ym. 2020). Perhekeskukset Suomessa 2019: Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. [Perhekeskukset Suomessa 2019](#)

Keski-Suomen perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelmaa ns. perhekeskustoiminnan laajaa käsikirjaa ovat työstäneet Keski-Suomen hyvinvointialueen valmistelun aikana perustettu perhekeskuksen toimintamallityöryhmä yhdessä muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Työryhmä muodostettiin maakunnallisesta perhekeskusyhdyshenkilöverkostosta. Kokoamisessa huomioitiin alueellinen osallisuus, monitoimijaisuus ja asiantuntijuus sekä olemassa oleva perhekeskustoiminta kunnissa. Suunnitelma on ollut kommentoilla yhteistyöverkostoissa, joissa on edustukset eri toimijoista.

Keski-Suomessa on tehty pitkän linjan perhekeskuskehittämistä jo vuodesta 2005 lähtien, joten pohjatietoa on ollut paljon saatavilla. Keski-Suomen toimintasuunnitelmaan on koottu toimenpidesuosituksia ja suunnitelman on tarkoitus tukea lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuuden, perhekeskustoiminnan kehittämistä, suunnittelua ja järjestämistä.

Suunnitelmassa lähestytään perhekeskustoimintaa kahdesta eri tulokulmasta. Rakennetasolla tarkoitetaan palveluverkostoa, asemointia, johtamista ja vaikuttavuuden seuranta. Asiakastasolla tarkoitetaan toimintaa ja toimintatapoja perheiden kanssa (tehtävät, menetelmät, arvopohja, toimintakulttuuri).

kuva 1: perhekeskustoimintamallin kokonaisuus Keski-Suomessa, havainnekuva konseptoinnista (asiakastaso- rakennetaso kansallisten linjausten mukaisesti), Piispanen A. 2022

Suunnitelman valmistuminen oli laaja monitoimijainen yhteistyöprojekti, jossa on hyödynnetty vuosien perhekeskuskehittämisen työtä ja pyritty nostamaan THL:n suositusten mukaisia tärkeitä teemoja esille. Suunnitelmaa tarkastellessa tulee kuitenkin huomioida, että suurin osa tietojen keruusta on tehty ennen hyvinvointialueelle siirtymistä ja joitakin tietoja on päivitetty siirtymän jälkeen, kun uudet organisaatiot ovat käynnistäneet toimintansa ja toimialoille on nimetty vastuuhenkilöt. Hanketyönä ei ole voitu linjauksia ja päätöksiä tehdä, mutta luonnokset on esitelty johtoryhmissä, joka on vienyt projektin etenemistä oikeaan suuntaan. Toimintamallin laajuuden vuoksi hankkeen aikana tehtyä tietopakettia on jouduttu myös rajaamaan, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö asioita otettaisi huomioon jatkossa. Perhekeskustoiminta ja siihen liittyvät toimenpiteet tulevat kehittymään ajan saatossa. Tämän suunnitelman tarkoitus on olla suunnannäyttäjänä ja integraatiotyön tukena.

Merkittävä edistysaskel perhekeskustoiminnan kehittämisessä saatiin, kun hyvinvointialue otti vastuulle perhekeskustoiminnan johtamisen ja koordinaation toimintamalliin kirjattujen ehdotusten mukaisesti ja perustettiin uusi ns. ohjaus- ja koordinaatioyksikkö Keskitetyt palvelut lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vastuualueelle.

Jotta perhekeskustoimintamallia ymmärtää, on tärkeää hahmottaa toimintaa laajasti taustatekijöitä myöten. Perhekeskustoimintamalliin kuuluvia linjauksia voidaan näin ollen räätälöidä sekä samalla tehdä vaikuttavaa ja laadukasta perhekeskustyötä Keski-Suomessa.

Tavoitteena on, että varsinaiset kuntakierrokset liittyen suunnitelmaan ja yhteistyöhön käynnistyisivät vuoden 2024 alkaessa. Suunnitelma tarkentuu vasta kuntakierrosten jälkeen ja toimii keskustelujen avauksena yhteiselle työlle. Vuosi 2023 on ollut ennen kaikkea hyvinvointialueen käynnistämisen vuosi ja näin ollen myös perhekeskustoiminnan juurruttamisen kannalta merkityksellinen vuosi.

Toimintasuunnitelma kirjataan osaksi muita strategisia asiakirjoja. Tästä esimerkkinä hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Perhekeskustoiminnasta on tehty toimintamallikuvaus yhteisen kehittämisen ja tiedon jakamisen verkkoympäristöön [Innokylä](#). Toimintasuunnitelmaan liittyvä taustamateriaali siirretään hanketyöstä palvelutuotantoon Keskitettyihin palveluihin Lasten, nuorten ja perheiden vastuualueelle.

Vaikka toimintasuunnitelma on tarkoitettu lähtökohtaisesti palveluista ja toiminnoista päättävälle taholle, sen toivotaan palvelevan kaikkia perhekeskustoimijoita, jotta toiminta olisi vaikuttavaa ja laadukasta sekä perheitä aidosti palvelevaa. Suunnitelma antaa tärkeitä suuntaviivoja tuleville vuosille ja ohjaa tekemään tarvittavia lyhyen ja pitkän tähtäimen suunnitelmia.

Kiitokset kaikille suunnitelmassa mukana olleille yhteistyökumppaneille ja perheille!

Yhteistyöterveisin,
Kehittäjä/projektityöntekijä: Anu Piispanen

Suunnitelman edistämisessä mukana olleita yhteistyöverkostoja

Hyvinvointialueen valmisteleva perhekeskuksen toimintamallityöryhmä (kuntien, järjestöjen ja seurakuntien edustajat)
Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden johtajat ja muut esihenkilöt, vastuuhenkilöt
Jyväskylän ammattikorkeakouluopiskelijat + ohjaavat opettajat: palvelumuotoilu, osallisuus- ja viestintä
Keski-Suomen perhekeskusyhdyshenkilöverkosto
Kuntien varhaiskasvatuspalvelut
Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman lasten, nuorten ja perheiden kokonaisuuden projektitiimi

Hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden Keskitetyt palvelut-perhekeskustiimi
Keski-Suomen lapsiperhejärjestöjen verkosto
Kansalliset yhteistyöverkostot
Hyvinvointialueiden vertaiskehittäjäverkostot

1. Perhekeskustoiminnan yleiset lähtökohdat; käsitteet ja periaatteet

1.1. Käsitteet

[THL/perhekeskus](#)

Perhekeskus

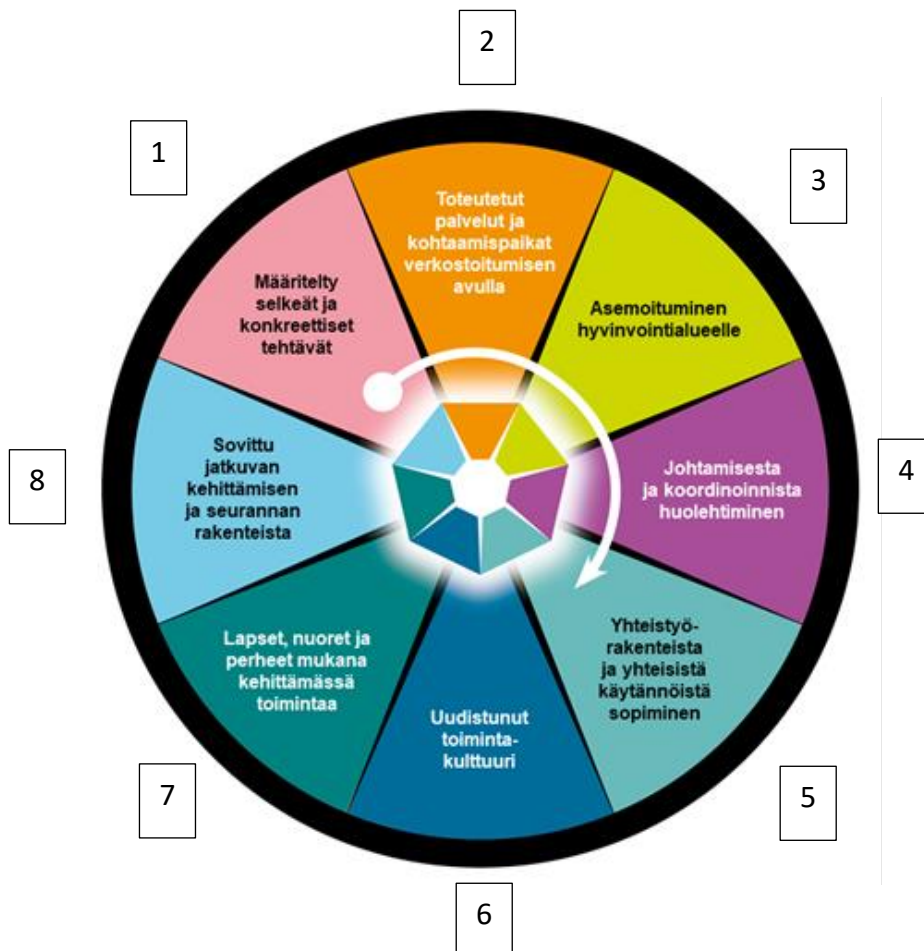
= palvelukokonaisuus, fyysinen ja/ tai verkostomainen, digitaalinen

Yhteensovitettu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avuntarpeisiin vastaava monialainen, monitoimijainen palveluverkosto, joka toimii ja jota johdetaan kokonaisuutena. Vaikka palvelut kootaan yhteen toimipisteeseen, perhekeskus toimii myös verkostomaisesti. Perhekeskuksesta lapset, nuoret ja perheet saavat erilaisia elämäntilanteeseen liittyviä palveluita (esim. vanhemmuus, parisuhde, lasten kasvu ja kehitys). Perhekeskus voi olla yhden kunnan perhekeskus, useamman kunnan

yhteinen/kuntayhtymän perhekeskus (perhekeskusalue) tai yksi suuren kunnan perhekeskus. Palvelut tarjotaan toimipisteissä helposti saavutettavina (koottuna yhteen tai erillisissä toimipisteissä), kotiin vietyinä tai lasten muissa kehitysympäristöissä tai digitaalisesti. Perhekeskuksen palvelut/toimipisteet voivat sijoittua esim. sosiaali- ja terveyskeskuksen, päiväkodin, koulun tai monitoimitilan yhteyteen. Erillisiin kiinteistöihin tai omaan rakennukseen. (Hastrup, A. ym. 2020)

Perhekeskustoimintamalli

= kansalliset linjaukset (8 kpl), joiden avulla kehitetään toimiva perhekeskus siten, että kehitystyö on kansallisesti ja hyvinvointialueilla riittävän yhtenäistä. Linjaukset tarjoavat yhtenäisen kehikon palvelukokonaisuuden määrittelyä, kehittämistä ja arviointia varten. Ohjaa perhekeskusten yhtenäistä ja laadukasta kehittämistä. Palvelukokonaisuutta voidaan kutsua perhekeskukseksi, kun kaikki linjaukset (=kriteerit) toteutuvat.

kuva 2: Kansalliset linjaukset, THL (seuraavalla sivulla selityksen linjauksiin)

Selitykset linjauksiin:

1. **Selkiytetään perhekeskuksen tehtävät** lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja varmistamiseksi ja otetaan käyttöön niitä varten kehitetyt toimintamallit ja -menetelmät.
2. **Verkostoidaan** tehtävien toteuttamiseksi tarvittavat lapsiperheiden palvelut ja toiminnot toimivaksi kokonaisuudeksi ja perustetaan yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja.
3. **Organisoidaan** perhekeskukset ja niiden toimipisteet sekä kohtaamispaikat maakunnan alueella ja huolehditaan tilasuunnittelusta yhteistyössä kuntien kanssa.
4. **Huolehditaan kokonaisuuden johtamisesta** (verkostojohtaminen) ja koordinaatiosta, palvelujen ja toimintojen yhteensovittamisesta sekä osaamisesta.
5. Sovitaan tarvittavista **yhteistyörakenteista ja yhteisistä käytännöistä**.
6. **Uudistetaan toimintakulttuuria** lapsi-, nuori- ja perhelähtöiseksi, lapsen oikeuksiin perustuvaksi, voimavaroja vahvistavaksi ja perheiden monimuotoisuuden huomioivaksi.
7. **Otetaan käyttöön toimintatapoja ja malleja**, joiden avulla lapset, nuoret ja perheet ovat mukana kehittämässä ja arvioimassa toimintaa.
8. Sovitaan jatkuvan **kehittämisen ja seurannan rakenteet**.

Kohtaamispaikka

= **Avoin matalan kynnyksen paikka tai tila, johon kaikki lapset, nuoret ja perheet ovat tervetulleita. Kohtaamispaikka on toiminnallinen osa perhekeskusta.** Vahvistaa lasten ja vanhempien osallisuutta, vuorovaikutusta, voimavaroja sekä tukee perheiden hyvää arkea ja yhteisöllisyyttä. Edistää terveyttä ja hyvinvointia. Kokoaa ja jakaa eri toimijoiden tietoa ja asiantuntemusta sekä auttaa kynnyksettömästi lisäävun saannissa. Kohtaamispaikan toimintaa tuottaa hyvinvointialue, kunta, järjestöt, seurakunta ja yksityiset toimijat. (Kekkonen M., 2019) Esimerkkejä avoimista kohtaamispaikoista ovat avoin päiväkotit, perhekerhot ja -kahvilat, perhepuistot, vapaa-aika- ja harrastustilat, klubitalot, kylätalot. [Kohtaamispaikka perhekeskuksessa \(julkari.fi\)](https://www.hyvaks.fi)

Kohtaamispaikkojen kehittämistä ohjaavat ja tukevat kansalliset kriteerit:

- Kytkeytyminen perhekeskustoimintaan
- Toiminnan suunnitelmallisuus
- Toiminnan koordinointi
- Saavutettavuus ja esteettömyys
- Yhteisöllisyyden vahvistaminen
- Kohtaaminen ja tuki
- Tiedottaminen ja ohjaus
- Osaaminen ja ammatillisuus

1.2. Kansallisesti määritetyt periaatteet

Lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyys ml. lapsen oikeudet

Riittävän syvä ymmärrys lapsen oikeuksien ja edun ymmärtämiselle ja niiden toteutumiselle on perhekeskustoiminnan perusta. Toimintakulttuuri on lapsi- ja perhelähtöistä mahdollistaen näin osallisuuden toteutumisen lapsille, nuorille, perheille ja työntekijöille. Kohtaaminen on aitoa ja vastavuoroista.

Palvelujen yhdenvertainen saatavuus, oikea-aikaisuus ja jatkuvuus ja painotuksen siirtäminen ehkäisevään ja ennakoivaan työhön

Perhekeskustoiminta on tarkoitettu kaikille lapsille, nuorille ja perheille. Perhekeskusten palvelut toimivat lähipalveluperiaatteella. Perhekeskustoimintamallin mukainen toiminta mahdollistaa palvelujen yhdenvertaisen ja oikea-aikaisen saatavuuden sekä jatkuvuuden toteutumisen. Tämä edellyttää, että varmistetaan palvelujen saavutettavuus, asiakaskontaktien jatkuvuus, avun ja tuen oikea-aikaisuus. Huolehditaan, että perhekeskusten alueellinen kattavuus on hyvä ja ne palvelevat koko lapsiperheväestöä.

Perhekeskusten palvelujen ydinperiaatteena on toimia terveyttä ja hyvinvointia edistäen sekä ennaltaehkäisevästi ja varhain. Pyrkimyksenä on estää korjaavien palvelun tarpeen kasvu, kustannusten nousu sekä eriarvoistumisen ja syrjäytymisen lisääntyminen. Perhekeskusten monialaisella toiminnalla on mahdollisuus vahvistaa

voimavaroja, edistää terveellisiä elintapoja sekä toimivaa vanhemmuutta ja parisuhdetta.

Laadukas ja vaikuttava toiminta

Laadun ja vaikuttavuuden parantaminen on perhekeskusten kehittämisen keskiössä. Tämä edellyttää toimenpiteitä asiakastyössä, yhteistoiminnassa, palvelujen organisoimisessa ja johtamisessa, jotka edistävät laatua ja vaikuttavuutta. Palvelu on laadukasta, kun asiakas tulee kuulluksi ja kohdatuksi, avun saanti oikea-aikaisesti ja sujuvasti silloin, kun apua tarvitaan.

Monialaisuus ja yhteen toimivuus

Perhekeskustoimintamallin mukaisessa työskentelyssä keskeistä on ammatillisen asiantuntemuksen ja voimavarojen yhdistäminen lasten, nuorten ja perheiden kokonaisvaltaiseksi auttamiseksi. Tämän varmistamiseksi tarvitaan rakenteet hyvinvointialueen ja kuntien hallinnonalojen (hyvinvointi ja terveys, sivistyspalvelut) sekä järjestöjen ja seurakuntien palvelujen ja toimintojen johtamiselle ja koordinaatiolle osana palvelukokonaisuutta. Linjajohtamisen rinnalle tarvitaan verkostojohtamista. Olennaista on, että rakenteet ylittävät hallinnonala- ja organisaatorajat.

Kustannusten hillitseminen

Päätavoitteena on vähentää korjaavien lapsiperhepalveluiden tarvetta panostamalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen, ennaltaehkäisevään toimintaan sekä varhaiseen tukeen, hoitoon ja kuntoutukseen. Tavoitteen saavuttamiseksi on luotu varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen toimintamalli

(Hastrup A., ym. 2020)

2. Lainsäädännöllinen perusta perhekeskustoiminnalle

”Suurin osa perhekeskuksen toiminnasta ja palveluista perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön, erityisesti terveydenhuolto-, sosiaalihuolto- ja varhaiskasvatuslakiin sekä neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä ehkäisevää suun terveydenhuoltoa koskevaan asetukseen. Perhekeskustoiminnan taustalla on myös lastensuojelulaki. Jokaiseen edellä mainittuun säädökseen sisältyy velvoite edistää lapsen ja nuoren kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, tukea vanhemmuutta sekä tarjota varhaista tukea ja hoitoa.

Lakeihin sisältyvien yhteistyövelvoitteiden perusteella perhekeskustoimintamallissa nivotaan yhteen lakisääteiset terveys-, sosiaali- ja kasvatusterveystoimet tiiviimmäksi ja aikaisempaa paremmin toimivaksi kokonaisuudeksi. Järjestöjen ja seurakuntien toiminta täydentää kokonaisuutta tuoden siihen lasten ja perheiden näkökulmasta välttämättömiä palveluja ja toimintoja.” (Pelkonen, M., ym. 2020)

Hyvinvointialueet järjestävät alueensa asukkaiden sosiaali- ja terveyspalvelut ja vastaavat palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta (laki hyvinvointialueesta 611/2021 7§)

Hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 10§). Kuntien ja hyvinvointialueen on toimittava yhteistyössä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 6 ja 7§) Sosiaali- ja terveyskeskusten sekä perhekeskusten palveluilla ja niiden yhteensovittamisella on siis selkeä lainsäädännöllinen perusta.

Sosiaali- ja terveyspalvelut perustuvat mm. terveydenhuoltolakiin 1326/2010, sosiaalihuoltolakiin 1301/2014c, VN asetukseen 338/2011.

”Perhekeskus on sosiaali- ja terveyspalvelujensa osalta sosiaali- ja terveyskeskuksen osana toimiva toimintayksikkö. Näin ollen lääkäripalvelujen sekä perheiden aikuisen tarvitsemien palvelujen järjestäminen on sujuvampaa. Perhekeskusten kehittäminen perustuu vastaaville periaatteille ja samalle lainsäädännölle kuin sosiaali- ja terveyskeskusten kehittäminen.” (Hastrup A., ym. 2021)

Lainsäädäntö: mm. sote-järjestämislaki 10§ ja arjen substanssilait (Pelkonen ym. 2020)

Perhekeskuksia ja perhekeskustoimintaa koskevia lakeja ja asetuksia:

Avioliittolaki 234/1929 • EY:n direktiivi yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta • Henkilötietolaki 159/2007 • Isyyslaki 11/2015 • Laki ammatillisesta koulutuksesta 532/2017 • Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta 306/2019 • Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 • Laki ja asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 46/2002 • Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977 • Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001 • Laki lapseksi ottamisesta 153/1985 • Laki lapsen elatuksesta 704/1975 • Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 190/2019 • Laki omaishoidon tuesta 937/2005 • Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992 • Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000 • Laki rajat ylittävstä terveydenhuollosta 1201/2013 • Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 • Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007 • Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003 • Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987 • Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999 • Lastensuojelulaki 417/2007 • Lukiolaki 714/2018 • Mielenterveyslaki 1116/1990 • Nuorisolaki 1285/2016 • Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 • Perhehoitolaki 263/2015 • Perusopetuslaki 628/1998 • Päihdehuoltolaki 41/1986 • Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 • Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009 • Suomen perustuslaki 731/1999 • Tartuntatautilaki 1227/2016 • Tupakkalaki 549/2016 • Terveydenhuoltolaki 1326/2010 • Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 • Varhaiskasvatuslaki 540/2018 • YLEISSOPIMUS lapsen oikeuksista 60/1991 • Äitiyslaki 253/2018

3. Keski-Suomen perhekeskustoimintamalli

3.1 Keski-Suomen perhekeskuskehittämisen taustaa

Perhekeskustoimintamallin kehittämiseksi on pitkät juuret Keski-Suomessa. Kehittämistyö alkoi Jyväskylän seudun Perhe -hankkeessa v. 2005–2007 ([Loppuraportti](#)) ja Perhe-hanke II:ssa vuonna 2007–2008, Jämsän seudun Perhepalvelukeskus -hankkeessa 2006–2008 sekä Keski-Suomen SOTE 2020 -hankkeessa 2014–2016. Kehittämistyö sai edelleen jatkoa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE) myötä v. 2016–2018 ([KSLAPE: Loppuraportti](#)). Tavoitteena oli yhtenäistää hajanaista palvelujärjestelmää lapsi- ja perhelähtöiseksi ja siirtää painopistettä ennaltaehkäiseviin palveluihin, varhaiseen tukeen ja hoitoon. Perhekeskustoimintamalli oli jo tuolloin yksi neljästä isosta kehittämiskokonaisuudesta.

Perhekeskustoimintaa kehitettiin alusta lähtien kuntavetoisesti, kuntien omat vahvuudet ja erityispiirteet huomioiden. Kunnat sitoutuivat työskentelyyn. Kuntien omaa perhekeskustoiminnan kehittämistä tuettiin Keski-Suomen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmasta käsin. Kuntien omaan perhekeskustoiminnan koordinointiin oli määritelty kunnista ja kuntayhtymistä yhdyshenkilöitä sivistys-, sosiaali- ja/tai terveystalvuuksista. Työntekijät olivat sekä hallinnollisia esihenkilöitä että arjen substanssiosaajia. Kunnissa toimi omia perhekeskuksen ohjausryhmiä paikallisella tasolla. Yhdyshenkilöt kuuluivat maakunnalliseen perhekeskusverkostoon, jossa edistettiin maakunnan perhekeskusasioita. Keski-Suomesta oli valittu myös edustus valtakunnalliseen perhekeskusverkostoon. Keski-Suomessa toimi pitkään maakunnallinen LAPE-verkosto, joka oli monitoimijainen verkosto kunnan ja kolmannen sektorin edustajista. Lape-verkosto linjasi ja ohjasi maakunnassa edistettäviä lapsiperhepalveluiden asioita. Hyviä toimintakäytäntöjä halutaan jatkaa edelleen hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen.

Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma sai jatkoa osana uutta hallitusohjelmaa vuosille 2020–2023. Kehitettäviä kokonaisuuksia olivat perhekeskukset ja lasten, nuorten ja perheiden varhainen tuki arjessa, lasten ja nuorten matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalvelut sekä lastensuojelun monialaisuus. LAPE-muutosohjelmaa toimeenpantiin osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa sekä lastensuojelun osalta myös erillisessä Lastensuojelun monialainen kehittäminen 2020–2022 -hankkeessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on tukenut ja koordinoanut alueilla tehtävää kehittämistyötä, joka on nyt päätösvaiheessa. [Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE.](#)

Keski-Suomesta löytyy paljon kartoitustietoja yhteensovittavan palvelukokonaisuuden edistämiseksi, kuten Lasten, nuorten ja perheiden palveluita kartoittava laaja kysely keväältä 2021, [Perhekeskusselvitys](#) (Pelkonen ym. 2020), Perhekeskustoiminnan nykytilan kartoitus Keski-Suomessa 2021–2022, Perhekeskusten tilannekuva järjestöjen näkökulmasta (LSKL- Perheet Keskiöön, 2023, hyvinvointialuekohtaiset tiedot), Vanhempien kokemukset ja tuen tarve tutkimuksen näkökulmasta (Jyväskylän yliopisto, Kaisa Aunola, Psykologian laitos 2020 2023, Perhekeskusarviointi Jyväskylän yliopiston toimesta 2018. [Perhekeskustoimintamallin arviointitutkimus](#)), Neuvolan ja perhekeskustoiminnan yhdyspintatyöstä Keski-Suomessa on valmisteilla opinnäytetyö.

3.1.1. Kuntakierrokset

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmasta lasten, nuorten ja perheiden kehittämiskokonaisuudesta tehtiin vuonna 2021 laaja kuntakierros muun muassa perhekeskustoimintaan liittyen. Keskeisenä viestinä kunnilta oli halu edistää perhekeskustoimintaa. Perhekeskustoiminta oli kirjattuna strategiaan asiakirjoihin, toimintaa tukevia rakenteita oli olemassa ja useissa kunnissa oli tehty tilaratkaisuja perhekeskustoiminnan edistämiseksi. Monialainen yhteistyö oli vahvistunut, jolloin perheet saivat apua oikea-aikaisesti, varhaista ja matalaa yhteydenottoa oli mahdollistettu. Perhekeskuksissa oli järjestetty laajasti erilaista ryhmätoimintaa muun muassa erityislapsiperheiden ryhmiä, perhevalmennukseen liittyviä tilaisuuksia, nuorten ryhmiä ja isäryhmiä. Jalkautumistyötä oli tehty perhekeskuksiin mm. perheneuvolasta sekä kuntoutuspalveluista (terapeutit).

Haasteiksi nähtiin kuitenkin perhekeskustoiminnan yhtenäistäminen maakunnallisesti ja lapsiperhepalveluiden yhteensovittaminen kolmella tasolla: johtamisen ja päätöksenteon tasolla, työntekijätasolla sekä lapsi- ja perhelähtöisen toimintakulttuurin tasolla. Kunnissa toimintakulttuurin muutostyötä haastoivat rekrytointiongelmat ja työntekijöiden suuri vaihtuvuus. Samoin esille nousivat ilmiökohtaiset haasteet kuten neuropsykiatrinen osaaminen ja siihen liittyvä kokonaisvaltainen tuki sekä eroauttaminen ja lähisuhdeväkivalta-asiat: perustason osaamisen haasteet, tukihenkilö ja -perheiden saatavuusongelmat, nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden puute perustasolla sekä ontuva yhteistyö erikoissairaanhoidon kanssa.

Tavoitteiksi nähtiin lapsi- ja perhepalveluiden yhtenäistäminen Keski-Suomen alueella toimintakulttuurin, rakenteiden ja toiminnan tasolla. Esimerkkeinä mainittiin päätöksenteon, johtamisen, kehittämisen ja osaamisen rakenteet, lapsiperhepalveluiden yhteensovittaminen perhekeskustoimintamallin mukaisesti sekä

asiakaslähtöinen tuki ja auttaminen, tavoitteena siirtyminen pois palvelukeskeisyydestä.

Jatkotoimenpiteitä perhekeskuskehittämiseen nähtiin tuolloin varhaisen vaiheen yhteisten toimintatapojen sekä monialaisen yhteistyön kehittäminen ja vahvistaminen systeeminä työote huomioiden, parisuhteen tuki ja eroauttaminen, perustason palveluiden vahvistaminen, seurustelu-, parisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy ja varhaisen tuen muotojen vahvistaminen, osaamisen vahvistaminen koulutustarpeiden mukaisesti, maakunnallinen kehittämistyö ja yhteistyö kuntien kanssa, neuropsykiatrisen- ja oppimisvaikeustuen kokonaisuuden vahvistaminen (Hämäläinen H. 2021)

Kuntakierroksia on tarpeen jatkaa systemaattisesti nyt hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen ja pohtia yhdessä toiminnallisen yhteistyösopimuksen käyttöönottoa. (liite 2) Toimintamallityöryhmä on nostanut esille, että sopimuksen laatiminen nähdään tarpeellisena, mutta sen toivotaan olevan tarvittaessa myös mahdollisimman joustava. Etelä-Savon perhekeskustoiminta on laatinut yhteistyösopimusohjan, jota Keski-Suomessa on hyödynnetty. Yhteistyötä tämän osalta tehtiin hankkeen aikana.

3.1.2. Kysely keskisuomalaisille lapsiperheille

Osana Keski-Suomen Tulevaisuuden sosiaali- ja terveysterveyskeskus -ohjelmaa selvitettiin vanhempien ja huoltajien näkemyksiä sote- ja sivistyspalveluista sekä korona-ajan vaikutuksia perheiden hyvinvointiin vuosina 2021-2022. Keski-Suomessa ei ole aiemmin tehty vastaavaa koko maakunnan laajuista lapsiperhepalveluiden kyselyä. Kyselyä jaettiin koulujen ja päiväkotien viestintäkanavissa, kuntien, oppilaitosten ja organisaatioiden verkkosivuilla, some-kanavilla sekä eri tiedotusvälineiden kautta. Kyselyyn saatiin yhteensä 2088 vastausta.

Suurempien kuntien vastaajat toivoivat, että kouluihin saataisiin lisää resursseja opetukseen, erityisopetukseen, kouluterveydenhoitajalle, -kuraattorille, -psykologille ja -lääkärille. Varhaiskasvatuksen ja koulun ryhmäkoot koettiin liian suuriksi. Useat vastaajat toivoivat kouluihin myös lisää sellaisia aikuisia, joilla olisi aikaa olla läsnä lapsille koulupäivän aikana (koulunkäynnin ohjaajat, ”koulupsyykkarit” ja psykiatriset sairaanhoitajat)

Sosiaali- ja terveysterveyspalveluilta vastaajat toivovat matalan kynnyksen varhaisen tuen palveluiden kehittämistä, jotta voidaan tukea lapsia, nuoria ja perheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja estää ongelmien kasaantumista. Lapsille ja

nuorille kaivataan etenkin ennaltaehkäiseviä, matalan kynnyksen mielenterveyspalveluita, jotka olisivat helposti ja nopeasti saatavilla.

Monelta vastaajalta sai kannatusta myös edullisen, koko perheen yhteisen harrastustoiminnan ja matalan kynnyksen, ei kilpailullisen harrastustoiminnan lisääminen. Pienemmissä kunnissa toivottiin koulun ja päiväkodin pidettävän lähipalveluna ja toivottiin alakouluikäisten 1–3 luokkalaisten lasten aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämistä. Sosiaali- ja terveyspalveluilta toivotaan riittävän henkilökuntamäärän turvaamista eri palveluissa, etenkin erityispalveluiden saatavuus huomioitaisiin (välimatkat). Kehitettävänä asioina toivottiin myös matalan kynnyksen ehkäisevää tukea vanhemmuuteen ja perheiden jaksamiseen. Toiveina esitettiin monipuoliset harrastusmahdollisuudet, lapsille leikkipuistoja ja nuorille ajanviettopaikkoja.

Palveluita kehitäville ja niitä toteuttaville henkilöille perheet lähettivät terveisiä. Toivottiin monipuolista ja moniammatillista osaamista niin, että yhteistyötä tekisivät terveyskeskus, päiväkodit, neuvolat. Mahdollisimman helppokäyttöisiä digitaalisia palveluita toivotaan lisää. Tiedon tulisi löytyä helposti ja sisäänkirjautuminen olisi vaivatonta ja nopeaa. Mobiilin kautta asiointi olisi mahdollistettava ja optimoitava. Tiedottaminen nähtiin tärkeänä, niin että kaikista palveluista tiedotettaisiin eri kanavissa muun muassa sosiaalista mediaa hyödyntäen. Merkittävä viesti perheiltä oli, ettei lapsilta ja perheiltä säästettäisi. (Hämäläinen H, ym. 2021)

Merkittävä vanhempien viesti päättäjille oli, ettei lapsilta ja perheiltä säästettäisi.

3.2. Strategiset lähtökohdat

Perhekeskustoiminnan suunnitelma nojaa vahvasti hyvinvointialueen strategiaan.

”Toimimme avoimesti yhteistyössä: Yhdessä olemme enemmän. Jaamme tietoa avoimesti niin työyhteisössä kuin sen ulkopuolellakin. Toimintamme on läpinäkyvää ja vuorovaikutteista, jotta se mahdollistaa yhteistyön, minkä avulla saavutamme enemmän kuin yksin pystyisimme saavuttamaan.” - Keski-Suomen hyvinvointialueen strategia

”Tavoitteena yhdyspintojen sujuvalla yhteistyöllä on turvata hyvä arki kaikille maakunnan asukkaille, edistää ihmisten terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta ja varmistaa valmiuden ja varautumisen yhteensopivuus ja -toimivuus sekä valmistella ja toteuttaa lakisääteiset suunnitelmat. Yhteisen johtamisen tavoitteena on sujuvat rakenteet, selkeät asioiden käsittelyt ja yhdenmukainen toiminta kaikilla tasoilla. Keski-

Suomessa hyvinvointialue, Keski-Suomen liitto ja Keski-Suomen kunnat ovat toistensa strategisia kumppaneita. Kumppanuus perustuu yhteiseen tietoon perustuvaan

tilannekuvaan väestöstä ja eri väestöryhmien terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden tilasta ja kokemuksesta, palvelutarpeesta, kustannuksista sekä näiden kehitysnäkymistä. Strateginen kumppanuus rakentuu vahvaan luottamukseen ja sitoutumiseen yhdessä tekemiseen.” [Keski-Suomen kuntien, Keski-Suomen liiton ja hyvinvointialueen puitesopimus](#)

kuva 3: Keski-Suomen hyvinvointialueen strategia 2023

Keski-Suomen hyvinvointialuestrategia 2030

Ihmislähtöiset ja kustannusvaikuttavat palvelut sekä saumaton palvelujen yhteensovittaminen

Hyvinvoiva, osaava ja osallistuva henkilöstö

Vankka tietopohja ja systemaattinen tiedon hyödyntäminen

Sujuva ja saumaton kumppanuus

Aktiiviset ja osallistuvat asukkaat sekä toimivat ennaltaehkäisevät palvelut

Toiminnan tavoitteellinen kehittäminen ja uudistaminen

Strategiset menestystekijämme

Keski-Suomen Perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelman sisältöalueet

1. Periaatteet ja tavoitteet
2. Perhekeskuksen tehtävät
3. Asemointi - saatavuus ja saavutettavuus
4. Johtaminen ja koordinointi
5. Yhteistyörakenteet ja -käytänteet sekä sopimukset
6. Osaaminen
7. Talous ja resurssit
8. Osallisuus, osallistaminen, viestintä
9. Seuranta ja arviointi
10. Riskit ja ratkaisut

kuva 4: Toimintasuunnitelman kokonaisuutta on peilattu strategisiin menestystekijöihin, Piispanen A. 2022

Keski-Suomen hyvinvointialuestrategia 2030

Ihmislähtöiset ja kustannusvaikuttavat palvelut sekä saumaton palvelujen yhteensovittaminen

Hyvinvoiva, osaava ja osallistuva henkilöstö

Vankka tietopohja ja systemaattinen tiedon hyödyntäminen

Sujuva ja saumaton kumppanuus

Aktiiviset ja osallistuvat asukkaat sekä toimivat ennaltaehkäisevät palvelut

Toiminnan tavoitteellinen kehittäminen ja uudistaminen

Strategiset menestystekijämme

Tunnistettuja tavoitteita perhekeskustoiminnassa yhteensovittavassa kokonaisuudessa

Tunnistetaan tarpeet ja palvelupolkujen sudenkuopat turvataan osallisuus ja huomioidaan asiakaskokemukset. Tunnistetaan yhteistyötahot/toimijat Päällekkäisyyksien minimointi. Systeeminen työote, Lapsivaikutusten arviointi, vaikuttavien työmenetelmien käyttö, esim. LP, sovitaan tiimirakenteista

Työhyvinvointi ja kollegiaalinen tuki, työnohjauksellinen työote, pilkotaan perustehtävää, oivallukset Yhteistyö oppilaitosten kanssa, koulutussuunnittelua, opiskelijoiden jalkautuminen, työkentän tutuksi tekeminen, toimintamalli opetussuunnitelmiin ja koulutustarjontaan, henkilöstön "uskalluskoulutusta" (kohtaaminen ja puheeksiottaminen)

Lapsivaikutusten arviointi Digitaalisten työkalujen hyödyntäminen Selkeäsystemaattinen rakenne/mallinnus tiedon keräämiselle/jakamiselle/arviointiprosesseille, tietoa on paljon monilla eri toimijoilla Tiedolla johtaminen

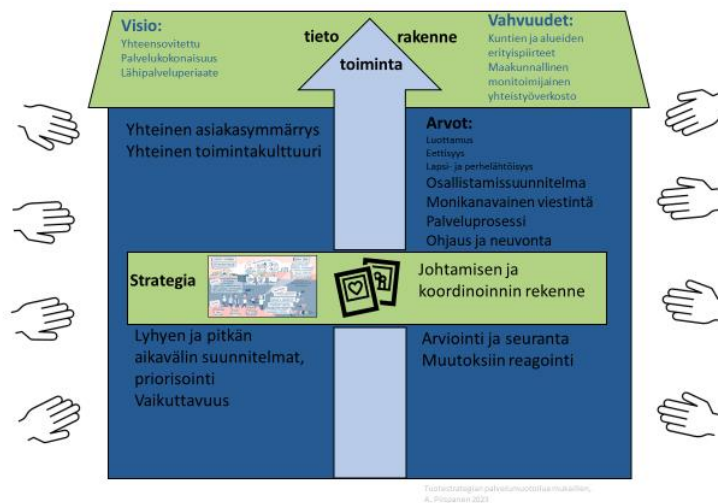
Mitä varten olemme kumppaneita? Perhekeskustoiminnan tutkimustietoon perustuvat perustehtävät (tähtikuvio) ovat yhteisiä, vaikka eri toimijoiden työ painottuu lain, tehtävän, koulutuksen tai työnjaon mukaan. Laaditaan yhteistyösopimus ja sovitaan verkostorakenteista (kunta, hv-3.sektori), tuo turvaa työyhteisölle, mutta myös kokonaisuudelle

Osallisuus osana arkea Tietoaosallisuus Toimintaosallisuus Palveluosallisuus Päätösosallisuus Osallisuuden mahdollistamisen puitteet Itse- ja vertaisarviointit Kävijämäärät Yhteinen ymmärrys mitä ennaltaehkäisevät palvelut/varhainen tuki tarkoittaa, puhutaan termeistä oikein, yhteensovittaminen, miten ennaltaehkäisevät toiminta näkyy?

Systemaattinen arviointi ja seuranta, palautteet, asiakasnäkökulma keskiöön, kuka/keitä arvioivat? Selkeästi määritellyt lyhyen ja pitkän ajan tavoitteet, mitä kohti mennään, Tutkimustiedon hyödyntäminen Talous ja resurssit, riskianalyysit Toimitaan ketterästi!

kuva 5: Strategiasta tunnistettiin perhekeskustoiminnan tavoitteita, joita peilattiin strategisiin menestystekijöihin, Piispanen A. 2022

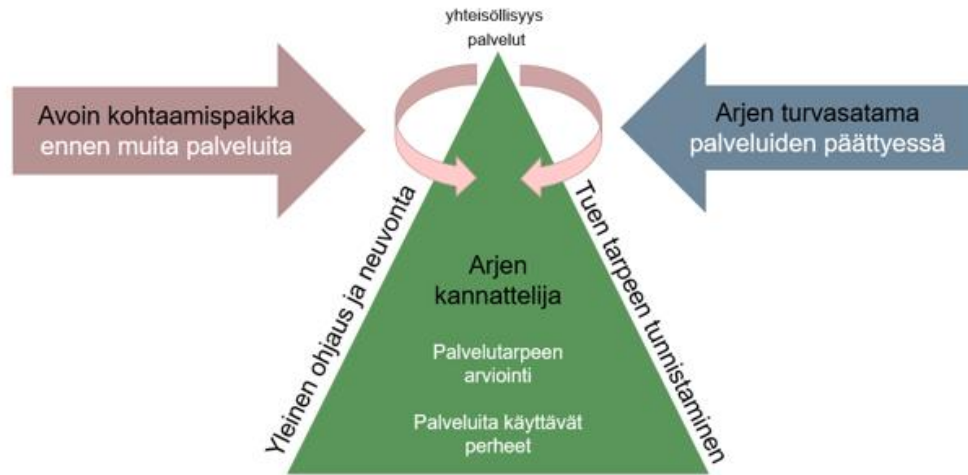
Perhekeskusta koskevan toimintasuunnitelman on liityttävä sekä kunnissa että hyvinvointialueella laadittaviin ja päivitettäviin lapsia, nuoria ja perheitä koskeviin suunnitelmiin esimerkiksi kuntien ja hyvinvointialueen strategiat, kunnan talous- ja toimintasuunnitelmat sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

kuva 6: Tuotestrategian palvelumuotoilua mukaillen perhekeskustoiminnan kärjet Keski-Suomessa, havainnekuva, Piispanen A, 2023

3.3 Perhekeskuksen toimintaprosessi osana palveluverkkoa

Keski-Suomen perhekeskustoiminta perustuu kolmeen eri näkökulmaan, joita tulee tarkastella yhteensovittavan palvelukokonaisuuden edistämiseksi ja hoito- ja palvelupolkujen nivelvaiheiden turvaamisessa. Tämä vaikuttaa oleellisesti siten palveluverkkotyöhön. Perhekeskuksiin perheet tulevat pääsääntöisesti ilman mitään aikaisempia palveluja. Perheet hakeutuvat **avoimeen kohtaamispaikkaan** tutustumaan toisiin perheisiin ja haluavat mukaan yhteisölliseen toimintaan ja tilaisuuksiin (esim. paikkakunnalle muuttaneet perheet, joilla ei ole lähiverkostoa). Perheet saavat yleistä ohjausta ja neuvontaa palveluista ja toiminnoista. Perhekeskus toimii palveluiden ohella myös **arjen kannattelijana**. Perheet ovat jo yhden tai useamman palvelun piirissä, mahdollisesti käynnissä on palvelutarpeen arviointi. Perheet ohjautuvat perhekeskustoimintaan myös palveluiden päättyessä, jolloin perhekeskus toimii ikään kuin **arjen turvasatamana, jolla ehkäistään syrjäytymistä ja turvataan perusarki**. Esimerkiksi lastensuojeliasiakkuuden päättyessä perhekeskusten vertaisryhmät ovat tulleet jo ennestään tutuiksi ja luotettaviksi ja yhteisöllistä toimintaa halutaan jatkaa, mikä toimii arjen voimavarana.

Anu Piispanen 2023

kuva 7: Havainnekuva perhekeskuksen toimintaprosessista osana palveluverkkoa, Piispanen A. 2023

5

kuva 8: Toimenpidesuositukset linjausten systemaattiselle toteuttamiselle Keski-Suomessa, Piispanen A. 2022

3.4 Rakennetaso (palveluverkosto, johtaminen)

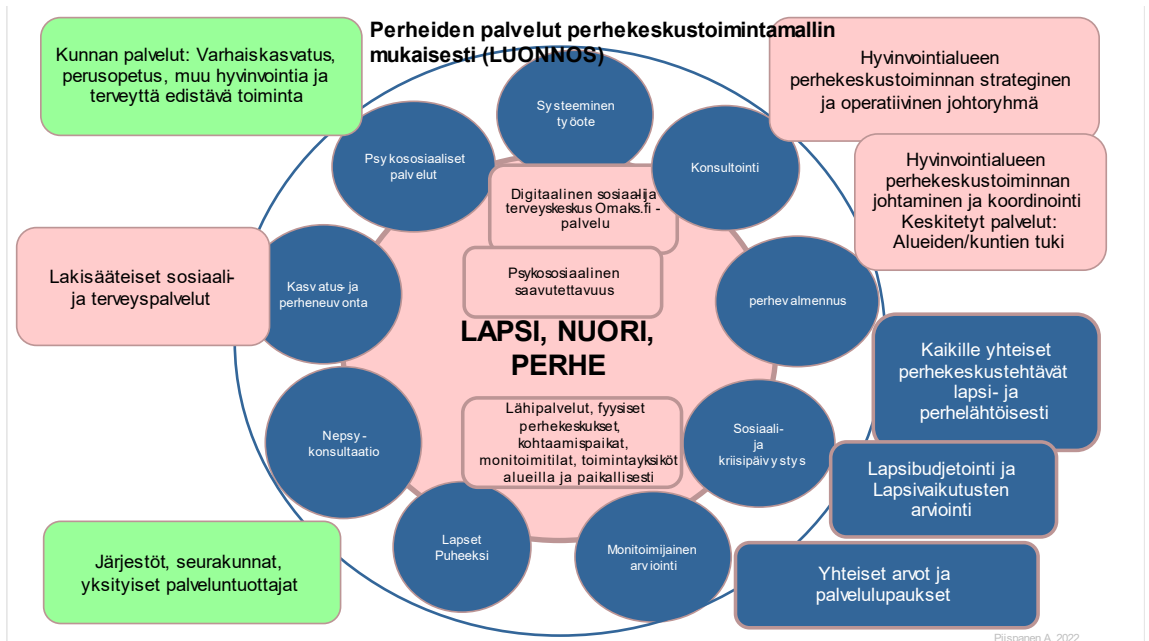
kuva 9: yhteensovittamisen monet verkostotasot (THL, 2021). Perhekeskus on sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta sosiaali- ja terveyskeskuksen osana toimiva toimintayksikkö, joka on hallinnollisesti ja taloudellisesti vastuussa tehtäviensä hoitamisesta. Perhekeskus toimii ja sitä johdetaan monialaisena ja yhteensovittettuna palvelujen kokonaisuutena. (THL-ohjekirja)

3.2.1. Perhekeskuksen palvelukokonaisuus ja palveluiden integrointi

Perhekeskustehtävien toteuttamiseksi tarvitaan palveluja ja toimintoja, jotka verkostoidaan toimivaksi kokonaisuudeksi. Palvelukokonaisuus muodostuu lakisääteisistä peruspalveluista. Perustasolla varmistetaan kasvu, kehitys, terveys ja hyvinvointi, vahvistetaan voimavaroja ja turvataan varhaisempi apu ja tuki esim. järjestöt, seurakunta, Kansaneläkelaitos. Erityistason palvelut omalta osaltaan tukevat peruspalveluita. Osa palvelukokonaisuuden palveluista ja toiminnoista on universaaleja ja osa kohdennettuja. Yhteisesti sovitut työmenetelmät ja toimintamallit tukevat palvelukokonaisuuden muodostamista ja yhdenvertaista toimintaa. Perhekeskustoimintamallin ytimenä on rakenteet ja toimintamallit, jotta kokonaisuudesta saadaan laadukkaasti ja vaikuttavasti toimiva. (Hastrup A., ym. 2021)

Kuva 10: Palvelukokonaisuus, THL aineistopankki

kuva 11: Havainnekuva Keski-Suomesta, perheiden palvelut perhekeskustoimintamallin mukaisesti, Piispanen A. 2022

3.2.2. Asemointi- saatavuus, saavutettavuus

Perhekeskusten ja niiden toimipisteiden sijoittaminen hyvinvointialueelle liittyy palvelujen saavutettavuuteen ja ammattilaisten yhteistoimintamahdollisuuksiin. THL määrittelee saavutettavuutta seuraavasti: (Hastrup A., ym. 2021)

Psykososiaalisesti saavutettavissa: palveluiden laatu

- Kaikilla lapsilla, nuorilla ja perheillä on yhdenvertainen mahdollisuus osallistua, huomioidaan myös sukupolvien kohtaaminen. Kävijöiden on mahdollisimman helppo osallistua toimintaan, jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja tarvittava tieto osallistumiseen (ilman ajanvarausta tai ilmoittautumista), aikataulut joustavia lasten ja perheiden näkökulmasta, henkilötietoja ei kerätä, palautteet voi antaa nimettöminä, työntekijät ammattilaisia, tunnistaminen ja puheeksi otto, toiminta suunnitellaan erilaisten kävijöiden tarpeisiin, toiminta on maksutonta perheille
- Oleellista työskentelyssä on dialoginen suhde, osallisuus, lapsi-, nuori- ja perhelähtöisyys
- Edellyttää perheiden mukaan kutsumista, myönteistä vastaanottoa, osallisuuden vahvistamista ja tarpeiden mukaisia palveluja
- Vähentää ulkopuolisuuden ja osattomuuden kokemusta sekä leimautumisen pelkoa, vahvistaa avun vastaanottamista ja rakentaa luottamusta

Fyysisesti saavutettavissa: sijainti ja tilaratkaisut (esim. koulu, yhteistoimintatilat, kiinteistöt, nuorisotilat, kirjastot, terveysasemat)

- palvelut fyysisesti lasten kasvuympäristöjen ja perheiden arkiympäristöjen läheisyyteen tai toimivien kulkuyhteyksien päähän tai jalkautuvina kotiin

Esimerkkejä Keski-Suomessa säännöllisesti perhekeskuksiin jalkautuvista palveluista:

perheneuvola, terapiapalvelut (esim. avoimet asiakasvastaanotot toimintaterapia, puheterapia), psykologi, sosiaaliohjaus, perheohjaus, vammaispalveluiden palvelunohjaus, psykiatrinen sairaanhoitaja, perheasiainneuvottelukeskuksen perheneuvoja, seututerveyskeskuksen palvelut, lapsiperheiden kotipalvelu, lastenpsykiatri (tiedot koottu vuonna 2022)

Digitaalisesti saavutettavissa: sähköinen perhekeskus

- reaaliaikaiset verkkopalvelut, perheen oman aikataulun mukaan hyödynnettävät palvelut (neuvonta, ohjaus, tiedon saaminen, vanhemmuuden tuki ym.) Digitaaliset palvelut turvaavat palveluiden saatavuuden paikkakunnasta riippumatta

3.2.3. Sähköinen perhekeskus Keski-Suomessa

Sähköistä perhekeskusta on lähdetty kehittämään Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmassa. Perheiden ja nuorten sivusto on ollut toiminnassa vuodesta 2022 lähtien. Perheiden ohjaus- ja neuvontapalvelu on aloitettu 03/2022 ja nuorten 03/2023. Nuorten sivustoa on kehitetty palvelumuotoilun keinoin.

Sähköinen perhekeskus on koko Keski-Suomen hyvinvointialueen kattava palvelu, joka on tarkoitettu lapsiperheille, nuorille, vanhemmille ja niille asukkailla, jotka haaveilevat lapsesta. Sähköinen perhekeskus kuuluu Omaks.fi- digitaalinen sosiaali- ja terveyskeskus-palveluvalikkoon. Sähköisen perhekeskuksen sivulta löytyy asiakkaalle fyysisten perhekeskusten sijainnit ja kokoaa yhteen eri palveluita ja luotettavaa tietoa lapsiperheille ja nuorille. Sähköiset palvelut tukevat lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuutta. Sähköisen perhekeskuksen työntekijät tarjoavat SHL6§ mukaista ohjausta ja neuvontaa monenlaisissa perheiden ja nuorten tilanteissa ja haasteissa chatin, Pyydä apua -napin, etävastaanottojen sekä etäryhmien kautta.

Sähköinen perhekeskus on mukana eri toimijoiden ja asukkaiden verkostoitumisen edistämässä ja vahvistaa yhdyspintatyöskentelyä eri sektoreiden kesken. Tiivistä yhteistyötä tehdään myös kolmannen sektorin, julkisten palveluiden ja seurakunnan kanssa. Perheiden ja nuorten osallisuutta tuetaan. Sähköinen perhekeskus tavoittaa niidenkin kuntien asukkaat, joissa ei ole vielä omaa fyysistä perhekeskusta.

Keskisuomalaisten kokemus hyvinvoinnista vahvistuu, kun sähköiset palvelut ovat kaikkien saatavilla tasa-arvoisesti ja lisäävät alueellista palveluvalikoimaa. Sähköisellä yhteydenotolla tapahtuvien palveluiden oikea-aikainen ja helppo saatavuus lisää vaikuttavuutta ja palveluiden laatua. Varhainen tuki ja asiaan oikea-aikaisesti tarttuminen saattaa ennaltaehkäistä tilanteen kuormittumisen ja laajempia palvelun tarpeita. Toiminnan painotuksen siirtäminen ennaltaehkäisevään ja ennakoivaan työhön matalan kynnyksen sähköisen perhekeskuksen kautta lisää kustannustehokkuutta ja vaikuttavuutta. (Matilainen M. ym. 2023)

kuva 12: Perhekeskus auttaa, kun palvelut ovat helposti saatavissa ja saavutettavissa, THL 2021

3.2.4. Perhekeskukset osana tulevaisuuden sosiaali- ja terveystalouksia

Kuten lainsäädännön perustekappaleessa todettiin, perhekeskus on sosiaali- ja terveystalouksensa osalta sosiaali- ja terveystalouksen osana toimiva toimintayksikkö. Perhekeskustoiminta on Keski-Suomen hyvinvointialueella jaettu sosiaali- ja terveystalouksen -alueiden mukaisesti, jotta tiivis yhteys sote-keskustalouksiin säilyy. Sosiaali- ja terveystalouksista etenkin neuvola- ja lääkäripalvelut ovat keskeinen osa palvelurakennetta. Keski-Suomessa äitiys- ja lastenneuvolapalvelut on sijoitettu saman organisaation alle lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vastuualueelle.

Lääkärit ovat tärkeä osa perhekeskustoimintaa joko suoraan tai välillisesti konsultaation ja asiantuntemuksen näkökulmasta. Esimerkkinä Turun seudulta, jossa seitsemän avopediatroa (lastentautien erikoislääkäreitä) pystyvät jatkokouluttautumaan, liikkuvat yhdyspinoilla, jalkautuvat esim. koululle, jossa työryhmä tapaa viikoittain.

Perhekeskusten sijoittuminen osaksi sote-keskustalouksia tukee lasten, nuorten ja perheiden tarvitsemien yleis- ja erikoislääkäripalveluiden sujuvaa saamista ja myös kehittämistä.

Lisäksi se tukee lasten vanhempien palvelutarpeiden viiveetöntä huomioon ottamista. (Pelkonen ym. 2019, 74) (Liite 1: sotesanaston käsitekaavio)

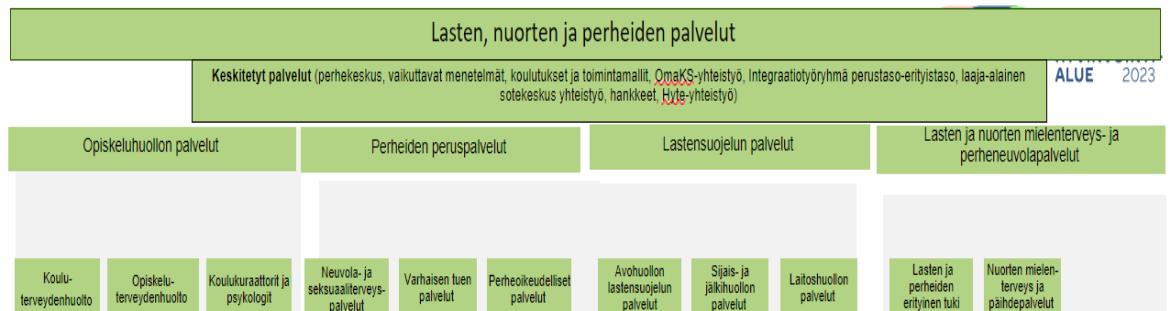
Ovina sote-keskuksiin

Perhekeskusten kohtaamispaikat toimivat ns. ”ovina” sote-keskuksiin, silloin kun perheet tarvitsevat kohtaamispaikkatoiminnan lisäksi muita palveluita. Hyvinvointialueen perhekeskusalueilla toimivat perhekeskuskoordinaattorit huolehtivat, että sotepalvelut kiinnittyvät osaksi perhekeskusten avointa kohtaamispaikkatoimintaa.

Monitasoista...

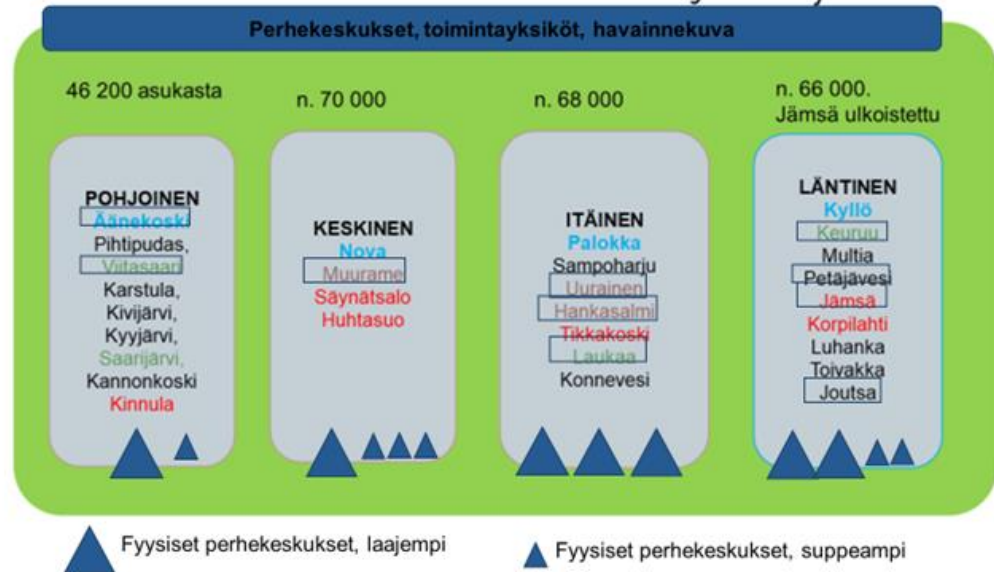

Keski-Suomessa lasten, nuorten ja perheiden palveluiden vastuualueen uusi organisaatio tukee vahvasti lääkäripalveluiden saatavuutta. Perustason palveluiden ja erityistason palveluiden välille on perustettu oma integraatiotyöryhmä. Yhteistyötä tehdään myös laaja-alaisen sotekeskusorganisaation kanssa (esim. vammaispalvelut, aikuissosiaalityö)

kuva 13: Havainnekuva Lasten, nuorten ja perheiden palveluiden organisaatiosta Keski-Suomen hyvinvointialueella

Sote-keskus kokonaisuus soteasemat ja soteyksiköt

kuva 14: havainnekuva perhekeskusten sijoittumisesta sote-alueille, Piispanen 2022. Muuramen osalta vielä tarkastellaan sen sijoittumista suhteessa yhteistyörakenteiden toimivuuteen ja lapsiperheiden palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen nähden. Tällä hetkellä Muurame on sijoitettu läntiselle alueelle. Keskisellä alueella, Jyväskylän asuinalueilla toimii 11 asuinalueverkostoa jo ennestään ja kaksi pienempää toimipistettä. Vuonna 2023 on suunnitteilla Jyväskylään oma perhekeskus, jossa olisi laajempi palvelu- ja toimintakattavuus.

3.2.5. Yhteistyörakenteet ja -käytänteet, sopimukset

Perhekeskustoiminnan painopiste on varhainen, ennalta vahvistava tuki alle 18-vuotiaille lapsille ja nuorille ja heidän perheilleen. Erityisen tärkeää tämän ohella on huomioida yhdyspintatyö myös nuorten aikuisten ja aikuissosiaalityön kanssa. Perheen tilannetta katsotaan aina kokonaisuutena ja perheiden asiat ovat usein hyvin moniulotteisia. Peruspalveluiden ja 3. sektorin yhteistyörakenteiden ja yhdessä tekemisen vahvistaminen hyvinvointialueen ja kuntien yhdyspintoilla on tärkeää perheiden tarpeisiin vastattaessa. Erityis- ja vaativan tason palvelut täydentävät tätä kokonaisuutta.

Perhekeskustoiminnan onnistuminen edellyttää:

Sovitetaan tarvittavista yhteistyörakenteista ja -käytännöistä.
Kansallisesti nämä on jaettu neljään kokonaisuuteen.

1. Perhekeskuksen ja kuntien varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen, kuntien hyte (hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen) toiminnan välillä

THL:n määrittely:

- Yhteiset säännölliset tapaamiset lapsiperheiden perhekeskuksen palveluverkostoon kuuluvien sosiaali- ja terveyspalvelujen, järjestöjen ja seurakuntien kanssa
- Yhdessä sovitut toimintakäytännöt perhekeskuksen muiden toimijoiden kanssa, kun lapsi tai hänen vanhempansa tarvitsevat tukea tai hoitoa
- Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa
- Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja tuottajan on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi
- Perhekeskustoimijoiden ja kuntatoimijoiden säännöllinen yhteistyö: koulutus, tiedonvaihto, kansallisten ohjelmien toimeenpano (hyvinvointikoordinaattorit)
- Teemakohtainen yhteistyö, mm. Turvallisuutta vahvistava työ, ehkäisevä päihdetyö, ravitsemuskysymykset

- Aukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen huomioiminen perhekeskuksen toimintaa suunniteltaessa – hyödynnetään alueen kuntien tuottamaa tietoa (hyvinvointikertomukset) ja välitetään tietoa kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä
- Varmistetaan, että perhekeskuksessa toimivilla on tietoa oman alueensa kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävästä toiminnasta ja kuntatoimijoilla on tietoa perhekeskuksista
- Tietoa kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävästä toiminnasta hyödynnetään palveluverkoston toiminnassa
- Toimintaa suunnitellaan ja mahdollistetaan yhdessä esim. osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi, turvallisuuden lisäämiseksi

Esimerkkejä:

- Lasten toivomaa harrastustoimintaa tai lastenkulttuuria voidaan tuoda perhekeskuksen kohtaamispaikkoihin
- Lapsia ja perheitä kannustetaan osallistumaan liikunta- ja muihin harrastuksiin
- Kirjasto voi toimia perhekeskusten kanssa samoissa tiloissa esim. vastaanottojen aulana. Kirjaston potentiaali yhteisöllisyyden vahvistajana ja lapsen kehityksen tukijana

Käytännön esimerkkejä Keski-Suomesta:

- Lapset Puheeksi -menetelmän käyttöönoton suunnitelma on tulossa syksyllä 2023
- Kouluissa harrastustoimintaa (Suomen malli) yksi toimintamalli, maksuton, tiedonkulku (koulun ja perhekeskusten välillä)
- Kunnissa toimivat lasten ja perheiden palveluiden erilaiset yhteistyöverkostot
- Koulupalaverit: oppilashuolto ja perhekeskus, perheiden ilmiöt
- Tukioppilastoiminta, avoimet kohtaamispaikat ja vanhempien hengähdystauko (psykososiaalinen tuki)
- Vanhempainyhdistys, Vanhempainfoorumi
- Yhteiset tilaisuudet, esim. eppumessut koululla (tuleville 1. luokan oppilaille ja vanhemmille tapahtuma, jossa lapsiperheteroimijat esittäytyvät ja perheille on järjestetty ohjelmaa), Lapsen päivä (juhlitaan sen vuoden syntyneitä lapsia), kulttuuri- ja liikuntatapahtumat
- Osallisuus; lapsiparlamentti ja nuorisovaltuusto, oppilaskunnat, päättäjät, asiaa lapsilta suoraan päättäjille
- Tilojen yhteiskäyttö, perhekeskus on neutraali tila esim. tapaamiset perheiden kanssa, moniammatilliset palaverit
- Perhekeskuskoordinaattoreiden jalkautuminen päiväkoteihin ja kouluihin, tietoa, ohjausta ja neuvontaa
- Perhekeskustoiminnan ja perhetyön yhteistyössä kesätoimintaa koulujen pihalla. Tulevat 1. luokkalaiset tutustuvat toisiinsa pihaleikkien merkeissä

Käytännön esimerkkejä Keski-Suomesta:

- Avoin varhaiskasvatus Perhekeskuksessa; varhaiskasvatuksen erityisopettajien säännölliset vierailut avoimessa päiväkodissa: tukea kasvuun ja kehitykseen kerran kuussa, erityisopettaja ja varhaiskasvatusjohtaja mukana monitoimijaisessa tiimissä
- Ammattilaisten kouluttaminen, järjestöyhteistyö
- Yhdessä tekeminen erityisryhmien kanssa
- Perhekeskusten ja erilaisten hankkeiden kanssa tehtävä yhteistyö
- Oppilaitosyhteistyö tilaisuuksissa ja ryhmien toteuttamisessa sekä toimeksiannot kouluille mm. kehittämistyössä
- Vanhempainillat monitoimijaisesti järjestettynä, asiantuntijapuheenvuorot
- Yhteistyö nuorisopalveluiden kanssa; monitoimijainen verkostoyhteistyö, tilaisuudet, kehittäminen, kohdennettu yhteistyötarve erilaisissa ilmiöissä
- Kulttuuri-, kirjasto- ja vapaa-aikatoimen kanssa tehtävä monimuotoinen yhteistyö; liikunta- ja kulttuurilähetteet, kulttuurikaruselli, taiteen perusopetuksen kanssa tehtävä yhteistyö, oppilaiden taidetyöt näkyvillä perhekeskuksessa

2. Perhekeskuksen ja Lasten ja nuorten perus- ja erityistason sosiaali- ja terveyspalvelujen, ml. erityisosaamista edellyttävien palvelujen, sekä aikuisten perus- ja erityispalvelujen välillä

THL:n määrittely:

Johtamisen, yhteisen osaamisen vahvistamisen, tilaratkaisujen, tiimien muodostamisen ja toiminnan, yhteisen tahtotilan ja budjetin avulla toimitaan siten, että

- perhekeskuksen palveluverkoston lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat yhtenä lapsi- ja perhelähtöisenä kokonaisuutena
- lähipalveluperiaate mahdollistuu
- sovitaan yhdessä ja otetaan käyttöön yhteiset toimintakäytännöt mm. monialainen tuen ja hoidon tarpeen arviointi
- palvelukokonaisuus räätälöidään perheiden tarpeiden mukaisesti
- perhe kohdataan kokonaisuutena, eli esim. lasta hoidettaessa huomioidaan perheen elämäntilanne ja muun perheen tarvitsema apu ja tuki. Perhettä hoidettaessa huomioidaan lapset

Käytännön esimerkkejä Keski-Suomesta:

- Moniammatilliset työryhmät nuorten auttamiseksi
- Vastaanotot perhekeskuksessa lähipalveluperiaatteen mukaisesti: puheterapeutti, toimintaterapeutti, psykiatrinen sairaanhoitaja, perheneuvola perheasiainneuvottelukeskuksen perheneuvoja, psykologi
- Sosiaalihuollon ja lastensuojelun -työntekijäpalaverit perhekeskuksessa
- Perhekeskus toimii perhetyöntekijöiden ja kotipalvelutyöntekijöiden työtilana, ovat valmiiksi lähellä perheitä, tunnettuus lisääntyy, kynnyksetön apu varmistuu
- Perhevalmennukset paikallisesti ja monitoimijaisesti Perhekeskuksissa: ”Vauvan kaa”- tapahtumat
- Perhetyöntekijät ja perhekeskuskoordinaattorit neuvolan käytettävissä mm. voimavarakeskusteluihin ja Lapset Puheeksi-keskusteluihin
- Yhteiset tapahtumat nousevat perheiden tarpeista mm. uni-illat, tunne- ja vuorovaikutus
- Eri ammattilaisten vierailut perhekeskuksiin mm. ravitsemusterapeutin vierailu avoimessa päiväkodissa
- Perhekeskustilojen iltakäytöt monitoimijaisesti perheiden tarpeiden mukaisesti
- Palveluohjaus: perhekeskuskoordinaattoreiden perheille suunnattu yleinen ohjaus ja neuvonta, myös kohdennettuihin tarpeisiin esim. neuropsykiatriset haasteet, parisuhde, ero
- Ryhmätoiminnat monitoimijaisesti
- Nalleneuvolat Perhekeskuksissa; neuvolan terveydenhoitajan vierailut, lapsi seuraa vierestä, kun omaa pehmolelua hoidetaan. Valmistautuminen; askarrellaan oma neivolakortti pehmolelulle
- Erytishuomiona: Tärkeää on myös tunnistaa yhdyspintojen yhtenäistäminen. Mitä tutkitaan, mitä seulotaan, mitkä ovat kriteerit, jotta välttyttäisiin ristiriidoilta. esim. päiväkodissa tehdään jo seurantatarkastuksia, jotka neuvolassa tulee vasta kuusivuotiaana

3. Lapsiperheiden erityis- ja vaativan tason sosiaali- ja terveystalvet

THL:n määrittely:

Lastensuojelu ja perhekeskus

- lastensuojelupalveluita voidaan/on hyvä tarjota perhekeskuksessa, lähellä perheitä
- joissakin paikoissa lastensuojelu on tällä hetkellä organisoitu osaksi perhekeskusta
- jatkossa on huolehdittava lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä annettavan tehostetun perhetyön ja lastensuojelun tarvetta ehkäisevän sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön riittävästä resursoinnista

Vammaisten lasten palvelut

- yhteensovittaminen ja yhteistyörakenteet sovittava perhekeskustoiminnan kanssa

”Esteettömyys ja saavutettavuus merkitsevät kaikkien sellaisten esteiden poistamista, jotka vaikuttavat vammaisten mahdollisuuksiin osallistua yhteiskuntaan sen täysivaltaisina jäseninä.” Perhekeskusten toiminnan kehittämisessä on suositeltavaa hyödyntää Saavutettavuusopasta, joka on osa LASTU-projektia 2016-2018. Oppaan yhteistyökumppaneina olivat Savon vammaisasuntosäätiö, vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö Vamlas ja vammaisperheiden monitoimikeskus Jaatinen.

[Saavutettavuusopas](#)

Osaamis- ja tukikeskukset

THL:n määrittely:

- suunnitelma perustaa viidelle yhteistyöalueelle vaativimpia sote-palveluita, tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä ylimatekunnallista koordinaatiota (esim. väkivaltatyö) varten
- sovittava yhteistyöstä perhekeskusten kanssa ja palveluiden jalkautumisesta perhekeskuksiin, käytettävistä näyttöön perustuvista menetelmistä sekä kehittämistoiminnan rakenteista

Käytännön esimerkkejä Keski-Suomesta:

- Lastensuojelun työntekijän konsultoinnin rooli yhteistyöverkostoissa. Ei tarvitse olla lastensuojelun asiakkuutta yhteistyön tiivistämiseksi
- Viestintää ja avointa keskustelua siitä, että lastensuojelu on auttamassa perheitä siinä missä muutkin toimijat
- Vammaispalvelut osa perhekeskusverkostoa
- Huomioidaan kolmannen sektorin varassa vammaisille lapsille tarjotut palvelut ja toiminta
  - Ettei jäisi erilliseksi segmentiksi
- Kohtaamispaikat avoimena kaikille lapsiperheille, psykososiaalinen tuki
- Vertaistuellinen yhteistyö, perhekeskusympäristö luonteva paikka toteuttaa
- Erityislapsiperheiden vertaisilta vanhempien toiveesta
- Nuorisokeskuksen, perhekeskuksen ja Autismiliiton yhteistyö
- OT-tuki, työn tuen muodot; neuvonta, ohjaus ja konsultaatio, Haastavat erot- konsultaatiotyöryhmä, koulutukset

3. Perhekeskuksen ja oppilas- ja opiskeluhuollon palvelujen (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, psykologin ja kuraattorin palvelut) välillä

THL:n määrittely:

- perhekeskus tarjoaa kouluikäisille ja heidän vanhemmilleen mm. sosiaalipalveluja (esim. perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta) ja vanhemmuuden tukea
- tarpeiden mukaan perhekeskukseen voidaan verkostoida myös nuorten palveluja (Yhdyspintaraportti)
- Opiskeluhuollon palvelut
- sisältävät koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut sekä psykologi- ja kuraattoripalvelut
- muodostettava toimiva kokonaisuus ja oltava saatavissa kouluyhteisössä
- Perhekeskuksen palveluverkostoon voidaan verkostoida koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut ja muita koulu- ja nuorisoikäisten palveluja

Käytännön esimerkkejä Keski-Suomesta:

- Lapset puheeksi- menetelmä (LP) yhteistyössä kuraattorin kanssa
- Yhteisöllinen opiskeluhoolto
- Asiakastilanteissa yksilöllinen opiskeluhoolto
- Nivelvaiheiden turvaaminen ja työskentely yhteistyössä. Eri toimijat todella merkittävä kytkös erityistason lasten, nuorten ja perheiden palveluihin. esim. psykologien teettämiä tutkimuksia, joita tarvitaan, jotta tietyt lähetteet etenevät. Opiskeluhoollon työntekijöillä on paljon tietoa lasten, nuorten ja perheiden tilanteista, joita monialaisessa yhteistyössä tarvitaan
- Konsultaatiot
- Tilaisuudet kouluilla; messutapahtumat, eri toimijat esillä koulu yhteistyössä, vanhempainillat

4. Perhekeskuksen ja seurakuntien, järjestöjen ja Kansaneläkelaitoksen (Kela) välillä

THL:n määrittely

- toteuttaa perhekeskuksen tehtäviä omalta osaltaan ja yhteistyössä muiden perhekeskustoimijoiden kanssa
- tarjota yksilö-, perhe-, ryhmämuotoista ja yhteisöllistä sekä sähköistä toimintaa, tukea ja palveluita perheille
- mahdollistaa vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen toteutumisen esimerkiksi kohtaamispaikoissa
- varmistaa erilaisissa elämäntilanteissa olevien perheiden huomioimisen
- tarjota perhekeskustoimijoille koulutusta ja konsultointia, joissa hyödynnetään monipuolista osaamista, tietoa ja uusia kehitettyjä toimintamalleja
- Kela laaja-alaisena etuuksien osajana voi olla sovitusti tavoitettavissa paikan päällä perhekeskuksen toimipisteessä tai perhekeskuksen tavoitettavissa (ml. Skype-yhteys)
- toimivat osana maakunnan/alueen perhekeskusten rakenteita osallistuen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- verkostoituvat keskenään sekä muiden perhekeskustoimijoiden kanssa
- kokoavat ja välittävät tietoa perhekeskustoimijoille järjestöjen ja seurakuntien toiminnasta, tuesta ja palveluista
- kehittävät toimintaansa seurannan ja arvioinnin avulla

- Kela toimii yhteistyössä maakuntien/alueiden perhekeskusten kanssa niiden toimipisteissä, järjestämällä valtakunnallisia yhteisiä verkkokoulutuksia tai yhteistä kehittämistyötä

Käytännön esimerkkejä Keski-Suomesta

- Kohtaamispaikkatoimijoiden tapaamiset, yhteistyön tiivistäminen ja päällekkäisyyksien välttäminen, kohtaamispaikkatoiminta
- Yhteiset tapahtumat ja teemat, vanhemmuusillat/luennot
- lastenhoitoa kotiin yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
- Lapsiparkkitoiminta
- Iskä-lapsi-illat
- Lapset Puheeksi- menetelmä
- Perhekeskuksen perheohjaaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tehtävä yhteistyö, konsultointi, työparityö parisuhteen huoltoasema; seurakunta ja hyvinvointialue
- Neuvolalomakkeiden täyttö 5- vuotiaista päiväkerholaisista seurakunnan toimesta
- Tukihenkilötoiminta; kaveri, heppa, kummi, ystäväksi maahanmuuttajaäidit
- Vertaisryhmät
- Paikallisyhdistysten organisoimat tapahtumat ym. ja avoin kohtaamispaikkatoiminta perhekahvila
- Harrastustoiminnan tukeminen perhekeskuksen kautta, apurahat
- Koulutukset, asiantuntija-alustukset
- Kelan kanssa tehtävä verkostoyhteistyö, Lapsiperheiden velka- ja talousneuvonta, talousneuvola
- Lähellä-verkkopalvelu kokoaa yhteen järjestöjen tarjoamaa tukea ja apua. Lahella.fi

3.2.6. Järjestöjen ja seurakuntien kiinnittyminen perhekeskustoimintaan

Järjestöt

”Järjestöyhteistyö on huomioitu Keski-Suomen hyvinvointialuestrategiassa usealla tasolla. Strategiaan kirjatuissa hyvinvointialueen arvioissa korostetaan läpinäkyvää ja vuorovaikutteista yhteistyötä, jolla saavutetaan enemmän kuin mitä hyvinvointialue yksin voisi saavuttaa. Strategisissa menestystekijöissä järjestöyhteistyö on osana useita menestystekijöitä: hyvinvointialueen omaa palvelutuotantoa täydentävänä sektorina, kokemustiedon kokoajana sekä kehittämiskumppanina.

[Hyvinvointialueen Järjestöyhteistyön asiakirja](#)

Järjestöystävällisellä hyvinvointialueella yhdistykset ja järjestöt ovat hyvinvointialueen tärkeitä kumppaneita ja merkittävä menestystekijä. Yhdistykset ja järjestöt tarjoavat asukkaille hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa, tukea ja osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. [Järjestö-ystävällinen kunta \(innokyla.fi\)](#)

Myös Järjestöjen ja sosiaali- ja terveyskeskuksen välille on kehitetty yhteistyön vinkkilista Keski-Suomen Yhteisöjen tuki ry:n toimesta. Vinkkilistan avulla voidaan luoda pelisäännöt. Keskeisiä teemoja vinkkilistassa ovat Yhdyshenkilöt, Kohtaaminen ja kehittäminen, Yhteistyöstä sopiminen ja tilojen käyttö. (Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry. www.kyt.fi/toimintamallit.)

Käytännössä järjestöt, seurat ja yhdistykset tarjoavat asukkaan/perheen arjessa lähellä ja olevan tavan toimia sosiaalisesti ja yhteisöllisesti oman hyvinvointinsa ja samalla oman yhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseksi. Asukas/perhe saa omaan arkeensa toiminnallista sisältöä ja turvaverkkoja. Kolmannen sektorin toiminta tarjoaa mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen, liikkumiseen, itsensä ilmaisuun, itsensä ja toimintansa merkitykselliseksi kokemiseen. Monelle jo vertaisten kohtaaminen, vertaisuuden kokemus, antaa voimavaroja arkeen.

Yhteistyö ja vaikuttava toiminta, jopa palveluiden tuottaminen vaatii, että kolmannen sektorin toimijoilla on paikka ja mahdollisuus olla mukana ja vaikuttaa hyvinvointialueen toiminnan suunnitteluun, kehittämiseen, toteutukseen ja arviointiin. Samalla toiseen suuntaan kulkee tietoa alueen asukkaiden/perheiden tarpeista, elinolosuhteista, voimavaroista ja mielipiteistä. Tätä kolmannen sektorin tarjoamaa yhdyspintaa asukkaiden/perheiden arkeen voidaan hyödyntää niin palveluiden tuottamisen kuin viestinnänkin näkökulmasta.

Aito yhdessä tekeminen ja kumppanuus eivät synny itsekseen, vaan ne edellyttävät toimintojen ja palvelujen yhteensovittamista sekä yhteistyörakenteista ja -käytännöistä sopimista. [Toimintasuositus järjestöjen kiinnittymisestä perhekeskustoimintaan](#). Kun toimintasuosituksessa viitataan järjestöihin, tarkoitetaan laajasti lasten ja perheiden kanssa toimivia järjestöjä, yhdistyksiä ja seuroja. Se pitää sisällään lapsi- ja perhejärjestöt mukaan lukien mm. vammaisten lasten ja heidän perheidensä kanssa toimivat järjestöt, monikulttuuristen perheiden kanssa toimivat järjestöt sekä myös mm. liikunta- ja kulttuurialan järjestöt.

Järjestötoimijoiden näkökulmasta toiminnan taloudellinen vakaus antaa mahdollisuutta sitoutua pitkäjänteiseen strategiseen ja toiminnalliseen yhteistyöhön ja tätä kautta vaikuttavampaan toimintaan. Tältä pohjalta sopimuksellinen yhteistyö ja kolmannen sektorin toimijoiden taloudelliset ja muut vastaavat tukimuodot ovat erittäin merkityksellisiä. (Vuorela J. 2022)

Kysely Keski-Suomen lapsiperhejärjestöille

Kolmannen sektorin kanssa tehtävä yhteistyö perhekeskusten kehityksessä pitää nähdä hyvinvointialueen voimakkaana panostuksena nimenomaan ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön.

Vuonna 2022 Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelma teki kyselyn Keski-Suomen lapsi- ja perhejärjestöille. Keski-Suomessa toimii lapsiperhejärjestöjen oma verkosto, johon kuuluvat muun muassa seuraavat järjestöt: Mannerheimin lastensuojeluliitto MLL Järvi-Suomen piiri ry, Jyväskylän Vanhempainfoorumi, Tyynelä, Keski-Suomen allergia, Keski-Suomen diabetes, Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry, Keski-Suomen hengitysyhdistys, Keski-Suomen liikunta, Keski-Suomen sydänyhdistys, Keski-Suomen syöpäyhdistys, Kriisikeskus Mobile, Liikenneturva, Nuorten Keski-Suomi ry, Paremmiin yhdessä ry, Pelastakaa Lapset ry, Perhehoitoliitto ry, Pesäpuu ry, Monikulttuurikeskus Gloria, Keski-Suomen lasten reuma ry, Sovatek-säätiö, Keski-Suomen tuki ry.

Kyselyssä lähestyttiin järjestöjä perhekeskustoiminnan ja järjestöjen väliseen yhteistyöhön liittyvillä kysymyksillä. Keski-Suomessa perhekeskustoiminnan yhteistyötä järjestöjen kanssa on tehty hyvin vaihtelevasti eri kunnissa ja yhteistyöstä ei ole tehty varsinaisia sopimuksia, lähinnä suullisesti sovittuja. Perhekeskustilojen käytöstä kaivattiin sopimusta sekä pitkäjänteisemmistä yhteisten ryhmätoimintojen järjestämisistä. Yhteistyö on ollut tähän asti lähinnä koulutus- ja infotilaisuuksia ja

tiedottamista, ennaltaehkäisevää työtä. Järjestöt kaipaavat palvelutarjotinta, johon olisi koottuna toimintaa ja palveluita.

Järjestöt tarjoavat laajaa asiantuntemusta, vertaistukea, yhteisöllistä toimintaa, omaisneuvontaa, palveluohjausta, liikunta- ja harrastustoimintaa, kehittämis- ja vaikuttamistyötä, osallisuuden tukemista, puheeksi oton mahdollisuuksia jne. Järjestöt kuvasivat lähi- ja pitkänajan tavoitteita perhekeskuskehittämiseen. Vastauksista nousi mm. seuraavia nostoja; rakenteiden vahvistuminen ja tavoitettavuus, perhekeskusten asema erilaisten perheiden kohtaamispaikkana vahvistuu, fyysisiä lähiperhekeskuksia joka asuinalueelle, kaikkien syntyvien perheiden mukaan ottaminen yhteisölliseen toimintaan alusta lähtien, mielen hyvinvointia koko perheelle, palveluiden arjen moninaisuuden huomioiminen, aidon yhdenvertaisuuden toteutuminen, viestinnän esteettömyys ja saavutettavuus, perhekeskuksen tunnettuuden ja saavutettavuuden lisääntyminen, perheiden kannalta jo vahvojen ja toimivien palveluiden säilyttäminen.

Seurakunnat

Seurakunnat ovat sitoutuneet lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja osallistumisen vahvistamiseen alueellaan yhdessä muiden toimijoiden sekä perheiden kanssa. Seurakunnat tarjoavat perheille mahdollisuuksia pysähtyä kiireisen arjen keskellä, laadukkaita kohtaamisia, lastenhoitoapua, leikkiseuraa, juttukaveria tai ammatillista keskusteluapua elämän kriisikohdissa. Seurakunta ei voi tarjota kaikkea, mitä perhe tarvitsee ja siksi on erityisen tärkeää olla tietoinen muista toimijoista ja ohjata perheitä tarvittaessa eteenpäin. Seurakuntien on tärkeää olla yhdessä mukana perhekeskustoiminnassa ja näin jalkautua entistä paremmin perheiden arkeen. Toiminnan lähtökohtana tulee olla yhdessä sovitut arvot, toimintaperiaatteet ja painopistealueet. Perhekeskustoiminnassa mukana oleminen on vain yksi osa seurakunnan toimintaa. [Seurakunta mukaan perhekeskustoimintaan](#)

Seurakuntien kiinnittymisen kannalta katsottuna on kolme keskeistä painotusta perhekeskustoiminnassa; koordinaatiota, edustuksellisuutta ja sopimuksellisuutta.

Seurakuntien on tärkeää olla mukana moniammatillisessa lasten, nuorten ja perheiden palveluja tuottavassa ja koordinoivassa perhekeskustoiminnassa. Näin seurakunnat voivat auttaa perheitä yhden luukun periaatteella tarjoamalla tukea ja ohjausta siellä missä perheitä kohdataan. Perhekeskustoiminnassa voivat olla luontevasti mukana kirkon varhaiskasvatus, diakoniatyö, perheneuvonta sekä muu lapsille, nuorille ja perheille suunnattu toiminta.

Seurakuntien on tärkeää olla mukana tekemässä tunnetuksi perhekeskustoimintaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Sen lisäksi on tärkeää levittää tietoa perhekeskustoiminnasta ja tapahtumista niin perheille kuin myös seurakuntien työyhteisöjen sisällä. On tärkeää, että seurakunnilla on nimetyt henkilöt, jotka vastaavat oman alueen/seurakunnan perhekeskustoiminnan yhteyshenkilönä olemisesta ja mahdollisesti ovat myös mukana toiminnassa. Vastaavasti nämä henkilöt voivat välittää seurakunnan kannalta tärkeitä asioita ja haasteita muille perhekeskustoimijoille.

Seurakunnille on tärkeää, että rakenteessa on auki kirjoitettu seurakunnan rooli perhekeskustoiminnan/ lasten ja perheiden palveluiden kokonaisuudessa, huomioiden kaksi ulottuvuutta: 1) näin perhekeskustoimijat tietävät seurakunnan roolin ja 2) seurakunnan työyhteisön sisällä tiedetään, miten seurakunta on mukana perhekeskustoiminnassa ko. paikkakunnalla/alueella ja mitkä ovat yhdessä sovitus perhekeskustoiminnan arvot ja toimintaperiaatteet, joihin seurakunta sitoutuu perhekeskustoimintaan osallistuessaan.

Erilaiset työryhmät ja verkostot ovat seurakunnille tärkeitä mahdollisuuksia vaikuttaa laajemminkin paikkakuntien lasten, nuorten ja perheiden asioihin. Perhekeskustyhteistyö avaakin seurakunnille mahdollisuuden päästä mukaan erilaisiin moniammatillisiin työryhmiin ja verkostoihin.

Toiminnasta on tärkeää tehdä kirjalliset sopimukset, jotka tukevat toimijoiden yhteistä työtä perheiden, lasten ja nuorten parhaaksi. Kirjallisten sopimusten avulla varmistetaan se, että työntekijöiden mahdollisesta vaihtumisesta huolimatta yhteinen toiminta olisi pysyvää. Näin toiminnan laatu perheille pysyy laadukkaana eikä vaihtelee mahdollisesti työntekijöiden vaihtuessa.

Seurakunnilla on valtakunnallisia toimintamalleja yhteistyöhön. Kirkkohallitus on laatinut yhdessä opetushallituksen kanssa neljän korin mallin seurakuntien ja kuntien sivistystoimen väliseen yhteistyöhön. Tämä malli on monissa seurakunnissa otettu käyttöön ja sen pohjalta tehty kirjallisia sopimuksia yhteistyölle. Neljän korin malli antaa hyvää ja laajaa pohjaa hyvälle varhaiskasvatus- ja kouluyhteistyölle. Neljän korin yhteistyömallit koostuvat näistä: Kori 1: Yleissivistävä opetus; Kori 2: Perinteiset juhlat; Kori 3: Uskonnolliset tilaisuudet; Kori 4: Kasvun ja hyvinvoinnin tuki [Kumppanuuden korit](#)

Seurakunnille on kehitetty uusi polkumalli, joka tukee seurakuntien työtä hyvin erilaisissa tilanteissa olevien lasten, nuorten ja monimuotoisten perheiden kohtaamisessa. Se on väline tarkastella olemassa olevia toimintamalleja ja sitä, miten seurakunta kulkee lapsen ja nuoren rinnalla hänen elämässään aina odotuksen hetkistä itsenäiseen aikuisuuteen saakka ja toimintaa voi tarkastella erilaisten ”silmälasiin” eli

näkökulmien, esim. ulkopuolisuuden ehkäisyn tai vanhemmuuden tukemisen kautta. [Polku- toimintamalli](#)

Kirkkohallitus aloitti kevään 2022 aikana rakentamaan seurakuntien toteuttamiin perhekeskuksen kohtaamispaikkoihin yhteistä ilmettä ja brändiä. Osana tätä työtä ollaan miettimässä myös kohtaamispaikkojen arvoja sekä palvelulupausta. Kohtaamispaikan arvoihin ollaan nostamassa toivo, ilo ja osallisuus, joissa korostetaan mm. yhdenvertaisuutta, yhteisöllisyyttä, toiminnan maksuttomuutta ja sitä, että perhe voi tulla sellaisena kuin on. Palvelulupauksessa nostetaan esiin mm. sitä, että kohtaamispaikassa on tarjolla sekä vertaistukea että apua ja ohjausta ammattilaisilta sekä sitä, että kohtaamispaikassa rakennetaan yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. (Parkkali R., ym. 2022)

Lisätietoa yleisesti: "Kunnat ja hyvinvointialueet – merkityksellistä yhteistyötä seurakuntien kanssa" kuntien, hyvinvointialueiden ja seurakuntien yhteistyötä tarkastellaan uudessa hallintorakenteessa ja muuttuneessa maailmassa) [Kunnat ja hyvinvointialueet- merkityksellistä yhteistyötä seurakuntien kanssa](#)

Kuva 15: Havainnekuva yhteistyörakenteista, Piippanen A. 2023

Toimivan perhekeskusyhteistyön edistämisen menetelmänä suositellaan sidosryhmäanalyysin tekemistä, jossa määritellään ja ryhmitellään kaikki sidosryhmät suhteessa perhekeskustoimintaan.

Sidosryhmiä ovat ryhmät, jotka ovat jollain tavalla osallisena toiminnassa, perhekeskustoiminnalla on jotain vaikutuksia sidosryhmälle, joko myönteisiä tai kielteisiä, ryhmillä, joilla itsellään on tai voi olla myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia, ryhmiä, jotka toimivat yhteistyössä perhekeskuksen kanssa ja joiden kanssa perhekeskus toimii yhteistyössä. (Kekkonen M., ym. 2016-2018)

Huomioitava on ennen kaikkea, että toimintakulttuuri rakentuu lapsen, nuoren ja perheen ympärille. He ovat toiminnan ydinryhmä. Toimijoilla tulee olla yhteinen ymmärrys ja käsitys toisten palveluista ja toiminnoista, tämä edesauttaa luottamukselliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön.

Tuen kokonaisuus ja esimerkkejä tuen eri tasoilta

Tuen taso	Esimerkkejä sisällöistä ja toimintaympäristöistä
Arjen tuki	Vertaistuki ja yhteisöllisyys, laaja kirjo sisältöjä perheiden tarpeiden ja kiinnostuksen mukaan Perhekeskuksen kohtaamispaikat, kerhot, harrastukset, ym. toiminnalliset yhteisöt ja järjestöt, sähköiset omatoimipalvelut
Yleinen tuki universaaleissa palveluissa	Yleinen vanhemmuuden, parisuhteen ja lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tuki, kasvun tuki Neuvola, varhaiskasvatus, perusopetus, kouluterveydenhuolto ml. perhekeskuksen sähköiset palvelut
Varhainen tuki (terveys-, sosiaali- ja sivistyspalveluissa, opiskeluhollossa)	Tuki kasvatuskysymyksiin, vuorovaikutuksen pulmiin, kohdennetut vertaisryhmät, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tehostettu tuki, (varhainen) auttaminen soinnolliseen eroon. Neuvola, kotipalvelu, perhetyö, varhaiskasvatus, koulu, kouluterveydenhuolto, kasvatus- ja perheneuvonta
Varhainen hoito terveyspalveluissa/ erityinen tuki sosiaalipalveluissa	Käyttäytymisen ja kasvatuksen pulmat, mielenterveys- ja muut terveysongelmat, vanhempien keskinäiset vaikeat ristiriidat Kasvatus- ja perheneuvonta, perhetyö Lasten ja perheiden lääkäripalvelut, lastenpsykiatrinen tiimi, lastenneurologi perhekeskuksessa Erityispalveluiden jalkautuva ja konsultoiva tuki ja hoito Perheoikeudelliset palvelut
Varhainen kuntoutus	Neuropsykiatrinen kuntoutus (nepsy), puheterapia, fysioterapia, toimintaterapia, ravitsemusterapia

Kuva 16: Tuen kokonaisuus ja esimerkkejä tuen eri tasoilta, THL 2021

Tarvitaan yhteisiä sopimuksia toiminnan kriteereistä ja perusteista, sitoutumisesta. Verkostoituminen on monitoimijaisuutta, myös paikallisella tasolla. Verkostot syntyvät toiminnan kautta.

On tärkeää pohtia, mitä kukin toimija tuo verkostoon omasta organisaatiosta, miten verkosto tukee toimijan omaa työtä?

Sitoutuminen yhteistyön edistämiseen on tärkeää ja työntekijöillä tulee olla lupa osallistua merkittävään verkostotyöhön, joka tukee omaa työtä. Yhteiseen eri organisaatioiden toimintaan tulee järjestää säännöllisesti kehittämispäiviä.

Keskeistä on, kuka toimii perheiden tuki- ja yhteyshenkilönä erilaisten asiakaspolkujen nivelvaiheissa, jotta vältetään katvealueilta ja perheet eivät putoa palvelupoluilta.

3.2.7. **Systeemisyy**

Systeemisyy on eri ammattiryhmät läpileikkaava ajattelu- ja toimintatapa. Systeeminen työote on valittu yhdeksi Keski-Suomen hyvinvointialueen lasten, nuorten ja perheiden palveluiden ammattilaisten työtä ohjaavaksi periaatteeksi sekä yhteensovittavan johtamisen toimintamalliksi. Systeemisyydellä tarkoitetaan ajattelu- ja toimintatapaa, jonka tavoitteena on vahvistaa lapsi- ja perhelähtöistä suhdeperusteista työtä sekä monitoimijaista yhteistyötä. Systeemisessä työotteessa hyödynnetään sellaisia perheterapeuttisia työtapoja ja menetelmiä, jotka antavat tilaa kysymyksille, keskustelulle ja yhteiselle ajattelulle ja tukevat työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen rakentumista.

Systeemisen työotteen perusta on ajattelutavassa, jossa perhe ja työntekijät nähdään osana samaa systeemiä, jossa kukin toimija vaikuttaa omalla toiminnallaan koko systeemin toimintaan niin asiakastyön kuin myös palveluiden tasolla. Tämän vuoksi systeeminen ajattelutapa kannustaa oman toiminnan reflektointiin niin asiakastyön kuin myös palvelujärjestämän tasolla.

Systeemisen toimintamallin tavoitteena on asiakastyön tasolla vahvistaa suhdeperusteista vuorovaikutustyötä sekä asiakkaan osallisuutta. Ammattilaisten tasolla tavoitteena on tehdä työskentelystä vaikuttavampaa vahvistamalla eri toimijoiden ja palveluiden välistä yhteistyötä ja rakentamalla yhdessä syvempää ymmärrystä asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeesta. Organisaatioiden tasolla tavoitteena on luoda sellaiset rakenteet ja resurssit, jotka mahdollistavat ammattilaisille vahvat tuen asiakastyöhön ja suhdeperustaisen työn toteutumisen. Systeeminen toimintamalli sisältää ajatuksen organisaatioiden jatkuvasta kehittämisestä, minkä vuoksi toimintamallissa pyritään ajattelu- ja toimintatapojen pysyvään muutokseen ja oppivan organisaation rakentamiseen. (Salmi R., 2022)

3.2.8. Perhekeskustoiminnan johtaminen ja koordinointi

Kansallisesti määriteltynä verkostojohdamisen ja koordinaation avulla varmistetaan yhteensovitetut palvelut, jolloin perheiden avun saanti paranee. Linjajohtamisen rinnalle tarvitaan verkostojohdamista. Perhekeskusjohtamiseen on luotu kansallisesti kaksiportainen verkostojohdamisen ja koordinaation rakenne.

Maakunnan/hyvinvointialueen tasoa johdetaan strategisesti ja operatiivisesti. **Lape-yhteistyöryhmä** tai vastaava toimii strategisena johtoryhmänä ja **perhekeskuksen toiminnasta vastaava ryhmä** toimii operatiivisena johtoryhmänä.

Perhekeskuskoordinaattori koordinoi alueen kaikkien perhekeskusten toimintaa.

Perhekeskusten välistä toimintaa ohjaa sisäinen ja keskinäinen koordinaatio.

Perhekeskuskohtaista tasoa johtaa perhekeskusten ohjausryhmä (lähihenkilöt) ja tähän on nimetty perhekeskusvastaava tai (vastaava henkilö). (Hastrup A.y.m. 2021)

3.2.9. Keskitetyt palvelut lasten, nuorten ja perheiden vastuualueella, integraation keskipiste

Perhekeskustoiminta on sijoitettu lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuuteen, keskitettyihin palveluihin, uuteen ohjaus- ja koordinaatioyksikköön. Yksikköä johtaa palvelupäällikkö. Yksikköön ovat sijoittuneet ennen hyvinvointialueelle siirtymistä kuntien resursoimat perhekeskuskoordinaattorit, jotka ovat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Johtamis- ja koordinaatorakenteessa huomioitiin olemassa oleva asiantuntijuus. Työnkuva on jatkossa alueellinen.

Keskitettyjen palveluiden palveluyksikön tehtävänä on palveluohjauksen, konsultoinnin ja palveluketjujen ohjaaminen ja koordinointi, Keski-Suomen digitaalinen sosiaali- ja terveyskeskus (Omaks.fi) yhteensovitus palveluihin ja muu hankeyhteistyö sekä perhekeskustoiminnan alueellisen suunnitelman mukainen ohjaus.

Palveluissa painottuu hyvinvointialueen strategian mukaisesti sote-toimijoiden välinen integraatio, selkeät palveluketjut sekä sujuva yhteistyö kuntien palveluihin (varhaiskasvatus, koulutus, työllisyys ja nuorisopalvelut) ja järjestöjen ja seurakuntien toimintoihin. Hankkeiden tukea hyödynnetään palvelutuotannon uudistamisessa.

Esimerkkejä perhekeskustoimintaan liittyvistä johtamisen ja koordinaation tehtävistä:

Perhekeskustoiminnan vastaava hyvinvointialueella:

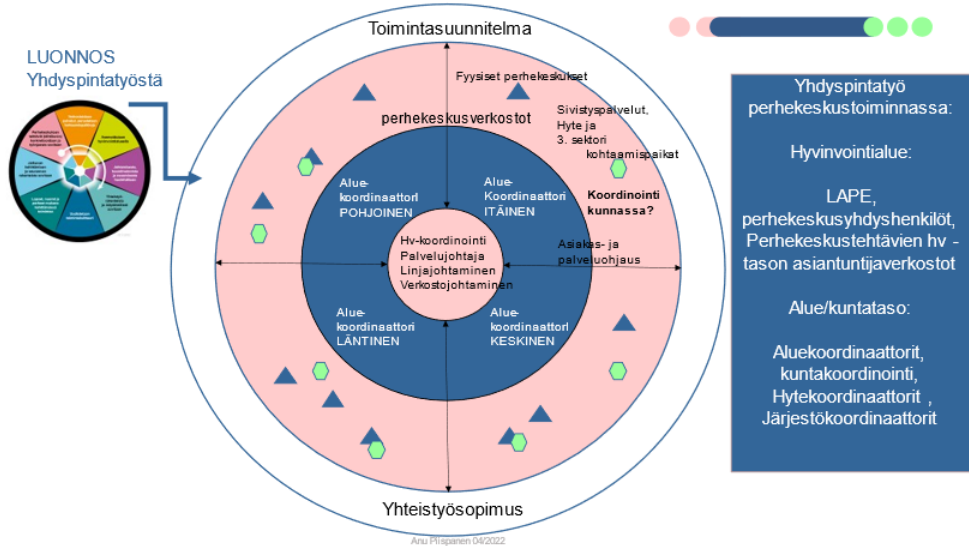
- Perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelman laatiminen x ajalle yhteistyössä aluekoordinaattoreiden kanssa
- Perhekeskustoiminnan ja hyvinvointisuunnitelman vuosittaisen seurannan kokoaminen yhteistyössä hyvinvointikoordinaattoreiden kanssa
- Hyvinvointialueen perhekeskustoiminnan työmuotojen ja verkostojen koordinointi
- Johtoryhmätyöskentelyn valmistelu yhdessä puheenjohtajan ja aluekoordinaattoreiden kanssa
- Perhekeskustoiminnan yhteisten asioiden viestintä ja tiedotus
- Perhekeskustoimintaan liittyvien hyvinvointialueen perhekeskusfoorumien, kehittäjäverkostojen työskentelyn toteutus, yhteistyö eri toimijoiden nimettyjen yhteyshenkilöiden kanssa + aluekoordinaattorit
- Kansalliseen perhekeskustoiminnan kehittämiseen osallistuminen hyvinvointialueen edustajana

Alueilla toimivat hyvinvointialueen perhekeskuskoordinaattorit:

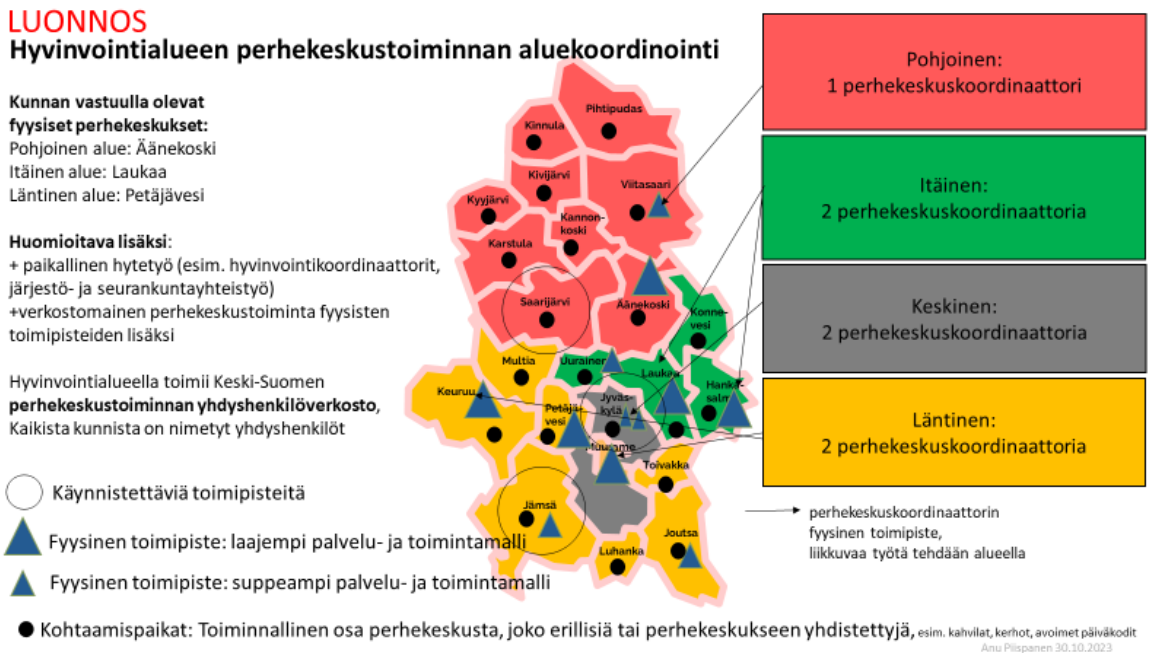
- Toimii tiiviissä yhteistyössä alueen toimipisteiden koordinaattoreiden kanssa
- Perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelman laatiminen x ajalle yhteistyössä perhekeskustoiminnan vastaavan ja toisten alueella työskentelevien perhekeskuskoordinaattoreiden kanssa
- Perhekeskustoiminnan ja hyvinvointisuunnitelman vuosittaisen aluseurannan kokoaminen yhteistyössä hyvinvointikoordinaattorin kanssa
- Alueen perhekeskustoiminnan työmuotojen ja verkostojen koordinointi
- Alueen perhekeskustoiminnan yhteisten asioiden viestintä ja tiedotus
- Perhekeskustoimintaan liittyvien alueiden perhekeskuspäivien, kehittäjäverkostojen työskentelyn toteutus, yhteistyö eri toimijoiden nimettyjen yhteyshenkilöiden kanssa
- Kansalliseen perhekeskustoiminnan kehittämiseen osallistuminen Keski-Suomen edustajana

Paikallinen koordinointi: Sovittava toimijoiden kanssa yhteistyössä!

- Toimii tiiviissä yhteistyössä alueen perhekeskuskoordinaattorin kanssa: paikalliseen perhekeskustoimintaan liittyvän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön koordinointi, paikallisten tietojen kokoaminen, viestintä, verkostoyhteistyön toteutus. Kunnan hyvinvointikoordinaattorin sekä muiden kunnassa toimivien yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tässä merkittävä rooli.

kuva 17: Hyvinvointialueen ja kuntien välinen yhdyspinta perhekeskustoiminnassa

kuva 18: Keski-Suomen perhekeskustoiminnan aluekoordinaointi

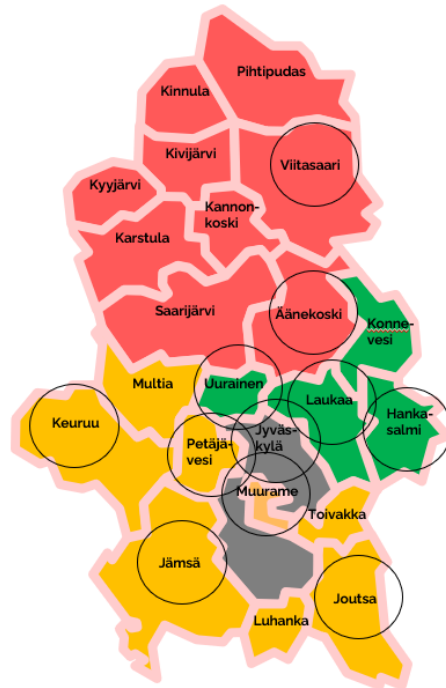

kuva 19: Keski-Suomen monitasoinen perhekeskustoiminnan johtamis- ja koordinaattiorakenne

3.2.10. Tilannekuvaus Keski-Suomen perhekeskustoiminnan nykyhetkestä

Perhekeskukset toimivat Keski-Suomessa kuntien omina lähipalvelupisteinä mahdollistaen näin myös peruspalveluiden jalkautuvan työn kuntiin. Tilat toimivat osittain myös ammattilaisten vakituisina työtiloina, jolloin työntekijät ovat jo valmiiksi lähellä perheitä. Tämän lisäksi perhekeskustoiminta perustuu fyysisten toimipisteiden lisäksi aina verkostomaiseen toimintaan. Taustalla on paljon yhteistyökumppaneiden lapsiperheiden toimintoja ja palveluja, jotka ovat luonnollinen osa perhekeskusverkostoa, vaikka toiminta ei olisikaan saman katon alla. Näin ollen perhekeskus on laaja käsite. Keskeistä on tunnistaa mitä lapset, nuoret ja perheet tarvitsevat. Palvelut ja toiminta rakennetaan heidän ympärilleen, lähipalveluperiaatteella.

kuva 20: Keski-Suomen fyysiset perhekeskukset

Keski-Suomen perhekeskusalueet, joissa fyysiset perhekeskukset, taustalla aina myös verkostomainen työote:

Pohjoinen: (Pihtipudas, Viitasaari, Kinnula, Kivijärvi, Karstula, Kannonkoski, Kyyjärvi, Saarijärvi, Äänekoski)

Alueella toimivat fyysiset perhekeskukset:

- Äänekosken perhekeskus Kerkkä
- Viitasaaren kohtaamispaikka Perhetupa
- Saarijärvelle on suunnitteilla perustaa perhekeskus, selvittelytyö on käynnistynyt vuoden 2023 aikana

Itäinen: (Uurainen, Laukaa, Hankasalmi, Konnevesi)

Alueella toimivat fyysiset perhekeskukset:

- Uuraisten perhekeskus
- Laukaan hyvinvointi- ja perhekeskus Hype
- Hankasalmen perhekeskus

Keskinen: Jyväskylä

Alueella toimivat fyysiset perhekeskukset:

- 11 Jyväskylän asuinalueverkostoa ja 2 pienempää toimipistettä (poikkeaa Keski-Suomen muista alueista)
- Jyväskylän Lutakkoon on suunnitteilla laajan palvelumallin mukainen perhekeskus, selvittelytyö on käynnistynyt vuoden 2023 aikana

Läntinen: (Keuruu, Petäjävesi, Jämsä, Muurame, Joutsa, Luhanka, Toivakka)

Alueella toimivat fyysiset perhekeskukset:

- Keuruun perhekeskus Seippo
- Petäjäveden perhekeskus
- Muuramen perhekeskus
- Joutsan perhekeskus Tammi (osana sotekeskusta)
- Jämsän perhepalvelukeskus

Ennen hyvinvointialueelle siirtymistä kunnat perustivat perhekeskuksia omien erityisvahvuuksien ja toimintaperiaatteidensa mukaisesti. Osassa toimipisteitä on lähtökohtaisesti laajempi palvelu- ja toimintakattavuus ja osassa toimipisteitä on yhteiskäyttötiloja kaikille kuntalaisille sekä organisoiduttu päiväkohtaisilla perhekeskuspäivillä, jolloin perhekeskusverkoston toimintaa ja palveluohjausta on saatavilla. Perheiden avointa kohtaamispaikkatoimintaa (esim. avoimet päiväkodit, kerhot ja kahvilat) järjestävät kunnat, järjestöt ja seurakunnat ja se on toiminnallinen osa perhekeskusta joko fyysisen perhekeskuksen yhteydessä tapahtuvana tai erillisenä, lähipisteen ulkopuolella toimijoiden omissa yksiköissä, mutta nämä toimipisteet kuuluvat vahvasti paikalliseen perhekeskusverkostoon. Yhä useammassa perhekeskuksessa palvelut ja yhteisöllisyys kohtaavat. Kolmannen sektorin toimijat nähdään merkityksellisinä yhteistyökumppaneina ja asiantuntijoina. Lähtökohtaisesti useampi kunta lähti perustamaan omaa perhekeskusta ja tuomaan erilaisia palveluita avoimen toiminnan ympärille.

Perhekeskuskoordinaattorit ovat kuvanneet alueiden vahvuuksiksi yhteistyön pitkän perinteen. Työn edistämistä on tukenut palveluiden, toimintojen ja toimijoiden tunnettavuus, etenkin pienemmillä paikkakunnilla. Yhteistyötä eri toimijoiden välillä on jo olemassa ja verkostojen vahvistamiselle on hyvät edellytykset. Fyysinen tila edesauttaa palveluiden ja toimintojen muodostamista yhdeksi kokonaisuudeksi. Sähköisen perhekeskuksen rinnalle tuleminen nähdään merkittävänä, näin reuna-alueilla asuvien lapsiperheiden palveluiden ja toimintojen saatavuutta ja saavutettavuutta on pystytty parantamaan.

Haasteena on tunnistettu perhekeskustoiminnan verkostomainen työote, jolloin ymmärrys perhekeskustoiminnan perusajatuksista jää heikommaksi. Myös tiedonkulussa on parannettavaa sekä työntekijöiden sitoutumisessa toiminnan edistämiseen. Yhteistyöhön sitoutumiseen tarvitaan työn tuen rakenteita ja johdon

tukea. Lupaa osallistua ja olla osa yhteistyöverkostoja. Kun tieto kulkee ja on yhteinen ymmärrys yhteiseen päämäärään, myös sitoutuminen on helpompaa. Talous- ja resurssit puhututtavat, etenkin kustannusten jakautuminen ja vastuutahojen määrittäminen kuntien ja hyvinvointialueen välillä.

Keski-Suomen perhekeskustoimintaa **yhdistäviä tekijöitä toiminnan edistämisen näkökulmasta** ovat muun muassa kansallinen ohjaus, pitkään toiminut maakunnallinen perhekeskusyhdyshenkilöiden verkosto, yhteiset arvot ja palvelulupaukset sekä perheiden ennalta vahvistavaan varhaiseen tukeen kehitetyt arjen tuen toimintamallit sekä johtamisen ja koordinaation toimintamalli. Yhteisiä asiantuntijoiden tiimimallirakenteita luodaan ja osaamista vahvistetaan vaikuttaviksi todettujen menetelmien käyttöönottokoulutuksilla.

Perheiden arkitoimintojen ympärille tulee rakentaa toimiva verkosto kuntien palveluiden ja toimintojen rinnalle, jotta perheitä voidaan ohjata ennaltaehkäisevästi toimintoihin sekä palveluihin ja kuntien ja koko hyvinvointialueen yhdyspinta palveluissa tulee turvattua. Hyvinvointialueen keskeinen tehtävä on kytkeä sosiaali- ja terveyspalvelut osaksi kuntien perhekeskusten kohtaamispaikkatoimintaa.

Keski-Suomessa tulee vahvistaa monitoimijaista verkostomallia, joka toimii rakenteena ja jota johdetaan sekä koordinoidaan kokonaisuutena. Kuntien omat verkostot toimivat rakenteena lähellä perheiden arkea ja toimintaa räätälöidään tarpeiden mukaisesti. Jatkossa tulee huomioida perhekeskuskoordinaattorin, hyvinvointikoordinaattorin ja järjestökoordinaattorin yhteistyön jatkuvuus, jotta mahdollistetaan monitasoinen ja tasalaatuinen toiminta.

3.2.11. Talous ja resurssit

” Perhekeskus on sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta sosiaali- ja terveyskeskuksen osana toimiva toimintayksikkö, joka on hallinnollisesti ja taloudellisesti vastuussa tehtäviensä hoitamisesta. Perhekeskus toimii ja sitä johdetaan monialaisena/monitoimijaisena ja yhteensovitettuna palvelujen kokonaisuutena. Näin ollen Perhekeskuksen rahoitus ja resurssit tulevat eri toimijoiden normaalista budjetista ja varataan kunkin toimijan omaan talousarvioon. Resurssien käyttöä suunnitellaan ja yhteen sovitetaan johtoryhmän työskentelyssä. Yhteisrahoitus on yksi tapa huolehtia hyvinvointialueen perhekeskustoiminnasta esimerkiksi koordinoinnista. Perhekeskustoiminnan yhteistyöhön haetaan mahdollisuuksien mukaan kansallisia avustuksia tai muuta hankerahoitusta yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti.” (Hastrup A. ym. 2020)

Perhekeskustoiminnan linjaukset määrittävät työn kehittämistä. Taloustilanne vaikuttaa merkittävästi siihen, miten linjauksia priorisoidaan jatkossa. Talousarviovalmisteluun on tarpeen valmistautua ennakoiden ja huomioida kansalliset perhekeskuslinjaukset suhteessa Keski-Suomen lyhyen ja pitkän tähtäimen tavoitteisiin.

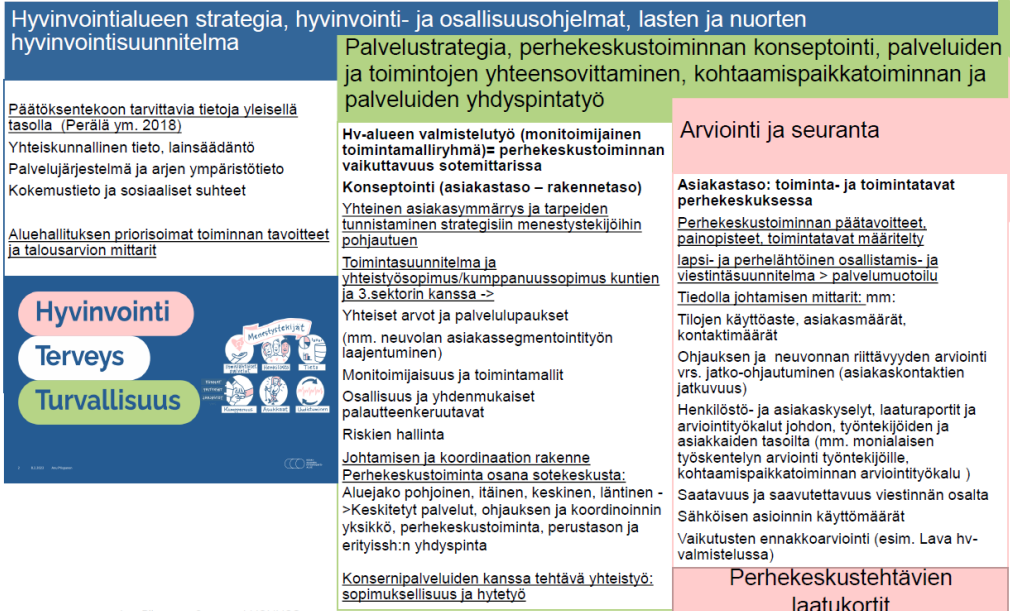
3.2.12. Seuranta ja arviointi

Tuotetun tiedon avulla voidaan elämäncyklin eri vaiheissa tunnistaa varhaisia tuen tarpeita ja hyvinvoinnin riskitekijöitä, joita voidaan hyödyntää palvelujen kohdentamisessa ja ohjauksessa, sekä erilaisten interventioiden, toimenpideohjelmien ja politiikkatoimien vaikuttavuuden ja muutosten arvioinnissa.

Päätöksenteossa tarvitaan erilaista tietoa, THL määritelmä:

- tietoa lapsen, nuoren ja perheen tilanteesta: mm. hyvinvointi ja osallisuus, terveys ja toimintakyky, elintavat, perhe ja elinolot, kasvu ympäristön turvallisuus, tuen ja avun saaminen läpileikkaavana yhdenvertaisuuden toteutuminen,
- tietoa lapsen, nuoren ja perheen kasvu ympäristöistä ja sosiaalisista suhteista: mm. varhaiskasvatus, koulunkäynti ja opiskelu, vapaa-aika ja harrastaminen, mediakäyttäytyminen,
- tietoa keskeisistä palvelukokonaisuuksista ja niihin liittyvistä kustannuksista: tarve, saatavuus ja saavutettavuus, käyttö, laatu sekä vaikuttavuus. Kustannusrakenteen seurannassa on tärkeää saada tietoa painopisteen siirtymisestä korjaavista palveluista ehkäisevään ja edistävään toimintaan (ennalta ehkäisy ja varhaisen tuen vahvistuminen),
- tietoa palvelujen toimivuudesta
- tietoa alueen perhekeskusten kehittämisen vaiheesta.

Vaikuttavuustekijät: strategiasta käytäntöön, arviointi- ja seurantatietoa

Kuva 21: Esimerkkejä perhekeskustoiminnan vaikuttavuustekijöistä ja arviointityökaluista, havainnekuva, Piispanen A. 2022.

Perhekeskustoiminnan vaikuttavuus (laadullinen ja määrällinen)

- Kansallisten linjausten toimivuus
- = toimintasuunnitelman ja yhteistyösopimuksen systemaattinen arviointi ja seuranta (hv ja kuntaraportit)
- Perhekeskustoiminnan tehtävien laatukortti
- Riskianalyysit
- Itse- ja vertaisarvioinnit
- Kävijämäärät
- Ohjauksen ja neuvonnan riittävyys ja jatkotoimenpiteiden määrät ja laadulliset syyt palvelupolkujen nivelvaiheiden toimivuudessa
- Systemaattinen osallisuussuunnitelma
- Palveluntarvekyselyt ja asiakaspalautejärjestelmä
- Valtakunnalliset tilastotiedot
- Lapsivaikutusten arviointi

Kohtaamispaikkojen laadun varmistamiseksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos laati toimintaa ohjaavat kriteerit, joiden pohjalta Lastensuojelun Keskusliiton koordinoima Perheet keskiöön! -hanke on kehittänyt **kohtaamispaikan**

arviointimallin. Lastensuojelun Keskusliiton Perheet keskiöön! -toiminnan Kohtaamispaikkatoiminnan vertais- ja itsearviointimalli on työkalu laadun varmistamiseksi ja sen ensisijaisin tavoite on kohtaamispaikkojen kehittäminen perheiden tarpeita vastaavaksi. [Kohtaamispaikkojen vertais- ja itsearviointi](#)

Järjestöt osana perhekeskuksia –arviointityökalun avulla voidaan arvioida järjestöyhteistyön nykytilaa, tuoda näkyväksi vahvuudet ja kehittämisen tarpeet sekä asettaa tavoitetila, jota lähdetään yhdessä tavoittelemaan. [Arviointityökalu: Järjestöt osana perhekeskuksia](#)

Esimerkkejä perhekeskustoiminnan vuosikelloon huomioitavia toistuvia kokonaisuuksia yhdenmukaisen koordinaatiotyön näkökulmasta:

- Kansalliset verkostokokoukset
- Maakunnallisen perhekeskustoiminnan verkostokokoukset
- Aluetiimit (pohjoinen, itäinen, keskinen, läntinen)
- Paikalliset perhekeskustoiminnan ohjausryhmät tai vastaavat työryhmät
- Toimintasuunnitelmat
- Paikallisen toiminnan raportit puolivuositin monitasoisesti hyvinvointialueen koordinaatiolle: Toiminta, toimijat, kävijämäärät: lyhyen ja pitkän aikavälin toiminta, tavoitteet, toimenpiteet, tulokset ja jatkotoimenpiteet, seuranta ja arviointiväli
- Itse- ja vertaisarvioinnit
- Koulutustarpeet
- Kehittämispäivät
- Kansalliset teemapäivät
- Palo- ja pelastussuunnitelmien sekä omavalvontasuunnitelmien päivitykset
- Perhekeskustiloissa tehtävät inventaarit

3.2.13. Osaamisen vahvistaminen

”Perhekeskustoiminnan onnistunut toteuttaminen edellyttää kaikkien asianosaisten, niin johtajien kuin toimijoiden osaamisen vahvistamista. Osaamisen suunnitelmallinen ja pitkän tähtäyksen vahvistaminen perustuu osaamistarpeiden tunnistamiseen sekä eri ammattiryhmien kouluttamiseen yhdessä.” (Hastrup A. ym, 2020)

Esimerkkejä Keski-Suomessa tunnistetuista osaamisen vahvistamiseen liittyviä asioita eri tasoilta: Asiakastaso, keskinäisen yhteistoiminnan taso, johtamisen taso

Asiakastaso:

- Palveluohjaus ja palveluverkoston tuntemus
- Kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen
- Puheeksi ottamisen taito, menetelmätuntemus, perheiden monimuotoisuuden tuntemus, haastavat kasvatustilanteet ja vanhemmuuden tukeminen, vuorovaikutus- ja tunnetaidot, turvataidot
- Medialukutaito –suojaaminen/tukeminen/ymmärretään yhtenä kehitysympäristönä, Itsetuntemuksen taidot, vastuun ottaminen – lapsen etu
- Taloudellisen tuen palvelut, työllistämisen palvelut, kotihoito
- Sosiaalipuolen prosessien tuntemus (ammattilaiset), lakisääteiset vaatimukset, lastensuojeluilmoitukset ym. palveluketjut
- Vapaaehtoisten koulutukset, esim. lakitietoisuus, vaikuttaako vapaaehtoisten saatavuuteen
- Konsultointi

Keskinäisen yhteistoiminnan taso:

- Palveluverkon tuntemus paikkakunnalla ja toimintatavat, ymmärryksen lisääminen perhekeskustoimintamallista
- Menetelmäosaaminen
- Eri toimijoiden osaamisen tasot (esim. järjestöt vahvistavat peruspalveluja)
- Hankkeista ajankohtainen tieto, tapahtumat, koulutukset
- Yhteistyötaidot
- Kuvantamiset ja mallinnukset yhteisistä rakenteista
- Digipalvelut ja lähipalvelut/asiakkaiden/asukkaiden kohtaaminen, myös palvelut ja yhteisöllisyys kohtaavat
- Tietosuojaan ymmärtäminen eri toimijoiden välillä, mikä on tarpeellista siirtää, rajojen ymmärtäminen, alustat ja tietojärjestelmät, tiedonkulku
- Ilmiöiden tunnistaminen, perheiden tarpeet määrittävät monitoimijaisuuden rakenteen
- Myönteisyyttä työkuultuurin uudistamiseen
- Tiedottamisen strategia
- Talous ja resurssit

Johtamisen taso:

- Kehittävä työote
- Tunnistetaan osaaminen, mitä kukin voi tuoda yhtälöön, miten syvennetään ja kehitetään, jotta hyödyttää, sisäinen koulutustaso
- Johtamisen taidot aidosti, mahdollisuus kehittyä, organisaation tuki tähän, johtamisen tukirakenteet
- Linjajohtamisen taidot, verkostojohtamista, henkilöstöjohtamista, resurssiosaaminen, muutosjohtaminen
- Monialaisen kokonaisuuden tunnistaminen
- Palvelukohtaisia ja toimintamalleissa eroja
- Myönteisyyttä työkuultuurin uudistamiseen, lupa henkilöstölle
- Tiedottamisen strategia

3.2.14. Riskit ja ratkaisut

Riskienhallinta on osa johtamisen ja toiminnan prosesseja sekä suunnittelua ja seuranta. Tavoitteena on, että tulevilla hyvinvointialueella on perhekeskustoiminnan johtamista ja päätöksentekoa varten ajantasainen, oikea ja riittävän kattava käsitys riskeistä sekä selkeästi määritellyt riskienhallinnan vastuut ja seurantajärjestelmä. Peruskysymykset riskianalyyssissä: Mikä voi mennä pieleen? Miten todennäköistä tämä on? Mitkä ovat mahdolliset seuraukset?

Toimintamallityöryhmän tekemä riskiarviointi v.2022:

RISKIT (kuvaus)	TODENNÄKÖISYYS	SEURAUKSET	RATKAISUT
Ei tuoteta tarpeeksi avointa kohtaamista lisäävää palvelua/toimintaa	Jos ohjaus - ja neuvontatyö on riittämätöntä, riski on todennäköinen	Syrjäytyminen	Ollaan perheiden tukena jo ennen ongelmia, kohtaamisten ja kontaktien saavutettavuus taattava, jokaisessa kunnassa on väh. 1 lapsiperheiden kohtaamispaikka
Menetelmäkoulutusten juurtumattomuus	Erittäin todennäköistä, jos ei sitouduta, jää irralliseksi, ei vaikuttavuuden arviointia	Koetaan, että toteuttaminen jää liikaa työntekijän omalle vastuulle	Systemaattinen koulutussuunnitelma, sitoutuminen, vaikuttavuuden arviointi
Palveluiden saatavuudessa eroavaisuuksia, resurssien riittämättömyys,	Haasteina hyvinvointialueen kuntien eroavaisuudet, kuntien väestöpohjat jne.	Kuntien eriarvoisuus, henkilöstön rekrytointihaasteet, perheiden "putoaminen" palveluketjuista, epätietoisuus	Aluejaot, Keskitetyt palvelut, Digitaalisuus Koordinaointi, ohjaus - ja neuvonta -palvelupolut
Toimintamalli/toiminta jää irralliseksi, perheet eivät saavuta toimintaa, Kokonaisuus jää epäselväksi	Jos toimintaperiaatteissa ei tapahdu muutoksia	Ei ymmärretä käsitteitä, ei tunneta kuuluvansa rakenteeseen	Puhutaan perhekeskuspalveluista, termistö käyttöön, yhteinen viestintäsuunnitelma
Toiminta jää liikaa "viranomaistyöksi", 3. sektori jää taustalle, asiakaslähtöisyys vähäistä, kiire toteutukselle	Jos työtä tehdään omissa palveluiloissa, todennäköisyys suuri	Ymmärrys yhtenäisestä kokonaisuudesta ja toiminnasta puuttuu, perheitä ei kuulla tarpeeksi	Resursseja kehittämiseen, muutosjohtaminen, sitoutuminen, toimintakulttuurin muutokselle on varattava aikaa
Päällekkäinen toiminta	Erittäin todennäköistä, kun toimintamalli edelleen kehittelyn alla	Eri toimijoiden välinen yhteistyö uupuu, sitoutuminen uupuu	Eri toimijoiden välinen yhteistyö, verkostot, tarvitaan sitoutumista, yhteistyösopimus
Huono motivaatio ja sitoutumattomuus	Suuri: Omassa toiminnassa jo entuudestaan muutoksia, ajatus, että tätä tekee joku muu Pieni: jos on hyviä kokemuksia ja tietoisuutta	Toimintaa ei nähdä yhteisenä, ei voida luoda yhteisiä toimintarakenteita, ei päätöksiä, vaikutukset perheisiin, päällekkäisyys lisääntyy, oikea-aikaisuus kärsii	Kirjataan työnkuvaan eri yksiköissä ja tahoilla (yhteistyösopimus) Motivaatio ja sitoutuminen kasvaa, työhyvinvointi

3.3. Asiakastaso (toiminta ja toimintatavat perheiden kanssa; tehtävät, menetelmät, arvopohja ja toimintakulttuuri)

3.3.1. Näkökulmia yhteiseen asiakasymmärrykseen

Vuonna 2021 julkaistuun lapsistrategiaan on kirjattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen nykytila Suomessa sekä keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet niiden edistämiseksi. **Kansallinen lapsistrategia** koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsistrategia perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen [Lapsistrategia](#)

Eri alojen ammattilaisten toimintaa ja yhteistyötä perheiden kanssa ohjaa **lapsikäsitys** ja yhteistä ymmärrystä tarvitaan. Kun eri alojen toimijoilla on yhteinen tapa käsittää lapsi ja lapsuus tai ainakin ymmärrys toisen lapsikäsityksestä, edistää se paljon puhuttua lapsilähtöistä palvelujärjestelmää. Lapsen kohtaamisen tapaan vaikuttaa olettamukset ja arvot, koulutus sekä työtä ohjaava lainsäädäntö sekä muut säädökset. (Pulkkinen L. ym. 2018)

Perhekeskustoiminnan näkökulmasta merkityksellistä työtä on tehty lapsiystävällisen Keski-Suomen eteen **Keski-Suomen lapsiohjelmalla** (linkki; Lapsiohjelma, 2017). Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin Keski-Suomen lapsiohjelman valmistelu alkoi Lapsiasiafoorumissa 19.1.2016 sovitusta tavoitteesta, että Keski-Suomi tunnetaan vuonna 2025 lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin maakuntana. [Keski-Suomen lapsiohjelma](#)

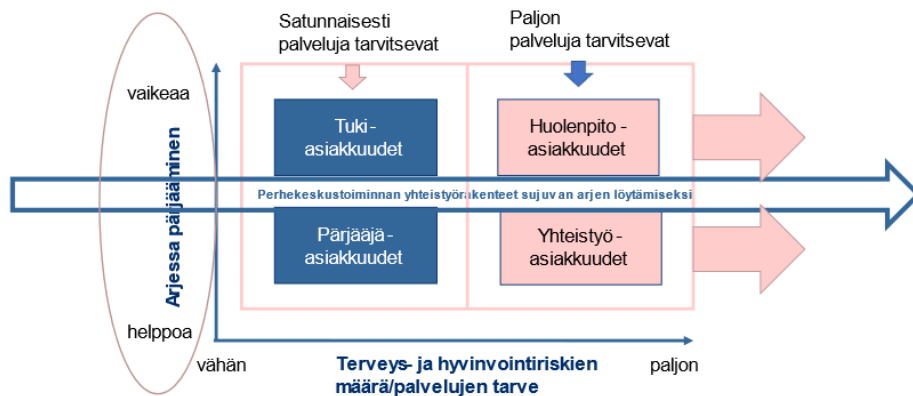
Keski-Suomen hyvinvointialueen uudistumisohjelma perustuu yhteisövaikuttavuuden tavoitteelle sekä uudennaiselle johtamis- ja toimintakulttuurille koskien kaikkia väestöryhmiä. Keski-Suomessa on oma lasten, nuorten ja perheiden lautakunta, joka arvioi strategian toteutumista ja hyvinvoinnin tilaa. Ennakkovaikutusten arviointi ml. lapsivaikutusten arviointi on tunnistettu kehityskohteeksi ja lapsibudjetointi kuntien ja hyvinvointialueen yhteisten voimavarojen tukemiseksi on hankekehityksessä. Varhaista tukea vahvistetaan perhekeskustoiminnan laajentamisella. Mielenterveyspalveluita ja nuorten ohjauspalveluita uudistetaan.

Miten rakennetaan lasten, nuorten ja perheiden **hyvinvointia tukeva toimintamalli**? Mieli ry:n Virpi Valiola esittää dioissaan Let's Talk about Children in Europe -hankkeen Suomen avausseminaariavausseminaarissa 10.10.2023. Lapset Puheeksi toimintamallin työssä pääasiana on sujuva arki. Kaikkien toimialojen lähtökohdaksi otetaan lapsen, nuoren ja perheen arjen sujuminen, riippumatta siitä kuka/ketkä lasta/vanhempaa tapaa tai missä perhe asioi. Tavoitteena on siirtää painopiste aikuisnäkökulmasta lapsinäkökulmaan, yksilökeskeisyydestä perhe- ja yhteisökeskeisyyteen, hoidosta ennaltaehkäisyyn.

Perhekeskus auttaa arjen joka käänneessä. Perheiden oikea-aikaista ohjausta ja neuvontaa tukee se, että tunnistetaan heidän tarpeensa ja autetaan heitä sen mukaisesti.

Yhteinen asiakasymmärrys:

Tarpeiden tunnistaminen mahdollistaa asiakassegmentoinnin

Muokattu lähteestä: Helsingin kaupunki 2010a

kuva 22: havainnekuva asiakasymmärryksestä (mukaillen Helsingin kaupunki), Piispanen A. 2022

Kestävän kasvun ohjelmassa (RRP) investointeihin on hyväksytty neuvolan asiakassegmentoinnin digitalisoiminen. Jyväskylän neuvolatyössä on kehitelty asiakassegmentointia ja tavoitteena on laajentaa sitä koko hyvinvointialueelle. Tällä merkittävällä kehittämistyöllä on myös välittömiä ja välillisiä vaikutuksia perheiden varhaisen tuen ohjaus- ja neuvontatyölle laajemminkin.

Perhekeskuksia ja palveluita kehitettäessä on hyvä pukea välillä ”asiakashattu” päähän ja pohtia, miltä maailma näyttää asiakkaan silmin. Empatiakartta on työkalu, joka auttaa keskustelemaan asiakkaan tarpeista, tunteista, toiveista ja peloista, jotka liittyvät palvelun kehittämiseen. [Empatiakartta](#)

Perhekeskuksen toiminta, hyödyt ja esteet asiakkaan näkökulmasta

Mitä asiakas haluaa tehdä kohtaamispaikassa, mitä toimintaa tai vertaistukea asiakas etsii? Mitä hyötyjä, etua kohtaamispaikasta on asiakkaalle, mitä iloja ja onnistumisia asiakas etsii, odottaa? Mitä huolia asiakkaalla on? Mitä esteitä osallistumiselle on? Mitä ja miten asiakas haluaa vähentää huolia ja esteitä?

3.3.2. Keski-Suomen perhekeskustoiminnan arvot ja palvelulupaukset

Alla olevat kolme huoneentaulua on laadittu osana Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa vuosina 2016–2018 ja Keski-Suomen perhekeskusverkosto on ne edelleen hyväksynyt hyvinvointialueelle siirryttäessä. Muutostarpeita ei nähty tässä vaiheessa.

LUOTTAMUS

Mihin luotan?

- Luotan omaan tekemiseeni.
- Luotan toisten työhön ja heidän osaamiseensa.
- Luotan lapsen, nuoren ja perheen kykyihin.

Tavoitteeni on:

- Lapsi, nuori ja koko perhe luottavat omiin taitoihinsa sekä muihin toimijoihin.

Palvelulupaus:

- Toimin avoimesti ja kunnioittavasti. Kohtaan, kuuntelen ja keskustelen kunnioittavaa dialogia käyttäen. Pidän lupauksistani kiinni, en lupaa, jos en pysty.
- Muistan, että luottamus rakentuu vaiheittain eri tahojen yhteistyön, tapaamisten ja verkostotoiminnan kautta.

EETTISYYS

Mitä eettisyys tarkoittaa?

- Kaikessa taustalla on tarkoitus ja tavoite tehdä toiselle hyvää.
- Toimintaa leimaa läpinäkyvyys ja kestävyys ratkaisuisissa.
- Lapset, nuoret ja perheet ovat tasavertaisessa asemassa: jokaisella on oikeus saada palvelua oikeaan aikaan, oikeassa paikassa, tarpeiden mukaisesti.
- Yksityisyyden suojaa kunnioitetaan ja sitä turvataan.
- Inhimilliset tavoitteet ovat euroja tärkeämpiä.

Tavoitteeni on:

- Jokainen tulee kohdelluksi oikeudenmukaisesti, tasapuolisesti ja kunnioitettavasti.

Palvelulupaus:

- Kohtelen ihmisiä tasa-arvoisesti. Tarjoan apua ja tukea tarpeiden mukaisesti. Omien intressien kustannuksella en aiheuta ongelmia tai pahaa mieltä toisille ihmisille.

LAPSI- JA PERHELÄHTÖISYYS

Mitä on lapsi- ja perhelähtöisyys?

- Lapset, nuoret ja perheet ovat yhdenvertaisia muiden toimijoiden kanssa.
- Toimitaan lapsen, nuoren ja perheen lähellä, heidän elinympäristössään.
- Turvataan osallistumisen esteettömyys kaikessa toiminnassa.
- Auttaminen tapahtuu tarpeet edellä, tarkoituksenmukaisilla keinoilla ja ”yhden luukun – periaatteella”.

Tavoitteeni on:

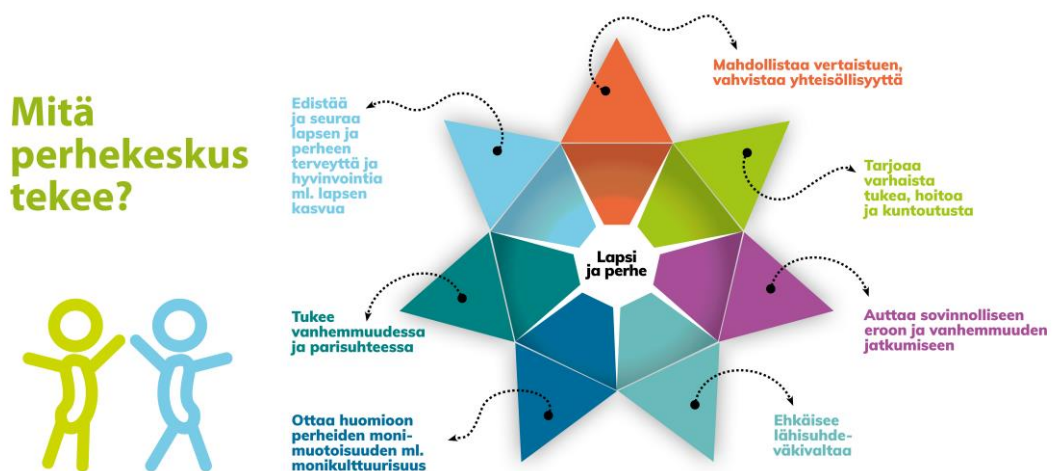
- Lapsi, nuori ja perhe on asiantuntija omissa asioissaan, joissa muut toimijat ovat apuna tarjoamassa näkökulmia ja ratkaisuvaihtoehtoja. Yhteistyö perustuu vastavuoroiseen keskusteluun, jossa toisten mielipiteitä kunnioitetaan. Lapsi, nuori ja perhe tulee kuulluksi ja saa tarvitsemansa avun.

Palvelulupaus:

- Huomioin ihmisen ja perheen kokonaisuutena. Kaikki ratkaisut teen niin, että lapsen etu toteutuu. Olen kiinnostunut siitä mikä on oikeasti lapselle, nuorelle ja perheelle heidän omien arvojen mukaista hyvää elämää. Huolehdin omalta osaltani siitä, että palvelut ovat lapsen, nuoren ja perheen näkökulmasta tarkoituksenmukaisia ja sujuvia.

3.3.3. Perhekeskuksen tehtävät

Perhekeskuksen tehtävät ovat tutkimustietoon perustuvia ja liittyvät Perhekeskuksen linjaukseen nro 1. Perhekeskuksen tehtävät vastaavat perheiden hyvinvoinnin, tuen ja avun tarpeisiin. Ne ovat toimijoiden yhteisiä tehtäviä, vaikka eri toimijoiden työ painottuuakin esim. lain, tehtävän, koulutuksen tai työnjaon mukaan. Monialainen yhteistyö ja menetelmät tukevat yhteistä käsitystä ja niihin sitoutumista. Perhekeskuksen tehtävien tähtikuviota voi hyödyntää palvelun ja toiminnan kartoitukseen, seurantaan ja arviointiin. Perhekeskustehtävien toteuttaminen edellyttää menetelmien käyttöönottoa sekä työnjaosta sopimista. (Hasturp A. ym. 2021)

kuva 23: Perhekeskuksen tehtävät, THL aineistopankki.

Tehtävä 1. Edistää ja seuraa lapsen terveyttä ja hyvinvointia ml. lapsen kasvua

Selite: THL

- Perhekeskuksen ydintehtävänä on edistää lapsen, vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia ja vahvistaa heidän voimavarojaan.
- Lapsella on oikeus kasvaa ja kehittyä terveenä ja hyvinvoivana ja vanhemmilla on oikeus saada tietoa ja tukea oman lapsensa kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämiseen.
- Tehtävä kuuluu kaikille toimijoille, korostuu neuvolapalveluissa ja varhaiskasvatuksessa.
- Tehtävä sisältää mm. lapsen kasvun sekä fyysisen, psyykkisen ja psykososiaalisen terveyden ja kehityksen seurannan ja edistämisen ml.

mielenterveys, vanhemmuuden ja parisuhteen ja lähiverkoston tukemisen sekä terveellisten elintapojen edistämisen

Tehtävä 2. Mahdollistaa vertaistuen, vahvistaa yhteisöllisyyttä

Selite: THL

- Yhteisöön kuulumisen ja siinä hyväksytyksi tuleminen on ihmiselle välttämätöntä.
- Yhteisöllisyyden lisääminen lapsiperheiden keskuudessa auttaa vähentämään yksinäisyyttä ja lisäämään hyvinvointia ja keskinäistä solidaarisuutta.
- Samassa tilanteessa olevien tasavertaisten ihmisten yhteisten kokemusten jakaminen lisää keskinäistä ymmärrystä ja toiveikkuutta.
- Vertaisryhmissä on mahdollista tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja kohdatuksi sekä jakaa keskinäistä tukea.

Huomioita Keski-Suomesta: Kunnissa järjestetään useita vertaisryhmiä, joissa sisällöllisiä eroja. Vertaisryhmät muodostuvat aika ”itsestäänkin” tarpeita vastaamaan ja vertaisryhmä on helposti käynnistettävää toimintaa. Maakunnassa järjestöt, seurakunnat ja kunnat ovat aktiivisia vertaisryhmätoiminnan tuottajia. Ryhmiin on ohjattu esimerkiksi Jyväskylään (esim. eroryhmä), jatkossa huomioidaan koko hyvinvointialue. Paikallisen toiminnan vahvuus ja vahva yhteistyö toimijoiden kesken. Esim. kohtaamispaikan koordinointi, koostaa yhteen kohtaamispaikkatoimijat ja vertaisryhmät sisältöineen.

Tehtävä	Hyvinvointialueelle siirtyvät, kuka vastaa ja miten	Kuntiin jäävät kuka vastaa, miten	Järjestöt ja muut
Mahdollistaa vertaistuen ja vahvistaa yhteisöllisyyttä	Kotouttaminen, maahanmuuttaja neuvonta, perhevalmennus	Avoin päiväkotikoulu > esim. vanhempainillat, vanhempainfoorumi, tai jopa vanhempainyhdistys päiväkotiperhepäivähoito Ohjaamo	MLL perhekahvilat seurakuntien perhekerhot seura ja yhdistystoiminta laajemmin. Esim. harrastavien lasten vanhemmat kohtaavat ja jakavat arjen asioita. Tai ohjaajat kohtaavat ja vuorovaikuttavat vanhempien kanssa

kuva 24: Esimerkki tehtävän järjestämisvastuista Keski-Suomessa

Tehtävä 3. Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta

Selite: THL

- Perheelle varhain tarjottava tuki, hoito ja kuntoutus vähentävät ongelmien vaikeutumista ja korjaavien palvelujen tarvetta.
- Lapset ja vanhemmat saavat tarpeidensa mukaista apua aikaisempaa nopeammin, kohdennetummin ja koordinoitummin. Päihde- ja mielenterveysongelmien ehkäisy sekä varhaisempi havaitseminen ja hoito on keskeinen haaste.
- Palvelujen saavutettavuus paranee, kun perhe ohjautuu oikealle työntekijälle viiveettä.
- Asiakkaiden palvelukokemukset parantuvat, kun tukea ja apua tarvitsevat perheet tulevat tunnistetuiksi ja autetuiksi.
- Perhekeskustoimintamallin mukainen toiminta näkyy taloudellisina ja hyvinvoinnin hyötyinä, kun painopistettä siirretään varhaisempaan tukeen ja hoitoon.

Huomioita Keski-Suomesta: Kehittämistarpeita nähdään kuntoutuksen poluilla, nivelvaiheet turvattava varhaisen tuen ja hoidon jälkeen esimerkiksi neuropsykiatristen haasteiden osalta. Hoito- ja palveluketjut tulee auttamaan tässä sekä perheitä että ammattilaisia.

Tehtävä 4. Auttaa sovinnolliseen eroon ja vanhemmuuden jatkumiseen

Selite: THL

- Turvataan lapsen oikeudet erotilanteessa.
- Tuetaan vanhempien vanhemmuutta ja sen jatkumista erotilanteessa ja sen jälkeen.
- Autetaan varmistamaan, että lapsi ei joudu vanhempien välittäjäksi tai kiistakapulaksi.
- Tuetaan myös vanhempien hyvinvointia

Huomioita Keski-Suomesta: Perhekeskustilojen hyödynnettävyys valvotuissa ja tuetuissa tapaamisissa. Yhteistyövanhemmuuden tukeminen jo varhaisessa vaiheessa, ei pelkästään eroperheiden osalta.

Tehtävä 5. Ehkäisee lähisuhdeväkivaltaa

Selite: THL

- Perheen piirissä tai muussa lähisuhteessa tapahtuva väkivalta koskettaa kaikkia, jotka elävät sen vaikutuspiirissä.

- Altistuminen vanhempien tai muiden perheenjäsenten väliselle fyysiselle, seksuaaliselle tai henkiselle väkivallalle ja hyväksikäytölle vaikuttaa vakavasti lapsiin.
- Varhaisen tunnistamisen ja puuttumisen avulla pystytään vaikuttamaan väkivallan jatkumiseen ja ongelman jatkumiseen ylisukupolisesti.

Huomioita Keski-Suomesta: teemana haastava järjestää toimintaa paikallisesti, ei ole teemana näkyvästi esillä, kehittämistarve tälle tehtävälle koko Keski-Suomen alueella, esim. seurusteluväkivalta nouseva teema, vuorovaikutustaidot lähi-/parisuhteessa.

Tehtävä 6. Ottaa huomioon perheiden monimuotoisuuden ml. monikulttuurisuus

Monimuotoisuudella tarkoitetaan kohtaamisia erilaisten perheiden kanssa, kuten esimerkiksi leskiperheet, sijaisperheet, lapsettomat perheet, monikkoperheet (kaksos-, kolmos- ja nelosperheet), uusperheet, adoptioperheet, sateenkaariperheet, lapsikuolemaperheet, kahden kulttuurin perheet, yhden vanhemman perheet.

[Monimuotoiset perheet](#)

Selite: THL

- Perheiden erilaisuus ja monimuotoisuus on kaikkien lapsiperheiden parissa työskentelevien yhteinen lähtökohta.
- Erilaisuudella ja monimuotoisuudella tarkoitetaan erilaisia perhemuotoja kuten monikulttuurisia perheitä, maahanmuuttajien perheitä, romani-, saamelais- ja viittomakielisten perheitä, monilapsisia perheitä, adoptio- ja sijaisperheitä, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten ja nuorten perheitä.
- Kaikilla lapsilla, nuorilla ja perheillä sekä raskaana olevilla on oikeus saada yhdenvertaisesti palveluja

Huomioita Keski-Suomesta: Kehittämistarvetta laajemminkin perhekeskustoiminnan yhteyteen esim. monimuotoiset perheet (esim. itselliset äidit – yksin lapsen hankkivat jne. uudenlaiset ryhmät) Monikulttuurisuuden huomioiminen viestinnässä ja tiedottamisessa.

Tehtävä 7. Tukee vanhemmuudessa ja parisuhteessa

Selite: THL

- Vanhempien toiminta ja suhde lapseen ovat lapsen hyvinvoinnin ja mielenterveyden perustana.
- Vanhempien toimiva parisuhde edistää koko perheen hyvinvointia.
- Vanhemman hyvinvointi vaikuttaa hänen toimintaansa kasvattajana ja parisuhteen osapuolena.

- Erilaisten monimuotoisten perhemuotojen yleistyessä kiinnitetään erityistä huomiota vanhempana jaksamiseen ja vanhemman oman toimijuuden vahvistamiseen perheen luontaiset tukiverkot huomioiden

Huomioita Keski-Suomesta: Pienissä kunnissa ohjataan suoraan digipalveluihin tai Jyväskylään palveluihin. Palvelujen saatavuudessa on eronsa. Jo matkat palvelujen luo voi olla todella pitkät ja rajaa ihmisiä pois palveluista. Toimenpiteinä tulisi kehittää helposti tavoitettavia palveluja esim. hybridin keinoin, jotta ne saavuttavat niin Kyyjärven kuin Jämsänkin, vahvistaa palvelujen tasalaatuisuutta, saavutettavuutta ja tasapuolisuutta palveluiden piiriin pääsemisessä. Lähipalveluperiaatteella tuotetut palvelut ovat helposti tavoitettavissa ja niihin on perheiden helpompi sitoutua. Mitä kauempana palvelu tarjotaan, sitä todennäköisemmin palvelu jää käyttämättä. Lapset puheeksi- menetelmän/ toimintamallin vahvistaminen.

Kuntien erilainen väestöpohja ja ilmiöt/tarpeet vaikuttavat merkittävästi siihen, miten toimintoja pystyy kehittämään yhdenvertaisesti. Keski-Suomessa tässä on eroavaisuuksia, toisissa kunnissa tarpeita tunnistetaan, mutta resurssit eivät välttämättä riitä tarpeisiin vastaamiseksi. Perhekeskuksesta saatavaa matalan kynnyksen Parisuhteen huoltoasema-toimintamallia on kehitetty Jyväskylässä ja vähitellen toimintamallia juurrutetaan eri puolille Keski-Suomea. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen toimintakäytänteistä on käynnistetty materiaalipankkia hankkeesta käsin, mutta työn jatkoa suositellaan palvelutuotantoon.

Tärkeää on huomioida myös työ- ja opiskeluelämän ulkopuolella tai siihen siirtyvien nuorten vanhempien vanhemmuuden tukemisen jatkuminen (esim. perhevapaalta siirtyvät) ja turvata siirtymävaihe, jolla on vaikutuksia myös syrjäytymisen ehkäisemiseen, mielenterveyteen, itseluottamukseen ja omiin vahvuuksiin ja osaamiseen. [Suunta-ryhmätoimintamalli \(JAMK- Nuorten Ystävät ry\)](#)

Tiedonkulku ja vuoropuhelu toimijoiden välillä tulee olla kahdensuuntaista. Myös kolmannen sektorin toimijoilla on tärkeä rooli tiedonkulussa omien hankkeidensa osalta. Vuoropuhelukin tarvitsee rakenteen, verkostoituminen tapahtuu toiminnan tasolla. Lähisuhdeväkivaltateema on nostettu esimerkkinä, joka on vähemmän tietoista. Paikallisesti pienemmissä kunnissa voi olla mahdollonkin saada järjestettyä tilaisuus/vertaisryhmä, koska perheet eivät välttämättä uskalla osallistua, mahdollisesti syynä pelko leimautumisesta. Erityisiä huomioitavia ovat myös muun muassa riippuvuudet ja lapsiperheköyhyys.

Käytännön esimerkki yhteistyössä järjestetystä maakuntakiertueesta

Väkivaltaan liittyvä monitoimijainen maakuntakiertue aikaisemmilta vuosilta (yhteistyössä: MLL, Keski-Suomen Sairaanhoidopiiri, Mobile ym.), työntekijöiden kouluttaminen, toiminta tasalaatuista.

3.3.4. Perhekeskustehtävien toteutumisen seuranta

Jotta perhekeskustehtävien toteutus olisi laadukasta ja vaikuttavaa, tarvitaan tehtäväkohtaiset vastuutahot/toimijat, tehtäväkohtaiset asiantuntijatyöryhmät hyvinvointialueen, kuntatoimijoiden ja 3. sektorin toimijoiden yhteistyönä. Tavoitteena systemaattisesti jäsentää perhekeskustehtäväkokonaisuutta lapsi- ja perhelähtöisesti, seurata ja arvioida toteutumista ikätasojen (alle kouluikäiset, alakouluikäiset, yläkouluikäiset- 2.aste) mukaisesti. Esimerkkinä myös mielenterveysongelmat/mielenterveyden vahvistaminen 0–12-vuotiaat ja 13–18/29-vuotiaat. Tehtävien toteuttaminen riippuu ilmiöiden laajuudesta. Lähtökohtaisesti toimintakulttuurin tulisi olla ilmiö- ja tarvelähtöistä.

Esimerkkejä jo käynnistetyistä ja/tai käynnistymässä olevista työryhmistä: Elämäntapaohjauksen verkosto, erosiantuntijat, väkivallan ehkäisytyöryhmä.

Perhekeskustehtäviin perustuva laatukorttiluonnos on valmisteltu seitsemän perhekeskuksen perustehtävän toteutumisen systemaattiseen seurantaan. Jokaiseen tehtävään on tunnistettu yhteisiä indikaattoreita, joita on tärkeä seurata toimintaa suunniteltaessa ja arvioidessa. Indikaattoreiden rinnalle on määritelty myös toimenpiteitä, menetelmiä tehtävän toteuttamiseksi. Hanketyönä on laadittu taulukointi indikaattoriselvitystyöstä. (Liite 3.)

Vaikuttavuuden seurantaan liittyvää yhteistyötä on tehty Pohjois-Savon hyvinvointialueen kehittäjäsosiaalityöntekijän sekä THL:n asiantuntijoiden kanssa. Varsinkin indikaattoritietoa tulee tarkastella ja valita 2–3 keskeistä indikaattoria, jotka kuvaavat kyseisen tehtävän toteutumisen mittaamista. Tehtävät ovat laajoja ja moniulotteisia. Keskitetyt palvelut, perhekeskustiimi jatkaa työn edistämistä palvelutuotannon puolella.

3.3.5. Yhteisiä toimintamalleja

Ennalta vahvistava lapsiperheiden ohjaus ja neuvonta

Hyvinvointialuevalmistelussa ohjaukseen ja neuvontaan perustettiin oma toimintamallityöryhmä, joka valmisteli ohjauksen ja neuvonnan asiakaspolkuja sekä fyysisen perhekeskustuksen että digitaalisen työn näkökulmasta. Työryhmä nosti esille, että perhekeskuksiin tarvitaan kynnyksetöntä, helppoa ohjausta ja neuvontaa lapsiperheille (SHL §6). Perheiden on tärkeä saada keskusteluapua silloin, kun sitä eniten tarvitsevat. Yhteydenoton tulee olla helppoa monikanavaisesti. Liitteenä esimerkkiperheiden palvelupolut.

Keski-Suomen perhekeskuksissa on ollut vaihtelevia käytäntöjä. Yhä enenevässä määrin kunnat ottivat käyttöön ja mahdollistivat perheille matalan kynnyksen ohjaus- ja neuvontakäyntejä 1–3 kerran, 1–5 kerran, 1–10 kerran käyntiä ennen sosiaalihuoltolain mukaista yhteydenottopyyntöä. Jyväskylässä on tehty pitkään varhaisen tuen perhetyötä 1–10 kerran käynnillä, ilman asiakkuutta, mutta päätös palvelun saamisesta tehdään aina perheelle. Perheen kanssa tarkasteltiin arkeen vaikuttavia asioita. Ohjauksessa ja neuvonnassa hyödynnettiin vaihtelevasti Lapset Puheeksi -menetelmää, joka ~~tosin~~ soveltuu tähän erinomaisesti.

Sosiaalihuoltolain mukainen yhteydenottopyyntö tehtiin tarvittaessa perheen kanssa yhdessä, jos ohjaus- ja neuvontakäynnit eivät vastanneet tarpeisiin tai nähtiin yhdessä, että laajempi palvelutarpeen arviointi olisi tarpeen käynnistää. Oli myös tapauksia, joissa sosiaalityöntekijä siirsi perheen ohjaukseen ja neuvontaan, kun tehtiin päätös, ettei tilanteessa ole tarpeen käynnistää palvelutarpeen arviointiprosessia. Matalan kynnyksen helposti saatavaan ohjaukseen ja neuvontaan on nähty tarvetta, myös siitä syystä, että jonot palveluihin ovat olleet pitkiä tai jopa pahimmassa tapauksessa perheille ei ole voitu tarjota vapaana olevia aikoja määräajassa.

Ohjauksen ja neuvonnan osalta on tärkeää miettiä, missä vaiheessa siirrytään päätöksen piirissä olevaan palveluun. Perheiden tulee saada **yleistä ohjausta ja neuvontaa SHL§6:n mukaisesti**. Perhekeskuskoordinaattoreilla on ns. ”punainen lanka” ja he koordinoivat keskitetysti mitä palveluita ja toimintoja perheille on tarjolla.

Suosittelavaa on, että varhaisen tuen perhetyöntekijöiden ja kotipalvelun työntekijöiden toimipisteet sijaitsisivat jo lähtökohtaisesti fyysisissä perhekeskuksissa, jotta perheitä voidaan suoraan ohjata varhaisen tuen perhetyön piiriin joustavasti.

Koordinaattorit ovat osallistuneet matalan kynnyksen ohjaukseen ja neuvontaan myös räätälöidysti perheen tarpeen mukaisesti. Keski-Suomessa juurrutetaan erilaisia teemakohtaisia matalan kynnyksen ohjauksen ja neuvonnan toimintatapoja, kuten

Parisuhteen huoltoasema (tukea ja ohjausta parisuhteen asioissa), **Nepsypysäkki** (tukea ja ohjausta neuropsykiatrisiin haasteisiin), ja **K-klinikka** (tukea ja ohjausta kiusaamisasioissa), joita järjestetään yhteistyössä eri toimijoiden ja asiantuntijoiden kanssa. Nepsypysäkin tapaamiset ovat pääosin kertaluonteisia, mutta Nepsypysäkillä käyntejä tarjotaan 1-3 käyntikertaa. Kummastakaan tapaamisesta ei tehdä erillisiä kirjauksia.

Lapsiperheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yksi perhekeskustoiminnan keskeisistä tavoitteista. Perhekeskustoiminnassa toteutuva vahvuus- ja voimavarakeskeinen elämäntapaohjaus tukee lapsiperheiden arjen hyvinvointia ja vahvistaa vanhemmuutta. Elämäntapaohjaus toteutuu monin eri tavoin: sote-toimijoiden toteuttama ohjaus ja neuvonta, lapsiperheiden kohtaamispaikoissa ja tilaisuuksissa toteutuva ennaltaehkäisevä tuki, joka voi toteutua myös toiminnallisena, sekä lapsiperheille suunnattu viestintä täydentävät toisiaan. On myös tärkeä varmistaa kaikkien lapsiperheitä kohtaavien ammattilaisten riittävä osaaminen perheiden ohjaamiseksi tarvittaessa vahvemman tuen piiriin. Lasten ja perheiden elämäntapaohjauksen tueksi Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman aikana on toiminut Lasten ja perheiden elämäntapaohjauksen työryhmä ja 2023 on käynnistetty Keski-Suomen hyvinvointialueella Lasten ja perheiden elämäntapaohjauksen palvelupolun työstäminen. (Antikainen A. 2022)

Ryhmätoiminta

Perhekeskustoimintaan liittyy erilaisia ryhmätoimintoja. Osa ryhmistä on ammatillisesti ohjattuja ja osa vertaisryhmiä, osa ryhmistä on avoimia ja osa suljettuja ryhmiä, etä- ja läsnäolotapaamisia. Ryhmätoimintojen järjestämisessä huomioidaan ensisijaisesti perheiden arjesta nousseet tarpeet ja toimitaan perhekeskukseksi tehtäviin perustuen. Toiminta on lapsi- ja perhelähtöistä. Jokaisen ryhmän kohdalla sovitaan erikseen sen vastuutahoista ja sovitaan seuraavista asioista: ryhmätilojen käyttö, vetäjät, vakuutukset. Pääsääntöisesti ryhmätoimintojen toteuttamisessa ei makseta erillisiä korvauksia vaan eri toimijat antavat erilaisia resursseja toiminnan toteuttamiseen, joita suunnitellaan yhdessä eri toimijoiden kanssa. Ryhmätoimintojen järjestämisessä mahdollistetaan myös vapaaehtoistoiminnan mahdollisuus ja pyritään hyödyntämään kokemusasiantuntijoita ryhmien suunnittelussa ja toteuttamisessa tarpeiden mukaisesti. Ryhmätoimintoja järjestetään myös järjestöjen ja seurakuntien kanssa fyysisten perhekeskusten ulkopuolella ja koordinaattorit toimivat näissä yhteistyökumppaneina. Ryhmätoimintoja suositellaan säännönmukaiseksi toimintatavaksi, mikä tukee yhteisöllisyyttä ja vertaisuutta. Ryhmätoimintoista on hyvä olla lapsi- ja perhelähtöinen sekä ikäjaottelun mukainen vuosikello, jota koordinoidaan. Tämä edesauttaa osaamisen vahvistamisen ja koulutusrakenteen suunnittelussakin.

Esimerkkejä Keski-Suomessa muutamista fyysisissä perhekeskuksissa tapahtuvista ryhmätoiminnoista:

Viitasaarella Vauvatreffit (perheille, jotka odottavat lasta tai on pieni vauva) avoin ryhmä, isä-lapsi -ryhmä (avoin ryhmä), sijais- ja tukiperheiden ryhmä (suljettu ryhmä). Aktiivisia ryhmiä: avoin perhepäivä, musiikkimaanantai (avoin), avoin varhaiskasvatus, kerho 2–5-vuotiaat, MLL perhekahvila (avoin), sijais- ja tukiperheiden ryhmä (suljettu), lasta odottavien ja pikkuvauvaperheiden ryhmä (suljettu). Syksyille tulossa: vanhemmuuden tukiryhmä (avoin), toiminnallinen avoin perhepäivä (avoin varhaiskasvatus). Erytisen tuen piirissä oleville lapsiperheille vertaistukiryhmä 1xkk, Avoin perhepäivä on kesällä 20.6. saakka, muut ryhmät kesätauolla. Maahanmuuttajille toimintaa syksyille yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa

Muuramessa Avoin päiväkotit (avoin), Muskari kerran viikossa (suljettu), MLL:n perhekahvila (avoin), Elämän alussa ryhmä (vauvaryhmä) (avoin), Muksumusa (avoin), Erytislapsiperheiden vertaistuki-illalla (ilmoittautuminen), Kaverikerho 3–4-luokkalaisille (avoin).

Keuruulla vauhtivekarat (Keuruu), Vanhempana vahvemaksi - kohti myönteistä vuorovaikutusta (3–9-vuotiaiden lasten vanhemmat), Virtaa vanhemmuuteen (13–17-vuotiaiden lasten vanhemmat) (Äänekoski), isä-lapsi-illat (Äänekoski)

Uuraisilla MLL (avoin) perhekahvila oli lokakuussa 2022–maaliskuussa 2023 sekä ti-iltana että pe-aamuna perhekeskuksella. Pe-aamut jatkuvat (ja nyt kahtena 9.6. ja 16.6. yhteisenä perhepäivänä seurakunnan kanssa klo 9–13 seurakuntakodilla). Ekavauva-ryhmä ensimmäistä lasta odottaville tai ensimmäisen vauvan saaneille (seurakunnan vetovastuulla, kokoontuu kerran viikossa seurakuntakodilla, tavallaan suljettu ryhmä) jossa mm. neuvola, perhetyö mukana.

Laukaassa Kaveriryhmä (suljettu) Nuorten kahvila (avoin) Cool Kids-ryhmä (suljettu) MLL perhekerho (ilta) (avoin) MLL aamuperhekerho (avoin) Neuvolan perhevalmennus (suljettu) Erytislusten ja -nuorten vanhempien vertaisryhmä (suljettu) Nuorten ilta 7-luokkalaisille (avoin) Nuorten ilta 5–6-luokkalaisille (avoin) Kahvituttaako -nuorten aikuisten ryhmä 18-vuotiaille. (avoin)

Esimerkkejä Keski-Suomessa digitaalisesti järjestettävistä vertaistuellisista ryhmätoiminnoista

Virtapiiri-ryhmä vilkkaiden lasten vanhemmille, Aistivat -ryhmä aistisäätely - pulmaisten lasten vanhemmille, Makustelijat- ryhmä valikoivasti syövien lasten vanhemmille, ”Hei mä näyn ja kuulun”- valikoivasti puhumattomien lasten vanhemmille. Ryhmätoiminta toteutetaan moniammatillisesti.

Vaikuttavat menetelmät

Vaikuttavien ja näyttöön perustuvien psykososiaalisten menetelmien tarkoituksena on vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden pärjäävyyttä sekä antaa tukea ja ohjausta varhaisen vaiheen mieliala- ja ahdistusoireissa. Menetelmien laajan kouluttamisen ja juurruttamisen tarkoituksena on taata, että lapsilla, nuorilla ja perheillä on mahdollisuus saada mahdollisimman tasavertaista ohjausta ja hoitoa paikkakunnasta tai palvelusta riippumatta.

Lapset puheeksi -menetelmän tarkoituksena on tukea perhettä haavoittuvuuksissa ja kannustaa vahvuuksissa. Menetelmä sisältää Lapset puheeksi -keskustelun ja tarvittaessa verkostomuotoisen neuvonpidon. Tavoitteena on tukea vanhemmuutta sekä lapsen ja nuoren pärjäävyyttä tämän omassa ympäristössään keskusteluissa tunnistettavien arjen vahvuuksien avulla. Menetelmä sopii hyvinvointialueella työskenteleville työntekijöille, jotka työssään tapaavat lapsia, nuoria ja perheitä. Menetelmä on käytössä myös monin paikoin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksen puolella. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman kautta on koulutettu Keski-Suomen alueelle lähes kaksisataa työntekijää ja syksyllä 2023 koulutuksen jatkuvat. Tavoitteena ottaa Lapset puheeksi menetelmä käyttöön Keski-Suomen hyvinvointialueella lasten, nuorten ja perheiden palvelualueella systemaattisesti ja lisätä työntekijöiden menetelmäosaamista.

IPC-menetelmä on nuorten mielialaoireisiin ohjauksellinen noin kuuden kerran interventio 13–17-vuotiaille nuorille. Menetelmä on tarkoitettu matalan kynnyksen palveluihin, oppilashuoltoon, varhaisen tuen palveluihin ja nuorten mielenterveysyksiköihin. Keski-Suomen hyvinvointialueella on IPC-menetelmäosaajia koulutettu Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman aikana noin 160 työntekijää. IPC-menetelmän avulla käsitellään nuoren kanssa ihmissuhteita ja elämäntapahtumia keskustelujen ja harjoitusten avulla, tavoitteena on vahvistaa nuoren omia ihmissuhteita ja vahvistaa niitä. IPC-menetelmää jalkautetaan valtakunnallisesti, ja myös täällä Keski-Suomessa. Menetelmä tuo työntekijälle välineitä nuoren kanssa työskentelyyn ja on näyttäytynyt perustason henkilöstön työskentelyyn

soveltuvana mielialaoireita lievittävänä interventiona. Tavoitteena se, että nuorilla mahdollista saada IPC-menetelmän avulla apua ja tukea koko Keski-Suomen alueelta matalan kynnyksen palveluista.

Cool kids -menetelmä on kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan pohjautuva hoito-ohjelma 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille, joilla ahdistuneisuutta tai jo olemassa oleva ahdistuneisuushäiriö. Menetelmä on strukturoitu kymmenen kerran interventio, jossa vanhemmat otetaan lapsen ja nuoren hoitoon mukaan. Menetelmää voidaan toteuttaa joko yksilö- tai ryhmämuotoisesti. Menetelmä on tarkoitettu oppilashuoltoon psykologeille ja kuraattoreille sekä perheneuvolan, nuorten mielenterveysyksiköiden ja erikoissairaanhoidon työntekijöille. Keski-Suomessa Cool kids -menetelmäkoulutettuja on Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman kautta 43 työntekijää. Tavoitteena on kouluttaa menetelmäosaajia lisää ja mahdollistaa lapsille ja nuorille vaikuttavaa hoitoa ahdistukseen. (Järvenpää S. 2023)

Neuvokas perhe -menetelmä on vahvuus- ja voimavarakeskeinen lapsiperheiden elintapaohjausmenetelmä, joka on osa Suomen Sydänliiton toimintaa. Menetelmän käyttö tukee perhekeskustoiminnassa tapahtuvaa perheiden elämäntapaohjausta tarjoten laajalle kohderyhmälle (sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset) valmiita materiaaleja viestintään sekä työkaluja ja materiaaleja käytännön ohjaustyön ja ruokakasvatuksen tueksi. Lisäksi Neuvokas perhe ylläpitää ja kehittää perheille suunnattua perhehyvinvoinnin verkkosivustoa, jolta löytyy myös digitaalinen Meidän perhe -hyvinvointipolku. Neuvokas perhe -menetelmää on jalkautettu Keski-Suomessa osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa ja se on kirjattu lapsiperhepalveluissa käyttöön otettavaksi menetelmäksi. Syksyllä 2023 toteutetaan moniammatilliset Neuvokas perhe -ohjaajakoulutukset. (Antikainen A. 2023)

Hoito- ja palveluketjut ammattilaisten ja perheiden tukena arjessa

Hoito- ja palveluketjutyön tarkoituksena on kuvata ja mallintaa hoito- tai palveluprosesseja lasten, nuorten ja perheiden neuropsykiatrisissa, mielenterveys- ja päihdehaasteissa. Hoito- ja palveluketjuissa yhteensovitetään sivistys- sekä sosiaali- ja terveyssektoreiden palveluiden ja tuen muotoja. Tavoitteena on, että lapsille, nuorille ja perheille on saatavilla yhdenvertaiset ja laadukkaat palvelut, sekä oikea-aikainen ja tarpeenmukainen tuki ja hoito. Hoito- ja palveluketjuihin sisällytetään ammattilaisten osaamisen vahvistamiseen liittyviä työkaluja ja -menetelmiä sekä pyritään vahvistamaan monitoimijaista yhteistyötä. Asukkaille tulee näkymään oma osio, jonka avulla asukkaat voivat ohjautua oikeiden palveluiden piiriin ja saada tukea omaan tilanteeseensa (esim. omahoito). Tiedot kootaan hyvinvointialueen verkkoalustaan sekä ammattilaisten että asukkaiden saataville. (Mustonen A.2023)

Tekeillä on myös lasten ja perheiden elämäntapaohjauksen palveluketju, lisäksi lasten ja nuorten lihavuuden ketjua ollaan päivittämässä, ja syömishäiriöketjun valmistelu on tarkoitus aloittaa lähitulevaisuudessa. (Antikainen A. 2023)

Monitoimijaisen yhteistyön tiimimalli

Yhteensovitettu asiakastyö edellyttää monitoimijaista tuen ja hoidon tarpeen arviointia sekä yhteistoiminnallista työskentelyä. Tiimimalli on yksi ratkaisu yhteensovittaa lasten, nuorten ja perheiden palveluita ja tehdä vaikuttavampaa työtä hyvinvoinnin eteen. Tiimimalli voi yhteensovittaa tai täydentää jo olemassa olevia yhteistyörakenteita ja sitä voidaan soveltaa muun muassa Lapset Puheeksi-toimintamallin yhteyteen.

Tiimimallikokeilua saatettiin alulle Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus ohjelman aikana. Toimintamallin juurruttamista suositellaan jatkettavan palvelutuotannosta käsin. Tiimimalli on luotu Pohjois-Savossa ja Keski-Suomi on saanut luvat materiaalin käyttöön.

Monitoimijaisen yhteistyön tiimimalli on rakenne ammatillisen asiantuntemuksen ja voimavarojen yhdistämiseksi lasten ja perheiden arjen tueksi. Monitoimijaisen yhteistyömallin tarkoituksena on parantaa ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen oikea-

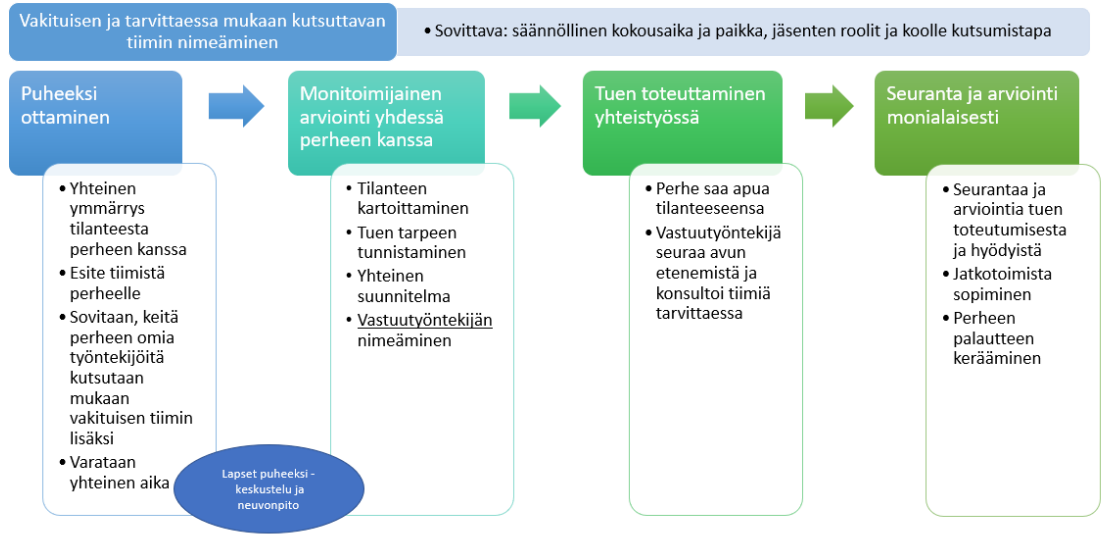
aikaista saatavuutta, laatua ja yhteen toimivuutta. Ohjaavana työotteena on systeminen ajattelutapa.

Joka neljäs lapsi tai perhe herättää ammattilaisen huolen (Poutiainen 2016). Huolen avaaminen edellyttää lapsen tai perheen tilanteen äärelle pysähtymistä ja tarkempaa selvittelyä. Selkeissä tilanteissa riittää, että huolen tunnistanut tai vastaanottanut työntekijä ottaa asian puheeksi ja etsii yhdessä perheen kanssa ratkaisuja. Kun lapsen tai perheen tilanne näyttäytyy moniulotteisempänä, tarvitaan moninäkökulmaista lähestymistapaa perheen elämäntilanteen kokonaisuuden tarkasteluun.

Toimintamallissa perheille tarjotaan mahdollisuutta yhteiselle tapaamiselle, johon huolen vastaanottanut työntekijä (lähityöntekijä) yhdessä perheen kanssa kutsuu sopivaa osaamista yhteiseen keskusteluun. Osaaminen kutsutaan alueen *perhekeskusverkostosta*. Yhteisen tapaamisen tarkoituksena on *pysähtyä* perheen elämäntilanteen äärelle ja pohtia yhdessä perheen kanssa heidän tilanteeseensa sopivia ratkaisuja. Keskeisenä periaatteena on perheen *aito kohtaaminen* ja *osallisuus*. Monitoimijaisen, yhteisen tapaamisen ensisijaisena tarkoituksena ei ole palvelutarpeen arviointi tai palveluun ohjaaminen, vaan sopivien ratkaisujen ja mahdollisuuksien löytäminen lapsen ja perheen arjesta. Yhteisen tapaamisen kutsujana voi olla kuka tahansa toimija varhaiskasvatuksesta, koulusta, sosiaali- ja terveystoimesta, järjestöstä tai seurakunnasta. *Yhteinen, monitoimijainen tapaaminen* on tarkoitettu ensisijaisesti perheille, joilla ei ole asiakkuutta varhaisen tai erityisen tuen palveluissa.

Monitoimijaisen yhteistyön tiimimalli perustuu yhdessä sovittuihin toimintakäytäntöihin. Tiimiin kuuluvilla henkilöillä on varattuna sama kiinteä aika kalenterissa, jotta kutsuminen on mahdollisimman helppoa. Mikäli aikavaroja ei ole tullut sovittuun määräaikaan mennessä, varatun ajan voi vapauttaa muuhun käyttöön. Toimivuutta ja höytyjä arvioidaan, jotta saadaan riittävästi tietoa toimintamallin mahdollisuuksista ja käytettävyydestä.

Monitoimijainen tiimi perheen varhaiseen tukeen ja auttamiseen

kuva 24: varhaisen tuen polku monitoimijaista tiimimallia hyödyntämällä (Hämäläinen H.,2022)

Lapsi- ja perhelähtöinen osallisuus ja viestintä

Osallisuus

Osallisuutta voidaan jäsentää seuraavasti, THL:

Osallisuus osana lasten, nuorten ja perheiden arkea (osana päivähoito- tai koulupäivää, vapaa-ajalla, tapahtumissa)

Tieto-osallisuus - esim. lapsille, nuorille ja perheille tehdyt kyselyt, tiedon kokoaminen/infograafien teko yhdessä

Toimintaosallisuus - mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa, esim. toimintojen käynnistäminen perheiden toiveiden pohjalta, omaehtoinen toiminta

Palveluosallisuus - yhdenvertaisuus ja mahdollisuus vaikuttaa palveluihin, esim. palveluiden kehittäminen yhdessä, kehittäjäasiakkaat

Päätösosallisuus - mahdollisuus osallistua palveluun liittyvään päätöksentekoon ja toimia palveluissa vertaistuen periaatteella, esim. lapsivaikutusten arviointi.

Osallisuuden mahdollistaminen - kulukorvaukset, kulkeminen, järjestämisaika, tarjoilut, lastenhoito, työskentelytavat, sijainti, sähköiset mahdollisuudet.

Jotta osallisuuden eri tasot tulee huomioiduiksi, tarvitaan systemaattinen osallisuussuunnitelma. Valmistelussa tulee huomioida koko Keski-Suomen hyvinvointialueelle laadittu vuosille 2023-2025 Osallisuusohjelma [Osallisuusohjelma 2023-2025](#)

Hyvinvointialueen asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa hyvinvointialueen toimintaan. Aluevaltuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksista ja menetelmistä. [Laki hyvinvointialueista](#) (Laki hyvinvointialueesta 29 §)

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan lain mukaan edistää erityisesti

- järjestämällä keskustelu- ja kuulemistilaisuuksia sekä asukasraateja
- selvittämällä asukkaiden ja hyvinvointialueella säännönmukaisesti tai pitempiäaikaisesti asuvien tai oleskelevien palvelujen käyttäjien mielipiteitä ennen päätöksentekoa
- valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia hyvinvointialueen toimielimiin
- suunnittelemalla ja kehittämällä palveluja yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa
- järjestämällä mahdollisuuksia osallistua hyvinvointialueen talouden suunnitteluun
- tukemalla asukkaiden sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen oma-aloitteista asioiden suunnittelua ja valmistelua

Perhekeskustoiminnassa suositeltavaa on hyödyntää kokemusasiantuntijoita asiantuntijoiksi sekä vertaistuen näkökulmasta että monitoimijaisen verkostoasiantuntijuuden näkökulmasta. Hyödynnetään aktiivisesti myös mahdollisia ns. ”kehittäjävanhempia”. Perheiden on joskus vaikea osata sanoa, mikä auttaa. Kuullaan kuitenkin, että tarpeita olisi esim. ohjausta ja neuvontaa lisää, mutta todellisuudessa tavoitettavuus ei vastaa ammattilaisten nostamaa. Miten tieto/tarve on perheiltä kerätty vai ammattilaisten mutu- tuntuma? Kohtaavatko tarpeet ja palvelut?

Myönteisen tunnistamisen perhekeskukset

”Lapsikeskeinen palvelumuotoilu on tapa toimia ja kehittää yhdessä lasten kanssa. Siinä yhdistyvät lapsen oikeudet, palvelumuotoilu ja lapsikeskeinen työskentelytapa. Taustalla vaikuttaa myönteisen tunnistamisen näkökulma. Siinä keskitytään kohtaamaan lapset tässä ja nyt- aktiivisina, vaikuttavina ja kehittyvinä toimijoina arjen yhteisöissään. Huomio kiinnitetään tietoisesti lapsen monenlaisiin vahvuuksiin ja

erilaisiin onnistumisiin. Näkökulmaa ohjataan yksilöllisten haasteiden tarkastelusta yhteisöllisen hyvinvoinnin toimijuuden tukemiseen.” (Kalliomeri R., ym. 2019)

Keski-Suomessa osallisuus on toimintojen keskiössä esimerkiksi seuraavilla toimenpiteillä:

Kuntalaisten kuulemisen varmistaminen ja osallisuus toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä, mm. lapsiperhekyselyllä, yhteiset keskustelu- ja toimintafoorumit, asiakasraadit, kumppanuusfoorumi, lasten parlamentti, nuorisovaltuusto, aktiiviset vapaaehtoistoimijat, välitön palaute kohtaamisissa, tuumaustauko teinien vanhemmille, kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen, kokeileva toimintakulttuuri.

Viestintä

Perhekeskusten on tarkoitus vastata lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja avun tarpeisiin. Palveluista ja perheille järjestettävistä toiminnoista, ja erityisesti uusista palveluista ja niihin liittyvistä toimintamalleista on tärkeä viestiä kohderyhmälle. Onnistuneen viestinnän kannalta keskeistä on, miten asiakas tavoitetaan ja miten hänen kanssaan kommunikoidaan. Kehittämishaasteen tavoite on lisätä onnistuneen viestinnän edellytyksiä palvelumuotoilun keinoin.

Perhekeskustoiminnalle tullaan palvelutuotannossa laatimaan erillinen viestintäsuunnitelma yhteistyössä viestinnän ammattilaisten kanssa, jossa selkeytetään muun muassa eri toimijoiden viestinnän rooleja ja kerrotaan yksityiskohtaisemmin viestinnän keinoista, visuaalisesta ilmeestä, kanavista ja aikatauluista.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen perhekeskuksen aineistopankki on kaikkien perhekeskustoimijoiden käytettävissä. [Perhekeskuksen logot ja kuvat THL](#)

Lapsi- ja perhelähtöistä osallistamista ja viestintää

Osallistamis- ja viestintäsuunnitelmia laadittaessa suositellaan hyödynnettävän vuoden 2023 keväällä oppilaitosyhteistyönä (Jyväskylän ammattikorkeakoulu) perhekeskustoiminnalle laaditut lapsi- ja perhelähtöiset osallistamis- ja viestintäsuunnitelmat, joissa hyödynnettiin palvelumuotoilun työkalua. Projektin aikana opiskelijat kokosivat asiakasymmärrystä vierailemalla perhekeskuksissa, haastatteleamalla toimeksiantajaa, sekä kohderyhmään kuuluvia henkilöitä, jotka käyttävät tai ovat kuulleet palvelusta. Tiedonkeruussa nousi esille, että perhekeskustoiminnalla on hyvä maine ja tieto toiminnasta tulee vahvimmin

”puskaradion” kautta. Opiskelijoiden teettämän osallistamiseen liittyvän ”kyselyn perusteella perheet haluavat osallistua kehittämiseen ensisijaisesti vastaamalla sähköisiin kyselyihin, osallistumalla kehittämiseen käynnin yhteydessä tai lapsiperheille suunnatuissa tapahtumissa.”

Opiskelijoiden tekemät posterit on siirretty perhekeskustoiminnan taustamateriaaleihin.

kuva 25: Kuvanäyte posterista. Opiskelijoiden kehittämä Perhe-Lounge, liikkuva perhekeskus- toimintamalli

kuva 26: Kuvanäyte posterista. Opiskelijoiden jäsentäminen asiakasprofiileista viestinnän osuudessa

Palvelumuotoiluprojektissa haluttiin selvittää seuraavia asioita, joita suositellaan huomioitavan myös jatkossa osallisuuden ja viestinnän toteuttamisen suunnittelussa:

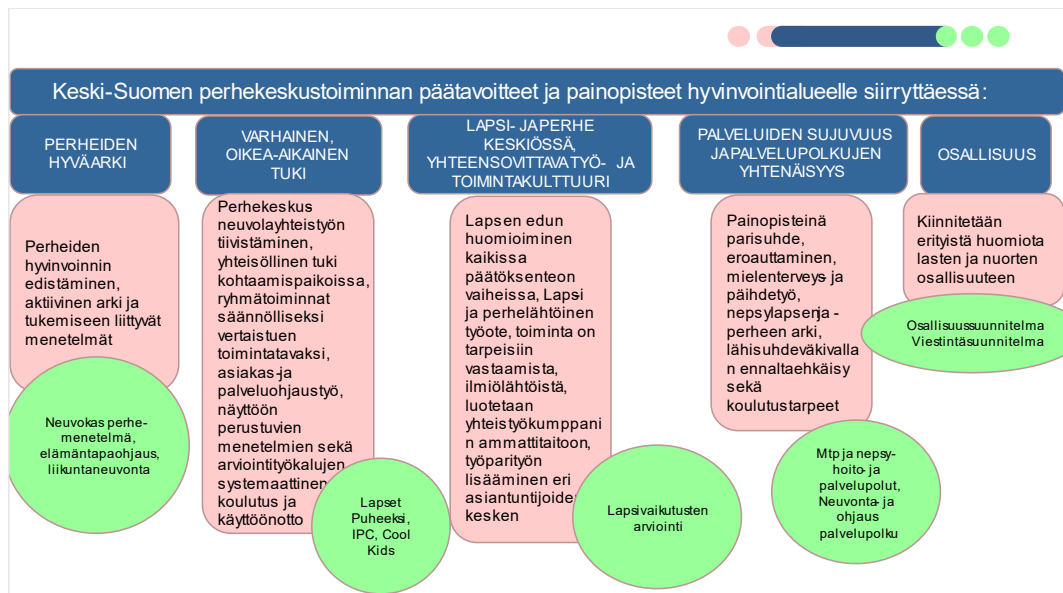
- Miten perheiden osallisuutta voitaisiin toteuttaa perhekeskusten toiminnan kehittämisessä ja arvioimisessa.
- Millä tavoin perheet haluavat olla osallisena ja vaikuttamassa toiminnan kehittämiseen ja arvioimiseen?
- Minkä kanavien kautta perheet haluavat osallistua?
- Missä vaiheessa perheet haluavat osallistua?
- Mihin asioihin perheet haluavat vaikuttaa?
- Millaisia osallisuuden malleja on kehitetty aiemmin kyseiselle kohderyhmälle?
- Miten asiaa on tutkittu?
- Ymmärryksen muodostaminen kohderyhmien kokemuksesta?
- Miten voisimme viestinnällä tavoittaa kohderyhmän mahdollisimman hyvin
- Miten meidän tulisi viestiä?
- Missä meidän tulisi viestiä?
- Milloin meidän tulisi viestiä?
- Mitä perheet ylipäättään toivovat viestinnältä?

4. Keski-Suomen perhekeskustoiminnalle esitetyt keskeiset päätavoitteet ja painopisteet hyvinvointialueelle siirtymisen jälkeen

Tarkastelussa huomioitu kentältä tulleet tiedot ja kehittämistyön tulokset

1. **Perheiden hyvä arki:** perheiden hyvinvoinnin edistäminen, aktiivinen arki ja tukemiseen liittyvät menetelmät mm. elämäntapaohjaus ja liikuntaneuvonta [Meidän perhe liikkeellä- toimenpiteet](#)
2. **Varhainen, oikea-aikainen tuki:** perhekeskus- neuvolayhteistyön tiivistäminen, yhteisöllinen tuki kohtaamispaikoissa, ryhmätoiminnot säännölliseksi vertaistuen toimintatavaksi, asiakas- ja palveluohjaustyö, näyttöön perustuvien menetelmien sekä arviointityökalujen systemaattinen koulutus ja käyttöönotto mm. Lapset Puheeksi -menetelmä

3. **Lapsi ja perhe keskiössä -Yhteensovittava työ- ja toimintakulttuuri:** Monitoimijainen tiimimalli, Systemisyys
4. **Palveluiden sujuvuus ja palvelupolun yhtenäisyys:** painopisteinä parisuhde, eroauttaminen, mielenterveys- ja päihdetyö, neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja perheen arki, lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy (turvallisuus lähisuhteissa) sekä koulutustarpeet
5. **Osallisuus:** Kiinnitetään erityistä huomiota lasten ja nuorten osallisuuteen [Lasten osallisuus perhekeskuksissa](#)

kuva 24: Toimintamallityöryhmän nostamat viisi päätavoitetta perhekeskustoiminnalle Keski-Suomessa, Piispanen A. 2022

Samaan suuntaan - Kehittämisehdotuksina ja jatkotoimenpiteinä suositeltavaa

Perhekeskustoiminnalle on laadittu Keski-Suomessa yhteiset arvot ja palvelulupaukset: lapsi- ja perhelähtöisyys, eettisyys, luottamus.

Palvelulupaukset otetaan käyttöön ja nähtäville

Asiakirjat: Perhekeskustoiminta sisällytetään kuntien ja hyvinvointialueen keskeisiin asiakirjoihin, kuten hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan ja strategiaan.

Yhteistyösopimus: Yhteensovittavaan ja sitouttavaan toimintaan laaditaan yhteistyösopimus hyvinvointialueen kaikkien perhekeskustoimijoiden kesken

Verkosto: Perhekeskusverkot toimivat monella tasolla. Perhekeskustoiminta tarvitsee maakunnallisesti kattavan monitoimijaisen strategisen ohjausryhmänsä. Jokaisessa kunnassa toimii myös ohjausryhmä/työryhmä, muodostetaan aluekohtaisia tiimejä sekä maakuntaa yhdistävänä toimii Keski-Suomen perhekeskusyhdyshenkilöverkosto. Tarvitaan tiivistä yhteistyötä kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Yhdessä panostetaan ennalta ehkäiseviin palveluihin luomalla ketteriä tiimirakenteita ja toimintamalleja. Hyödynnetään sidosryhmäanalyysia. Järjestetään säännöllisesti sekä maakunnallisia että alueellisia perhekeskuspäiviä.

Johtaminen ja koordinointi: Toiminnan tulee olla johdettua ja koordinoitua monella tasolla. Paikallisella kuntatasolla on oma koordinoinnista vastaava työntekijä. Hyvinvointialueen tasolla on vähintään aluejaon mukainen määrä koordinaattoreita, jotka sijoittuvat Keskitettyihin palveluihin, jota johtaa palvelupäällikkö. Koordinaattoreille suositellaan toimintaan liittyvää päätäntävaltaa.

Perhekeskustehtävät: Suositellaan perhekeskustehtävien edellyttämien asiantuntijaryhmien muodostamista, jotka suunnittelevat, arvioivat ja seuraavat tehtävien toteutumista hyvinvointialueella. Perhekeskustehtävien toteutuksen seurantaan on laadittu laatukorttiluonnos.

Asemoituminen - saatavuus, saavutettavuus: Toimitaan lähipalveluperiaatteella sekä fyysisten perhekeskusten, alueella toimivien kohtaamispaikkojen, että digitaalisten (sähköinen perhekeskus) palveluiden avulla.

Tilaratkaisut: Huolehditaan, että perhekeskusten alueellinen kattavuus on hyvä ja palvelee koko lapsiperheväestöä. Jokaisessa kunnassa/alueella tulisi olla yksi tai useampi lapsiperheiden kohtaamispaikka (mm. perhekahvilat, perhekerhot, avoin päiväkotiki, perhepuisto). Perhekeskusten kohtaamispaikat toimivat ”ovina” sote-keskuksiin. Kohtaamispaikka voi toimia jo valmiiksi perhekeskuksen ohessa tai erillisenä omassa yksikössään. Perhekeskukset toimivat sekä asiakastyön että verkostotyön yhteiskäyttötiloina. Perhekeskuksissa voi olla ammattilaisten omia työpisteitä. (esim. perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu, psykologi, psykiatrinen sairaanhoitaja). Fyysiset toimitilat tulee olla toimivien kulkuyhteyksien päässä. Laaditaan karttasovellus hyvinvointialueen verkkosivulle perhekeskuksista ja kohtaamispaikoista.

Jalkautuvat palvelut: Lähipalveluperiaate toteutuu, kun ammattilaiset jalkautuvat fyysisiin perhekeskuksiin, lasten ja nuorten kasvuympäristöihin, koteihin ja kohtaamispaikkoihin lasten, nuorten ja perheiden tarpeiden mukaisesti.

Ohjaus- ja neuvonta: Perhekeskuksista/alueilta perheet saavat tarpeen mukaista matalan kynnyksen yleistä ohjausta ja neuvontaa SHL § 6. Ohjausta ja neuvontaa on saatavilla myös keskitetysti. Asiakaskontaktien jatkuvuus tulee turvata nimeämällä lähityöntekijä/omatyöntekijä. Avun ja tuen saamisen oikea-aikaisuus vahvistavat varhaisen tuen ja hoidon toteutumista. Matalan kynnyksen yleinen ohjaus ja neuvonta, (sekä palveluohjauksessa että perhetyön asiakastapauksissa, vahvistetaan työparityötä monitoimijaisesti), yhteinen mallinnus osana perhekeskustoimintaa.

Osallisuus: Toiminta on psykososiaalisesti saavutettavissa, osa palveluiden laatua edellyttäen, että perheitä kutsutaan mukaan perhekeskustoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin yhteisesti sovitulla menetelmällä. Perhekeskustoiminta on avointa kaikille lapsiperheille. Osallistamisen tavoissa voi olla vaihtelua paikallisten/alueellisten tarpeiden mukaisesti. Osallisuutta vahvistetaan ja tarjotaan tarpeiden mukaisia lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita. Tähän on valmisteltu osallistamisen keinoja palvelumuotoilun avulla. Hyödynnetään kokemusasiantuntijoita.

Viestintä ja markkinointi: Tiedottamista vahvistetaan ja laaditaan tiedottamisen rakenteet; Perhekeskustoiminnalle laaditaan oma viestintäsuunnitelma, käytetään osallistavaa viestintää
Karttasovellus hyvinvointialueen verkkosivulle perhekeskuksista ja kohtaamispaikoista

Maksuttomuus: Lapsille, nuorille ja perheille avoin toiminta ja tuotetut palvelut ovat pääsääntöisesti maksuttomia.

Seuranta ja arviointimittarit: riskien hallinta johtamisen ja kehittämisen tueksi. Palautekyselyt, hyödynnetään säännöllisesti välitöntä laadullista palautetta, monialaisen työskentelyn arviointi työntekijöille. Tarvitaan systemaattista laadun ja vaikuttavuuden seuranta, yhteisiä arviointimittareita, myös laadullisen tiedon keräämistä yhteistyökumppaneilta. Valmistelutyö siirtyy palvelutuotantoon. Tiedonkeruuta suositellaan sähköiselle alustalle.

Lopuksi

”Kuten Perhekeskusselvityksessä todetaan (Pelkonen ym. 2020) Painopisteen siirto on mahdollista. Siirtyminen korjaavista palveluista terveyttä edistävään ja ehkäisevään toimintaan sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon on käynnistynyt ja vaikutuksia on alkanut näkyä. Siirron onnistuminen edellyttää, että kasvatetaan varhaisen tuen, hoidon ja kuntoutuksen osuutta ja otetaan käyttöön kattava malli, vahvistetaan universaalien palvelujen ja niissä toimivien ammattilaisten roolia koko perheen tarpeisiin vastaavina etulinjan toimijoina ja tehostetaan lastensuojelun toimintaa koko perheen tukijana.”

”Vahvistetaan terveyttä ja hyvinvointia edistävää yhteisöllistä tukea perheen arkiympäristössä vakiinnutetaan perhekeskustoimintamallin mukaiset rakenteet, sisällöt ja vaikuttavat menetelmät sekä yhteistoiminnalliset toimintatavat ml. erikoissairaanhoidon jalkautuminen perustasolle, ja muut tukimuodot (THL – Työpaperi 6/2020 71 Perhekeskukset Suomessa 2019 - Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen.) Vahvistetaan etulinjassa toimivien työntekijäryhmien roolia rohkeina toimijoina ja vastuunottajina sekä yhteistoiminnan osapuolina (terveydenhoitajat, lääkärit, sosiaalihuollon työntekijät), vahvistetaan lastensuojelun roolia koko perheen tukijana. Varmistetaan vahva johtamisen tuki, osaamisen vahvistaminen sekä riittävä resursointi.”

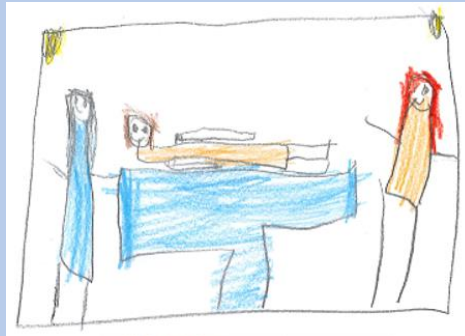
”Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevat päätökset tehdään hyvinvointialueiden lisäksi edelleen myös kunnissa. Perhekeskustoiminnan onnistuminen edellyttää kiinteää yhteistyötä hyvinvointialueen ja kuntien hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä tekevien tahojen kanssa niin päätöksenteon valmistelussa kuin käytännön toiminnassa. Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään vuosittain yhdessä alueen kuntien ja muiden edellä mainittujen hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja

terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta." (Lähde: THL työpaperi 9/2021)

Toimivan perhekeskuksen kehittämisen edellytyksenä on yhdessä valmisteltu toimintasuunnitelma, joka laaditaan nelivuotiskaudeksi ja toteutumista seurataan ja arvioidaan, tarvittaessa päivitetään vuosittain. (Hastrup ym. 2021).

”Jokaisella lapsella on oikeus hyvään ja onnelliseen elämään. He tarvitsevat meitä aikuisia. Aikuisten tukea ja sitä, että joku aidosti kuuntelee ja toimii. Me aikuiset taas voimme auttaa toinen toistamme auttamaan, yhdessä. Yhteisellä työllä. Yhteistyöllä. Vastuu ei ole kenelläkään yksin. Se on kaikilla meillä. Minulla. Sinullakin.” THL- Luo luottamusta, suojele lasta

kuva 25: Piirtäjinä 5-6-vuotiaita lapsia varhaiskasvatuspalveluista Keski-Suomesta. Kuvat on piirretty lapsivaikutusten ennakoarviointiin, joka tehtiin hyvinvointialueen valmistelun aikana v. 2022 palveluiden järjestämiseen liittyen. Lapset saivat piirtää kuvia lääkäri- ja neuvolakäynniltä.

Lähteet

Hastrup, A., Normia- Ahlsten, L., Pelkonen, M. (2019). Kohti alueellista perhekeskustoimintamallia- Näin sen teemme. – Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Valtakunnallinen perhekeskusverkosto.

Hastrup, A., Pelkonen, M., Varonen P. (2021). Perhekeskustoiminnan ABC- THL Julkaisu: [thl.fi>perhekeskus](https://thl.fi/tyo/perhekeskus) ja valtakunnallisen perhekeskusverkoston yhteistyötila.

Hastrup, A., Pelkonen, M., Varonen, P. (2021). Perhekeskusten kehittäminen ja vakiinnuttaminen tulevilla hyvinvointialueilla: ohjeita toimintasuunnitelman laadintaan Perhekeskusten kehittäminen ja vakiinnuttaminen tulevilla hyvinvointialueilla: ohjeita toimintasuunnitelman laadintaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Työpaperi 9/2021.

Kallimeri R., Mettinen K., Ohlsson A-M., Soini S., Tulensalo H. (2019). Lapsikeskeinen palvelumuotoilu. Pelastakaa Lapset.

Pelkonen M., Hastrup, A., Normia-Ahlsten L., Halme N., Kekkonen M., Kiviruusu O., Liukko E., Lämsä R., Muranen P. Perhekeskukset Suomessa 2019, Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Työpaperi 6/2020

Kekkonen, M. (2019). Kohtaamispaikkojen kehittämistä ohjaavat ja tukevat kriteerit. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Tutkimuksesta tiiviisti 2/2019.

Pelkonen M., Hastrup A., Normia- Ahlsten L., Halme N., Kekkonen M., Kiviruusu O., Liukko E., Lämsä R., Muranen P. Perhekeskukset Suomessa 2019 Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 6/2020

Pulkkinen, L. (toim.) Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 12/2018.

Pulkkinen, L., Fadjukoff P. (2018). Keski-Suomen Lapsiohjelma: Lasten hyvinvoinnista hyvinvoivaan yhteiskuntaan

Julkaisemattomat lähteet:

Jyväskylän ammattikorkeakouluopiskelijat. (Jyrkinen A., Narvio K., Höckerstedt S, Bhaskar T., Kaapu L., Dahlqvist T., Lehtinen E., Mansukoski J., Oivanen E., Välimäki S. Palvelumuotoilu. Perhekeskustoimintaan liittyvät posterityöt ja kyselyt, lapsi- ja perhelähtöiseen osallistamiseen ja viestintään. 2023.

Kekkonen, M., Ripatti H. Sidosryhmäanalyysi, diat. 2016-2018.

Kirjalliset tiedoksiannot: Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus- ohjelma: Järvenpää S., Vottonen M., Matilainen M., Antikainen A., Mustonen A., Salmi R. Lapset, nuoret, perheet- kokonaisuus, 2023.

Kirjallinen tiedoksianto: Vuorela J. Keski-Suomen Liikunta. 2022

Kirjallinen tiedoksianto: Parkkali R., Hintikka K. Evankelis-luterilainen seurakunta. 2022.

Hämäläinen H., Erkkilä M. Kuntakierrokset, Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus-ohjelma, 2021.

Hämäläinen H., Erkkilä M. Tiedoksianto Kyselyn tuloksista keskisuomalaisille lapsiperheille. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus- ohjelma. 2021.

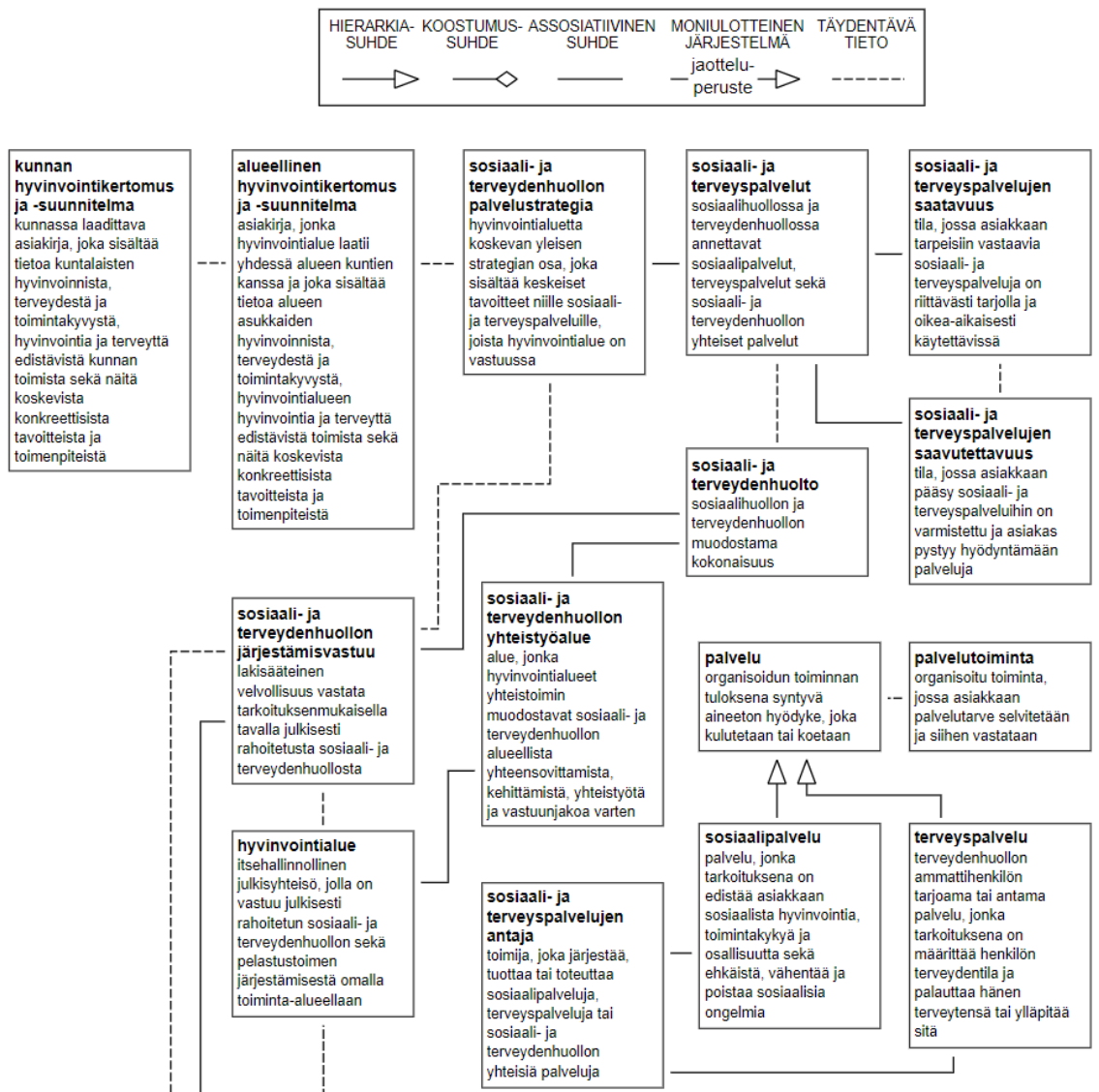
Piispanen A. Perhekeskustoiminnan kehittämiset taustamateriaalit vuosilta 2020-2023

Valiola, V. puheenvuoro ja diat, Let`s talk about Children in Europe, avausseminaari 10.10.2023.

Varonen, P. (2021) Valtakunnallisen perhekeskusverkoston ajankohtainen posti, valtakunnallisen perhekeskusverkoston yhteistyötila.

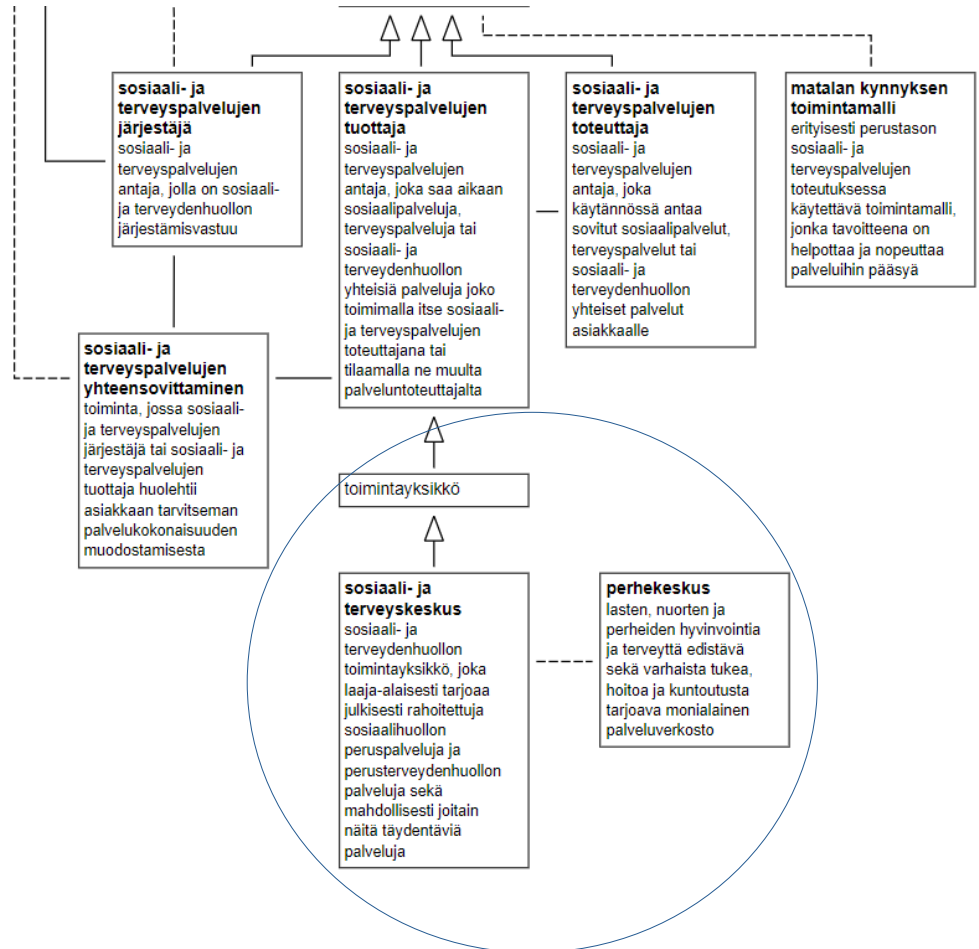
Liitteet

Liite 1: Käsittekaavio, Perhekeskuksen aseoituminen osaksi Sotekeskusta s. 88-89 (näytekuva THL sanastot) [Kanta/Sotesanasto/THL](#)

kaavio jatkuu seuraavalla sivulla ->

Liite 2: Perhekeskustoiminnan yhteistyösopimusluonnos s. 90-97

Perhekeskustoiminnan yhteistyösopimus (luonnos)

Sopijaosapuolet

Seuraavat lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivat tahot ovat sitoutuneet päätöksellään Keski-Suomen perhekeskustoiminnan yhteistyöhön:

- Hyvinvointialue
- Kunnat
- järjestöt
- seurakunnat
- yritykset
- Kela
- muut?

Sopimuksen tarkoitus ja strategiset asiakirjat

Sopimuksessa sovitaan perhekeskustoimintaan liittyvistä yhteen sovittavan työn tavoitteista, toimenpiteistä sekä sopijapuolten rooleista Keski-Suomen hyvinvointialueen perhekeskustoiminnassa. Sopimuksen taustaa tukevat Keski-Suomen hyvinvointialueen perhekeskustoimintamalli ja siihen liittyvä yleinen toimintasuunnitelma sekä hyvinvointialueen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Yhteistyön tausta

Perhekeskustoimintamallin kehittämiseksi on pitkät juuret Keski-Suomessa. Kehittämistyö on alkanut Jyväskylän seudun Perhe- hankkeessa vuosina 2005 - 2007 ja Perhe-hanke ii:ssa 2007-2008, Jämsän seudun Perhepalvelukeskus -hankkeessa 2006-2008 sekä Keski-Suomen SOTE 2020 hankkeessa 2014-2016. Kehittämistyö sai edelleen jatkoa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman vuosina 2016 - 2018 myötä, tavoitteena oli yhtenäistää hajanaista palvelujärjestelmää lapsi -ja perhelähtöiseksi ja painopisteen siirtäminen ennaltaehkäiseviin palveluihin, varhaiseen tukeen ja hoitoon. Perhekeskustoimintamalli oli jo tuolloin yksi neljästä isosta kehittämiskokonaisuudesta.

Keski-Suomen perhekeskustoiminnan malli perustuu yhteiseen käsitykseen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Haasteisiin ja tarpeisiin vastataan kuntien ja alueiden erityispiirteisiin ja vahvuuksiin nojaten. Keski-Suomessa palveluiden ja toimintojen saatavuutta ja saavutettavuutta parannetaan fyysisten perhekeskusten, verkostomaisen työotteen sekä digitaalisten palveluiden avulla. Perhekeskustoimintaa toteutetaan yhteisten tavoiteasetteluiden mukaisesti huomioiden eri toimijoiden erilaiset toimintaympäristöt ja paikalliset tarpeet. Perhekeskustoiminnan osalta olemme toimintakulttuurin muutosvaiheessa. Perhekeskustoiminnan juurruttaminen on tapahtunut vuosia hanketyövetoisesti, mutta nyt perhekeskustoiminnan ja eri sidosryhmien kanssa tehtävän yhdyspintatyön päävastuu kuuluu hyvinvointialueen organisaatioon.

Yhteistyön tavoitteet ja toimenpiteet

Yhteistyösopimuksessa sovitaan perhekeskustoiminnan toteuttamiseen liittyvät keskeiset osa-alueet, niiden vastuut, sisällöt ja roolit:

Johtamisen rakenne

Yhteistyösopimuksen sopijaosapuolet nimeävät edustajansa hyvinvointialueen perhekeskustoiminnan strategiseen johtoryhmään. (?) Johtoryhmä voi työskentelyssään asettaa kehittämisosa-alueisiin omia työryhmiä tai verkostoja sisällölliseen kehittämiseen ja asioiden valmisteluun liittyen. Johtoryhmä määrittelee toimintakautensa huomioiden yhteistyön toteuttamiseen laaditut strategiset asiakirjat. Johtoryhmä kokoontuu säännöllisesti, kuitenkin vähintään neljä kertaa vuodessa. Johtoryhmä yhteensovittaa palveluita ja toimintaa ja linjaa päätökset. Perhekeskustoimintaa ohjaa hyvinvointialueen strategia ja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelma on sisäänkirjoitettu hyvinvointisuunnitelmaan.

Perhekeskustoiminta on sijoitettu lasten, nuorten ja perheiden palvelukokonaisuuteen keskitettyjen palveluiden alle ohjaus- ja koordinaatiopalveluyksikköön, jota johtaa palvelupäällikkö. Yksikköön sijoittuvat myös kunnista hyvinvointialueelle siirtyvät kuntien resursoimat perhekeskuskoordinaattorit. Kuntiin sivistyspalveluihin jäävät perhekeskuskoordinaattorit vastaavat oman kunnan perhekeskustoiminnasta ja toimivat tärkeinä vastinpareina/asiantuntijoina hv-alueen ja kuntien välisessä yhdyspintatyössä. Tässä kuntien omien hyvinvointikoordinaattoreiden kanssa tulee tehdä myös tiivistä yhteistyötä.

Hyvinvointialueen perhekeskusyhdyshenkilöverkosto toimii perinteen mukaisesti ja siihen on nimetyt yhdyshenkilöt hyvinvointialueelta, kunnista, järjestöistä ja seurakunnista. Hyvinvointialueen perhekeskuskoordinaattorit toimivat sotekeskusjaottelun mukaisesti vastuualueillaan pohjoinen, itäinen, keskinen ja läntinen. Alueille perustetaan omat tiimit, joihin kutsutaan yhteistyökumppanit mukaan. Kuntien perhekeskuksissa toimii edelleen omat paikalliset ohjausryhmät. Vetovastuu?

Johtamiseen ja koordinointiin liittyviä tehtäviä:

Perhekeskustoiminnan vastaava hv-tasolla: Keskitetyt palvelut; palvelupäällikkö

- Keski-Suomen perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelman laatiminen x ajalle yhteistyössä alueella toimivien perhekeskuskoordinaattoreiden kanssa
- Perhekeskustoiminnan ja hyvinvointisuunnitelman vuosittaisen seurannan kokoaminen yhteistyössä hyvinvointikoordinaattorin kanssa
- Hyvinvointialueen perhekeskustoiminnan työmuotojen ja verkostojen koordinointi
- Johtoryhmätyöskentelyn valmistelu yhdessä puheenjohtajan ja alueella toimivien perhekeskuskoordinaattoreiden kanssa
- Keski-Suomen perhekeskustoiminnan yhteisten asioiden viestintä ja tiedotus
- Perhekeskustoimintaan liittyvien hyvinvointialueen perhekeskuspäivien, kehittäjäverkostojen työskentelyn toteutus, yhteistyö eri toimijoiden nimettyjen yhteyshenkilöiden kanssa + alueella toimivat perhekeskuskoordinaattorit
- Kansalliseen perhekeskustoiminnan kehittämiseen osallistuminen Keski-Suomen edustajana + alueella toimivat perhekeskuskoordinaattorit
- Muut erikseen sovitut tehtävät

Perhekeskuskoordinaattorit hv-alue: Aluejako pohjoinen, itäinen, keskinen, läntinen

- Toimii tiiviissä yhteistyössä alueen sidosryhmien kanssa
- Keski-Suomen perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelman laatiminen x ajalle yhteistyössä hv-vastaavan kanssa
- Perhekeskustoiminnan ja hyvinvointisuunnitelman vuosittaisen alue seurannan kokoaminen yhteistyössä sidosryhmien kanssa
- Alueen perhekeskustoiminnan työmuotojen ja verkostojen koordinointi
- Alueen perhekeskustoiminnan yhteisten asioiden viestintä ja tiedotus

- Perhekeskustoimintaan liittyvien alueiden perhekeskuspäivien, kehittäjäverkostojen työskentelyn toteutus, yhteistyö eri sidosryhmien nimettyjen yhteyshenkilöiden kanssa
- Kansalliseen perhekeskustoiminnan kehittämiseen osallistuminen Keski-Suomen edustajana sovitusti
- Muut erikseen sovitut tehtävät, palveluohjaus, matalan kynnyksen ohjaus ja neuvonta-asiakastyö??

Paikallinen koordinointi kunnissa: Vetovastuu? Hyvinvointikoordinaattoreiden rooli?

- Toimii tiiviissä yhteistyössä alueella toimivan perhekeskuskoordinaattorin kanssa
- Keski-Suomen perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelman laatiminen x ajalle yhteistyössä hv-vastaavan ja alueilla toimivien perhekeskuskoordinaattoreiden kanssa
- Perhekeskustoiminnan vuosittaisen paikallisen tiedon kokoaminen yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa
- Paikallisen perhekeskustoiminnan työmuotojen ja verkostojen koordinointi
- Paikallisen perhekeskustoiminnan yhteisten asioiden viestintä ja tiedotus
- Paikalliseen perhekeskustoimintaan liittyvien perhekeskuspäivien, kehittäjäverkostojen työskentelyn toteutus, yhteistyö eri sidosryhmien nimettyjen yhteyshenkilöiden kanssa
- Muut erikseen sovitut tehtävät, palveluohjaus

Lisäksi:

- Johtoryhmä vastaa koordinointiin liittyvien tehtävien roolien jakamisesta eri sidosryhmien kesken
- Sopijaosapuolet ohjaavat esihenkilöitä / työntekijöitään mukaan perhekeskustoiminnan kehittäjäverkostoihin ja nimeävät niihin yhteyshenkilöt.

Perhekeskukset

Perhekeskukset toimivat lähipalveluperiaatteella. Lasten, nuorten ja perheiden palvelut kiinnitetään perhekeskustoimintaan kohtaamispaikkatoiminnan lisäksi. Jokaisella perhekeskuksella on oma ohjausryhmänsä ja toimintasuunnitelmansa paikallisten tarpeiden vastaamiseksi. Perhekeskusten tilat ovat xxxx ylläpitämiä? (Jokaisella perhekeskuksella tulee olla oma palo- ja pelastussuunnitelma, omavalvontasuunnitelma?)

Toiminnan eri sidosryhmät osallistuvat monitoimijaiseen yhteistyöhön ja perhekeskustoiminnan toteuttamiseen osana omia työtehtäviään. Sopijaosapuolet voivat sopia yhteisiä lapsi- ja perhelähtöisiä toimintamalleja, työparityötä ja konsultaatioita palveluiden saatavuuden parantamiseksi ja monialaisen yhteistyön lisäämiseksi, jotka päivitetään olemassa olevaan toimintasuunnitelmaan. Palvelut tulee integroida muuhun perhekeskustoimintaan tiiviisti.

Kohtaamispaikkatoiminta

Keski-Suomessa tulee olla avoimia kohtaamispaikkoja, vähintään yksi joka kunnassa. Kohtaamispaikka on toiminnallinen osa perhekeskusta, joko erillisenä toimintana tai fyysiseen perhekeskukseen yhteensovittuna. Kohtaamispaikka on sekä fyysinen paikka että toimijoiden yhteistyöverkosto, jossa tarjotaan eri toimijoiden yhteistyönä avointa toimintaa, vertaistukea, varhaista tukea ja palveluja mahdollisimman helposti saavuttaen. Perheille kohtaamispaikka tarjoaa mahdollisuutta osallistua, toimia vapaaehtoisena tai omaehtoisesti, saada ohjausta, neuvontaa ja tukea ja palveluja. Nuorten avoimina kohtaamispaikkoina Keski-Suomessa toimivat nuorten mm. ohjaamot, nuorisotilat, Jyväskylän Nuorten talo. Kohtaamispaikkatoiminnan tulee olla saavutettavaa ja esteetöntä. Tämä tarkoittaa fyysistä, sosiaalista, taloudellista ja tiedonsaannin esteettömyyttä. Toiminta tulee olla näin ollen kynnyksetöntä, jotta kaikilla lapsilla ja perheillä on mahdollisuus osallistua toimintaan.

Ryhmätoiminnat

Perhekeskustoimintaan liittyy erilaisia ryhmätoimintoja. Osa ryhmistä on ammatillisesti ohjattuja ja osa vertaisryhmiä. Sopijaosapuolet sitoutuvat yhdessä suunnittelemaan, koordinoimaan ja toteuttamaan erilaisia ryhmätoimintoja säännöllisesti. Ryhmätoimintojen järjestämisessä huomioidaan ensisijaisesti perheiden arjesta nousseet tarpeet ja toimitaan perhekeskustehtäväkokonaisuuksiin perustuen. Paikallista toimintaa suunniteltaessa on huomioitava perhekeskustehtävien hv-asiantuntijaryhmän laatimat suunnitelmat, joita paikallisesti pyritään toteuttamaan

räätälöidysti. Toiminta on lapsi- ja perhelähtöistä. Jokaisen ryhmän kohdalla sovitaan erikseen sen vastuutahoista ja sovitaan seuraavista asioista: ryhmätilojen käyttö, vetäjät, vakuutukset. Pääsääntöisesti ryhmätoimintojen toteuttamisessa ei makseta erillisiä korvauksia vaan eri toimijat antavat erilaisia resursseja toiminnan toteuttamiseen. Ryhmätoimintojen järjestämisessä mahdollistetaan myös vapaaehtoistoiminnan mahdollisuus. Tarkempi sisältö ryhmätoiminnoista määritellään toimintasuunnitelmassa.

Viestinnällinen yhteistyö

Sopimuksen osapuolet sitoutuvat yhteistyöhön laaditun viestintäsuunnitelman mukaisesti. Perhekeskustoiminnalle on määritelty kansalliset viestintämateriaalit, joita tulee hyödyntää sekä hyvinvointialueen että paikallisen perhekeskustoiminnan tiedottamisessa. Yhteistyön laajuus määritellään toimintasuunnitelmassa. Keski-Suomen perhekeskustoiminnan yhteistyön viestinnän välineet ovat: xxx

Muut yhteistyön muodot

Systeeminen toimintamalli on valittu yhdeksi Keski-Suomen hyvinvointialueen yhteensovittavan johtamisen toimintamalleista lasten, nuorten ja perheiden palveluissa. Systeemisyyden eri ammattiryhmät läpileikkaava ajattelu- ja toimintatapa. Systeemisyydessä on keskeistä ajatus siitä, että olemme kaikki osa samaa systeemiä ja vaikutamme omalla toiminnallamme koko systeemin toimintaan niin asiakastyön kuin myös palveluiden tasolla.

Toimipisteet ja sidosryhmät omalla toiminnallaan tarjoavat lapsiperhearkeen suunnattua matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa sekä yleistä palveluohjausta.

Perhekeskukset ovat sosiaali- ja terveyspalveluidensa osalta osana sotekeskuksia. Tämä konkretisoituu neuvola- ja lääkäriyön saatavuudessa ja asiantuntemuksena. Varhaisen tuen monitoimijainen tiimimalli, mallin käyttöönotossa hyödynnetään laaja-alaisen sotekeskuksen geneeristä tiimimallia. Lapset Puheeksi -menetelmän systemaattinen käyttöönotto?

Toimintasuunnitelmassa on määritelty lapsi- ja perhelähtöinen osallistamissuunnitelma, johon sopimuksen osapuolet sitoutuvat yhteisesti.

Sähköinen perhekeskus ja digitaalinen sosiaali- ja terveyskeskus OmaKs.fi

Vastuu toimijoiden ohjauksesta

Sopijaosapuolen toimintaan osallistuvilla ammatillisilla työntekijöillä tulee olla toiminnan toteuttamiseen riittävä ammatillinen koulutus ja ammattitaitoa työskentelyyn perheiden kanssa sekä kykyä tarvittaessa ohjata perheitä palveluntarpeen arvioinnin mukaisesti eteenpäin. Lisäksi lasten kanssa työskentelevillä tulee olla rikostaustaote lasten kanssa toimimiseen (laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002). Vapaaehtoistoimijoiden osalta vastuussa olevan organisaation tulee huolehtia heidän riittävästä tuesta ja toiminnan eettisten periaatteiden läpikäymisestä. Vastuutahon tulee vastata vapaaehtoisten vakuuttamisesta.

Toiminnan arviointi

Keski-Suomen hyvinvointialueen perhekeskustoimintaa seurataan ja arvioidaan vuosittain. Seuranta sisältää: Yhteisesti sovitut tiedonkeruutavat xxxx esimerkkejä:

- monitoimijaisen kyselyn hyvinvointisuunnitelman mukaisten tavoitteiden toteutumisesta
- perheille suunnatun kyselyn ja perhekeskustoimintaan liittyvien indikaattoreiden seurantatiedot
- Kohtaamispaikkatoiminnan arviointitiedot
- mitä muuta?

Tiedon keruu toteutetaan puolivuosittain ja tieto kootaan osana hyvinvointialueen perhekeskustoiminnan johtamista ja koordinaatiota.

Toiminnan dokumentointi ja raportointi

Keski-Suomen perhekeskustoiminnasta kehitettävistä osa-alueista kootaan yhteenveto johtoryhmälle ja yhteistyötahoille tiedoksi.

Vuosittaisen? toimintasuunnitelman perusteella koostetaan vuosittain toimintaraportti osana perhekeskuskoordinaointia. Tarpeettomat henkilötiedot poistetaan vuosiraportin kokoamisen jälkeen. Tiedot säilytetään hallinnoivan tahon verkkoalustalla, jossain muualla missä xxxxx?

Toiminnan rahoitus

Keski-Suomen perhekeskustoiminnan yhteistyö rahoitetaan sopijaosapuolten yhteiseen työhön sijoitetuilla resursseilla. Resurssit varataan kunkin toimijan omaan talousarvioon. Resurssien käyttöä yhteen sovitetaan johtoryhmä/ohjausryhmän työskentelyssä. Perhekeskustoiminnan yhteistyöhön haetaan mahdollisuuksien mukaan kansallisia avustuksia tai muuta hankerahoitusta yhdessä sovittujen tavoitteiden mukaisesti. Yhteistyösopimuksen lisäksi eri sidosryhmät voivat sopia kahdenkeskisiä kumppanuus- ja/tai avustussopimuksia.

Vakuutukset

Sopijaosapuolet vastaavat omien työntekijöidensä ja toimintaan osallistuvien vastuuvakuuttamisesta.

Sopimuksen voimassaolo

Tämä sopimus on voimassa xxxxx, ellei joku sopijaosapuolista ole sitä irtisanonut.

Erimielisyyksien ratkaisu ja sopimuksen irtisanominen

Tätä yhteistyösopimusta koskevat erimielisyydet ratkaistaan keskinäisin neuvotteluin ja osana johtoryhmätyöskentelyä. Tämä yhteistyösopimus voidaan irtisanoa kunkin vuoden xxxx mennessä, jolloin sopimus päättyy kalenterivuoden lopussa.

Allekirjoitukset

Tämä sopimus on hyväksytty osapuolia sitovaksi käyttäen sähköisen allekirjoituksen järjestelmää???, mitä järjestelmää??xxx
Sopimuksen liitteenä on lista sopimusosapuolten yhteyshenkilöistä ja allekirjoittajista. Sopimus liitteineen on lähetetty allekirjoitettavaksi pvm xxx

Liite 3: Perhekeskustehtävien laatukorttiluonnos s.98-99

Tehtävä	Mitä seurataan?	Mittarit	Tietolähde- esimerkit	Mitä keinoja?
Edistää terveyttä ja hyvinvointia	Elämäntapa, mielenterveys, suun terveys, riippuvuudet, ravitsemus, liikunta, yksinäisyys, kasvu- ja kehitys, vanhemmuus -ja parisuhde, lähiverkoston tuki	Lähetteen määrät, tehostettu perhetyö, lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky, ei yhtään läheistä ystävää, sosiaaliset ongelmat, kiusatuksi joutuminen ja siihen puuttuminen, kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä, osallisuuden kokemukset, keskusteluyhteys vanhempien kanssa, kouluruokailumäärät, teemallisten kohtaamisten määrät, Is-sijoitusten määrät	Avohilmo, Sotkanet, TEAviisari, Kouluterveyskysely, MOVE	Selviydytään kiusaamisesta-toimintamalli, Liikuntaneuvonta, talousneuvola, kulttuurineuvola, vaikuttavat menetelmät mm. IPC, Lapset Puheeksi, Neuvokas Perhe, Cool Kids, asiakaspalautteet, asiakastytytyväisyyssmittarit, varhaisen tuen palveluiden jalkautuminen perhekeskuksiin, 3. sektorin toiminta, Elämäntapaohjauskoulutukset ammattilaisille, harrastuskyselyt, Audit- kysely
Mahdollistaa vertaistuen ja mahdollistaa yhteisöllisyyden	Yhteisöllisyyden kokemukset, yksinäisyys, syrjäytyminen, osallisuuden kokemukset, tukiverkoston, samassa elämäntilanteessa olevien kokemukset	osallistujamäärät, kohtaamispaikkojen määrät, haetaanko tiettyjen teemojen kautta kohtaamisia, ilmiö- ja tarvelähtöinen tulo-/poisjäänti	Kohtaamispaikan vertaisarviointi, Kouluterveyskysely, Sotkanet, 3. sektorin tuottama tieto	Kohtaamispaikat, Ohjaamot, nuorisopalvelut (Nuorten talo, nuorisokeskus/-talot, etsivä nuorisotyö), laadulliset palautteet (myös suulliset), perhekeskus neutraali ympäristö, palautteet myös lapsilta, kokemusten ja merkityksellisyyden sanoittaminen
Tarjoaa varhaista tukea, hoitoa ja kuntoutusta	Tuen saaminen, palveluiden saatavuus ja saavutettavuus, painopisteiden siirto yhä varhaisempaan tuen saamiseen	lastensuojelun avoimuus, asiakkaat, toistuvasti sijoitetut, kiireellisesti sijoitetut, kouluterveyden hoitajalle pääsy, läheteet psykiatrialle, kasvatus- ja perheneuvonnan käynnit, lastenneuvolan palvelut, palveluihin pääsyn odotusajat, matalan kynnyksen ohjauksen riittävyys, edelleenohjauksen määrät ja syyt, varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset, sähköisten palveluiden yhteydenottomäärät, tilastointi, ohjausten määrät	FinLapset, Sotkanet, kouluterveyskysely	Vaikuttavat menetelmät, ohjaus- ja neuvonta on nopeaa, kodennettua ja koordinoitua (hoito- ja palveluketjut); palveluohjauksen tehostaminen, Pyydä Apua- nappi (sähköinen perhekeskus), avoin kohtaamispaikkatoiminta, Nepsypysäkit, viestinnän tehostaminen, somekampanjat, osaamisen vahvistaminen ja ylläpitäminen, koulutukset, palautteet, puheeksi ottamisen keinot; matala kynnyksen keskusteluapuun perhekeskusten kautta

Auttaa sovinnolliseen eroon ja vanhemmuuden jatkumiseen	Lasten oikeuksien toteutuminen erotilanteissa, vanhempien ja lasten hyvinvointi	Erotilastot esim. tilastolliset vaihtelut vuodenaikoihin nähden, perheiden loma-aikojen vaikutukset, ohjauksen ja neuvonnan riittävyys/riittämättömyys (kaikki eivät ohjaudu, matalan kynnyksen ohjauksen riittävyyttä silloin vaikea arvioida) edelleenohjauksen määrät	Tilastokeskus, Sotkanet	Vanhemmuussuunnitelman käyttö, eroauttamisen toimintamalli; eron ensiapupisteet; parisuhteen huoltoasemat, Erofoorumit, olosuhdeselvitykset, Haastavien erojen konsultaatiotyöryhmä, lasten auttaminen erotilanteissa, kouluttaminen; osaamisen vahvistaminen, perheasiainsoveltelu, kasvatus- ja perheneuvola, lasten omat vertaistukiryhmät, muut vertaistukiryhmät, kyselyt, etäpalvelut, perheneuvolan jalkautuminen perhekeskuksiin, varhainen puuttuminen ja tukeminen
---	---	--	-------------------------	--

Ehkäisee lähisuhdeväkivaltaa	Altistuminen, uhkailut ja kokemukset lähisuhde- ja seurusteluväkivaltaista	Turvakotien asiakkaat, vanhempi kokenut henkistä ja/tai fyysistä väkivaltaa parisuhteessa, lapsi kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä ja/tai fyysistä väkivaltaa ja/tai uhkailua, lastensuojeluilmoitusten määrät	FinLapset, Sotkanet, kouluterveyskysely, Tilastokeskus	Varhainen tunnistaminen ja puuttuminen (puheeksiottamisen toimintamalli, monitoimijainen yhteistyö) työntekijöiden osaamisen vahvistaminen, tietoisuuden lisääminen, lakisääteinen lähisuhdeväkivallan yhdyshenkilöt kunnissa, kriisityön tehostaminen, tilastotiedolle yksi järjestelmä, vertaistukiryhmät, avun hakeminen helppoksi
Ottaa huomioon perheiden monimuotoisuuden ml. monikulttuurisuus	Yhdenvertaisuuden kokemukset palveluiden saamisesta, osallisuuden kokemukset	Kunta/aluekohtaiset erot palvelutarpeissa, perheiden tyytyväisyys palveluiden saatavuuteen ja saavutettavuuteen, osallistujien määrä eri kulttuureista	Kohtaamispaikan vertaisarviointi, Kouluterveyskysely, Sotkanet, 3. sektorin toimijoiden tuottama tieto	Tietoisuuden lisääminen eri perhemuodoista ja monikulttuurisuudesta sekä palveluiden tarjoaminen yhdenvertaisesti, tulkkipalvelu, viestinnän tehostaminen, kyselyt, esteetön toiminta, ryhmätoiminta
Tukee vanhemmuudessa ja parisuhteessa	Vanhempien toiminta/toimijuus ja suhde lapseen, mielenterveys ja hyvinvointi, perheen tukiverkostot, parisuhteen tila, kiinnitetään huomiota erilaisten monimuotoisten perhemuotojen yleistyessä vanhempien jaksamiseen	Vanhempi tyytyväinen itseensä vanhempana, vanhempi tyytyväinen molemminpuoliseen kunnioitukseen parisuhteessa, vanhempi kokee perheen arjen toimineen hyvin vauvan syntymän jälkeen, keskusteluyhteys vanhempien kanssa, ohjausten määrät, kävijämäärät	FinLapset, Sotkanet	EPDS (mielialalomake synnytyksen jälkeisen masennuksen tunnistamiseen), Varhainen vuorovaikutus (VaVu), Vahvuutta vanhemmuuteen-menetelmä, Ryhmämuotoiset menetelmät, puheeksioton toimintamalli toimivaan parisuhteeseen; parisuhteen huoltoasema, vanhemmuuden tuen ns. työkalupakki, asiakaskyselyt, jaksamisen tukeminen johon vaikuttaa mm. elintapa, jalkautuva työ, palautteet, myös suoraan, keskustelut eri teemoista

Liite 4: Ohjauksen ja neuvonnan palvelupolkukuvaukset s.100-101

Kuva 1: Seppäsen perhe (kuvitteellinen)

Kuva 2: Pitkäsen perhe (kuvitteellinen)

